

**TEMETTUAT DEFTERLERİNE GÖRE XIX. YÜZYIL
ORTALARINDA BALLU KAZASININ SOSYO-
EKONOMİK DURUMU**

(1844-1845)

Hayriye GÜZEL

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2018

**TEMETTUAT DEFTERLERİNE GÖRE XIX. YÜZYIL
ORTALARINDA BALLU KAZASININ
SOSYO-EKONOMİK DURUMU
(1844-1845)**

Hayriye GÜZEL

**T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Eskişehir - 2018

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Hayriye Güzel tarafından hazırlanan Temettuat Defterlerine Göre XIX. yüzyıl Ortalarında Ballu Kazasının Sosyo-Ekonomik Durumu (1844-1845) başlıklı bu çalışma (Tez Savunma Sınavı Tarihi) tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bölümü Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan .....

Akademik Ünvanı ve Adı Soyadı

Üye .....

Akademik Ünvanı ve Adı Soyadı

(Danışman)

Üye .....

Akademik Ünvanı ve Adı Soyadı

Üye .....

Akademik Ünvanı ve Adı Soyadı

Üye .....

Akademik Ünvanı ve Adı Soyadı

ONAY

.../ .../ 2018

(İmza)

Enstitü Müdürü

...../...../.....

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin/projenin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

AD-SOYAD

İMZA

ÖZET

TEMETTUAT DEFTERLERİNE GÖRE XIX. YÜZYIL ORTALARINDA

BALLU KAZASININ SOSYO-EKONOMİK DURUMU

(1844-1845)

GÜZEL, Hayriye

Yüksek Lisans-2018

Tarih Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Emine Gümüüşsoy

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat ile beraber ülke genelinde iktisadi ve mali konuların da içinde bulunduğu birçok yenilik yapılmıştır. Yeni kanunlar oluşturularak halkın tamamından geliri oranında vergilendirme çalışmalarına başlanmıştır. Gelir düzeyini esas alan bu vergi sistemi çerçevesinde Temettuat defterleri düzenlenmiştir. Bu defterler ülke genelindeki emlak, arazi, hayvan ve diğer tüm gelirlerin kayıtlarını içermektedir. Bu sayede bölgenin sosyo- ekonomik yapısı hakkında geniş bilgiye sahip olunmaktadır.

Bu çalışmaya esas teşkil eden kaynak, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Maliye Nezareti Temettuat Defterleri içinde Kamil Kepeci tasnifinde yer alan 13096 numaralı Ballu Temettuat Defteridir. H. 1260/1261(M. 1844/1845) yıllarında defterde Sivas'ın Ballu kazasına bağlı Saraycık, Tımarlı, Karye-i Hüseyinli, Kemallu, Hacılar, Karalu, Kırallu, Kethüdalı, Nefs-i Ballu, İshakçalı, Bostanlı, Kocalu, Abdallu, Kadşid ve Halaçlı köylerinin verileri yer almaktadır.

Söz konusu çalışmanın esas amacı bölge hakkında daha ayrıntılı bilgilere ulaşılmasını sağlamaktır. Defterde, Ballu Kazası Sivas sancağına bağlı olarak kaydedilmiştir. Bu bölgeyi kendine yurt edinen İnallı Aşireti ile yöre İnallu Ballu adını almıştır. Cumhuriyetten önce Kalecik ilçesine bağlıyken, sonra Hüseyinli adı ile Çankırı iline bağlanmıştır. Daha sonra ilçe sınırları içinden geçen Kızılırmak nehrinden dolayı da Kızılırmak adını almıştır. İlçede bulunan köy isimleri de zamanla değişikliğe uğramıştır. Kızılırmak ilçesinde şu anda 26 köy bulunmaktadır. Ballu kazasında ise 15 köy mevcuttur.

Birinci bölümde kazanın sosyal yapısını daha ayrıntılı ele almak için, kazanın nüfus yapısı, kullanılan lakap ve unvanlar, aile isimleri, bölgenin idari yapısı incelenmiştir.

İkinci bölümde kazanın tarım ve hayvancılık bilgileri üzerinde durularak bölgenin ekonomik yapısı incelenmiştir. Kazada gelir getiren ve getirmeyen tarım alanlarının ayrıntılı bilgileri bu bölümde incelenmiştir. Ayrıca hayvancılıkla ilgili geniş çaplı bilgiler de içermektedir.

Üçüncü bölümde ise, kazadaki vergi çeşitlerinden bahsedilmiş ve alınan vergi oranları ile hane başına düşen vergi miktarları hesaplanmıştır.

ABSTRACT

SOCIO ECONOMIC STRUCTURE OF BALLU DISTRICT IN MID-NINETEEN CENTURY ACCORDING TO TEMETTUAT DEFTERS (1844 – 1845)

GÜZEL, HAYRİYE

Master Thesis-2018

Department of History

Adviser: Doç. Dr. Emine Gümüşsoy

In Ottoman Empire, as from Tanzimat Era many reforms, including fiscal and economic ones , were put into practice throughout the country. Taxes were tried to be collected from whole public in proportion to everyone’s income by legislating. In order to setting up this tax system based on income level, dividend books were organized. These books were including all property, land, animal and other income records. It is possible to get extensive information about social and economic structure of related region by means of these books.

This study’s main source is “ 13096 th Ballu Dividend Books in Ottoman Ministry of Finance Dividend Book which is located in Prime Ministry Ottoman Archive” These books are in Kapil Kepeci Classification. This study includes research of Saraycık, Tımarlı, Karye-i Hüseyinli, Kemallu, Hacılar, Karalu, Kırallu, Kethüdalı, Nefs-i Ballu, İshakçalı, Bostanlı, Kocalu, Abdallu, Kadşid, Halaçlı villages in Ballu District of Sivas in years H. 1260/1261, M. 1844/1845.

The main purpose of the study is to get detailed information about the region. In the Books, Ballu District is recorded as sub-province of Sivas City. Inallı Tribe settled into the area so that this region has been called İnallu Ballu. While before Republic era it was sub-province of Kalecik District, after that it became sub-province of Çankırı and it was called as Hüseyinli. Then its name changed as Kızılırmak due to Kızılırmak River passing through its borders. The names of villages in the district also changed over time. Today, Kızılırmak District has 26 villages, while Balu District has 15 villages.

In the first chapter, in order to interpret the social structure of the district, demographic structure, entitles, nicknames, family names and administrative structure of the district were analyzed.

In the second chapter, focusing on agricultural activities, economical structure was analyzed. Agricultural products cultivated and not cultivated in the district has both been analyzed particularly. In addition, extensive information about the husbandry activities were also analyzed.

In the third chapter, tax types in the district were mentioned , furthermore proportion of taxes collected and taxes per households were calculated

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
EKLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

XIX. YÜZYIL ORTALARINDA BALLU KAZASININ NÜFUS VE SOSYAL YAPISI

1.1. BALLU KAZASININ DEMOGRAFİK YAPISI	7
1.1.1 Hane Sayıları ve Tahmini Nüfus	7
1.1.2. Ballu Kazasında Meslekler.....	11
1.2. 1844-1845 TARİHLERİNDE BALLU KAZASINDA HANE REİSLERİNİN İSİMLERİ.....	12
1.2.1. Erkek Hane Reislerinin İsimleri.....	12
1.2.2. Kadın Hane Reisleri İsimleri.....	20
1.3.LAKAPLAR VE AİLE İSİMLERİ	20
1.3.1. Kullanılan Lakaplar	20
1.3.2 Aile İsimleri.....	23

2. BÖLÜM

XIX. YÜZYIL ORTALARINDA BALLU KAZASINDA TARIM VE HAYVANCILIK

2.1. TARIM ALANLARI.....	32
2.1.1. Tahıl Üretimi	33
2.1.2. Toprak Dağılımı	36
2.1.3. Mezru Tarla ve Gelirleri.....	39
2.1.4. Gayrimezru Tarla.....	41
2.1.5. Bağcılık ve Bağcılık Gelirleri.....	43
2.1.6. Bostan Tarlası ve Bostan Gelirleri	45
2.1.7. Penbe Tarla ve Penbe Gelirleri.....	46
2.1.8. Boz ve Hali Tarla.....	48
2.1.9. Tarım Arazilerinden Elde Edilen Gelir	50
2.2. HAYVANCILIK.....	51
2.2.1. Ballu 'da Köylerin Hayvan Türleri ve Gelir Dağılımı.....	53
2.2.2. Büyükbaş, Küçükbaş Ve Yük Binek Hayvanları	56

3. BÖLÜM

XIX. YÜZYIL ORTALARINDA BALLU'DA VERGİ ve GELİR DAĞILIMI

3.1. VERGİ DAĞILIMI	78
3.1.1. Vergiyi mahsusa	78
3.1.2. Öşür Vergisi	81
3.1.3. Ağnam Resmi	84
3.2. GELİR DAĞILIMI	85
3.2.1. Temettuat Gelirleri.....	85
3.2.1.1. Diğer Gelirler.....	88
3.3. BALLU KAZASINDA VERGİ VERMEYENLER VE ÖZELLİKLERİ	89
SONUÇ.....	90
KAYNAKÇA.....	93
EKLER.....	96

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Köylerin Hane Sayıları ve Yüzdelikleri	8
Tablo 2: Ballu 'da Tahmini Nüfus Tablosu.....	10
Tablo 3: Ballu 'da Kullanılan Erkek İsimleri	13
Tablo 4: Hane Reislerini İsimleri Ve Kullanım Sıklıkları	17
Tablo 5: Kullanılan Lakaplar Ve Kullanım Sıklıkları.....	20
Tablo 6: Ballu 'da Kullanılan Aile İsimleri ve Kullanım Sıklıkları	24
Tablo 7: Ballu 'da Tahıl Üretiminin Yerleşimlere Göre Dağılımı.....	33
Tablo 8: Ballu' da Tarım Arazilerinin Dönüm Olarak Miktarları.....	37
Tablo 9: Mezru Tarla Alanları ve Gelir Durumları	40
Tablo 10: Gayrimezru Tarla ve Hane Başına Düşen Miktarı	41
Tablo 11: Ballu Kazasında Bağcılık Alanları ve Gelir Durumları	43
Tablo 12: Ballu 'da Bostan Alanları ve Gelir Durumları.....	45
Tablo 13: Penbe Tarlası, Gelir Durumları, Hane Başına Hesaplamaları	47
Tablo 14: Ballu Kazasında Boz ve Hali Tarlanın Tarım Alanlarına Göre Dağılımı	49
Tablo 15: Ballu 'da Tarım Arazilerinden Elde Edilen Gelirleri ve Oranları	50
Tablo 16: Geliri Olmayan Araziler Ve Dönümleri.....	51
Tablo 17: Geliri Olan ve Geliri Olmayan Arazilerin Dönümleri ve Toplam İçindeki Payları ...	51
Tablo 18: Ballu Kazasında Hayvan Türleri ve Hasılatları (Krş.).....	53
Tablo 19: Ballu Kazasında Hayvan Sayılarının Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı.....	57
Tablo 20: Saraycık Köyündeki Hayvan Türleri ve Gelirleri	59
Tablo 21: Tımarlı Köyündeki Hayvan Türleri ve Gelirleri	60
Tablo 22: Karye-i Hüseyinli'de Hayvan Türleri ve Gelirleri	61
Tablo 23: Kemallu Köyündeki Hayvan Türleri ve Gelirleri	63
Tablo 24: Hacılar Köyündeki Hayvan Türleri Ve Gelirleri.....	64
Tablo 25: Karalu Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri	65
Tablo 26: Kırallu Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri	66
Tablo 27: Kethüdalı Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri.....	67
Tablo 28: Nefs-i Ballu Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri.....	68
Tablo 29: İshakçalı Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri	70
Tablo 30: Bostanlı Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri	71

Tablo 31: Kocalu Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri	72
Tablo 32: Abdallu Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri	73
Tablo 33: Kadşid Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri.....	75
Tablo 34: Halaçlu Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri	76
Tablo 35: Vergiyi Mahsusanın Hane Başına Düşen Miktarı ve Toplam Kazanç İçindeki Vergi Yüğü	79
Tablo 36: Öşür Vergisinin Hane Başına Düşen Miktarı ve Toplam Kazanç İçindeki Öşür Yüğü	82
Tablo 37: Temettuat Toplamı ve Hane Başına Düşen Miktarları.....	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Köylerin Hane Sayısının Yüzdelerik Dilimi.....	9
Şekil 2: Köylerin Toplam Nüfus İçerisindeki Yüzdelerik Dağılımı.....	11
Şekil 3: Hane Reislerinin İsimleri ve Kullanım Sıklığı Grafiği	19
Şekil 4: Sıklıkla Kullanılan Lakaplar	23
Şekil 5: Ballu 'da Üretilen Tahıllar ve Yüzdelerik Oranları	35
Şekil 6: Tahıl Üretimine Göre Yerleşim Yerleri.....	36
Şekil 7: Ballu'da Tarım Arazilerin Dağılımı (Dönüm)	38
Şekil 8: Tarım Arazilerinden Elde Edilen Gelir Oranlarının Grafiği.....	50
Şekil 9: Gelir Getiren Hayvan Hasılatı Grafiği.....	55
Şekil 10: Gelir Getiren Hayvan Sayıları Grafiği.....	56
Şekil 11: Toplam Hayvan Sayısı Grafiği	59
Şekil 12: Köylerin Vergiyi Mahsusa Grafiği (Krş.)	81
Şekil 13: Köylerin Öşür Vergisi Grafiği (Krş.)	84
Şekil 14: Hane Başına Düşen Öşür Grafiği (Krş.).....	84
Şekil 15: Köylerin Temettuat Grafiği.....	87
Şekil 16: Ballu Kazasında Köylerin Hane Başına Temettuat Grafiği	88
Şekil 17: Vergi Vermeyen Hane Sayıları.....	89

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Saraycık Karyesi Temettuat Defterinin İlk Sayfaları	98
Ek 2: Tımarlı Karyesi Temettuat Defterinin İlk Sayfaları	98
Ek 3: Hüseyinli Karyesi Temettuat Defterinin İlk Sayfaları	99
Ek 4: Kemallu Karyesi Temettuat Defterinin İlk Sayfaları	100
Ek 5: Hacılar Karyesi Temettuat Defterinin İlk Sayfaları	101
Ek 6: Karalu Karyesi Temettuat Defterinin İlk Sayfaları	102
Ek 7: Kırallu Karyesi Temettuat Defterinin İlk Sayfaları	103

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.s.	: Adı Geçen Sözlük
AŞ	: Anonim Şirketi
bs.	: Baskı
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
H.	: Hicri
İİBF.	: İdari ve İktisadi Bilimler Fakültesi
M.	: Miladi
ML. VRD. TMT.	: Maliye Varidatı Temettuat Defterleri
No.	: Numara
OTAM Uygulama Merkezi	: Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa aralığı
SDÜ	: Süleyman Demirel Üniversitesi
TDK	: Türk Dil Kurumu

TTK : Türk Tarih Kurumu

vb. : ve benzeri

vd. : ve diğerleri

Yay. : Yayınları

y.y.y. : yayım yeri yok

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nde 1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra mali, iktisadi ve sosyal alanda birçok değişiklik meydana gelmiştir. Bu gelişmeler Osmanlı taşrasını da pek çok yönden etkilemiştir ve nasıl etkilediğini anlaşılması için, bu dönemdeki taşra hayatının araştırılması oldukça önemlidir. Tanzimat'ın getirdiği en büyük yeniliklerden birisi de yeni konulan bir vergi ve bu vergi için yapılan sayımlar doğrultusunda tutulan Temettuat defterleri olmuştur.

Bu çalışmada temel kaynak olarak Ballu kazası temettuat defterlerinden yararlanılmıştır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Maliye-i Varidat Klemi (ML. VRD. TMT.) Kamil Kepeci tasnifinde bulunan 176 sayfalık Ballu Temettuat Defterleri, okunup değerlendirilmiştir.

1844-1845 yıllarına ait Ballu kazası temettuat defterlerine göre, Tanzimat dönemi içinde bölgenin iktisadi, sosyal ve ekonomik özelliklerine ışık tutulmaya çalışılmıştır. Defterlerden elde edilen veriler tek tek incelenmiş ve bu veriler tablolar oluşturularak ayrıntılı bilgi sunulmuştur.

Bu çalışma esnasında bana yol gösteren tez danışmanım Doç. Dr. Emine Gümüşsoy'a ve tez yazım sürecinde yardım sağlayan diğer hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Hayriye GÜZEL

Eskişehir-2018

GİRİŞ

Temettuat Defterlerinin Muhtevası ve İçeriği

Temettü kelimesi kazanç, kar anlamına gelen Arapça bir sözcüktür. Temettuat kelimesi ise karlar, kazançlar, faydalar demektir.¹ Temettü vergisinin esası II. Mahmut döneminde olan ihtisap vergisidir. Temettü vergisi ticaret, emek, meslek ve sanat gelirleri üzerinden alınan bir vergi çeşitidir. Vergi oranı başlarda %3 olarak belirlense de hükümet bu oran üzerinde değişiklikler yapabirmiştir.²

Temettuat defterleri 1840 ve 1844-1845 yıllarında hazırlanmış olup defterlerin tasnifi ve kataloglanmasında o dönemdeki idari taksimat esas alınmıştır. Buna göre memleket önce alfabetik olarak önce eyaletlere daha sonra da vilayet ve kazalara ayrılmıştır.³

Temettuat defterleri kişilerin tüm malvarlıklarının (mal-mülk, arazi, hayvan) kaydedildiği resmi defterlerdir. Dolayısıyla XIX. Yüzyıl ortalarında Osmanlı Devleti'nin ekonomik durumunu ortaya koymakta olup, halkın servet durumu, zirai üretimi ve yerleşim düzeni gibi konularda da bilgilere yer vermektedir. Bu açıdan tapu tahrir bilgilerinden daha zengin olduğu söylenebilir. Öyle ki şehir ve köylerdeki toprak miktarı, dönüm başına düşen verimlilik, hasılatlar, ekili ve ekili olmayan araziler, tarımsal arazilerin büyüklüğü, kazaların ekonomiyeye katkıları, ziraat dışındaki iş kolları ve hayvancılığın ekonomideki yeri gibi birçok durum tespit edilmektedir.⁴ Ayrıca halkın ikamet ettiği yerler, vergi kalemleri ve meslekleri ile ilgili bilgiler de içermektedir. Bu yönüyle Osmanlı taşrası araştırmacılara önemli bilgiler sunmaktadır.⁵

Hane esasına dayanan bu defterlerde kiraya bırakılan topraklar ve dönümleri, kimden kiralandığı ya da kime verildiği, kişilerin hayvan miktarları ve cinsleri, gayrimenkuller de belirtilmiştir. Ayrıca menkul veya gayrimenkul servetin bir yıl içinde kazancı ile kişinin, ticaret faaliyetinden sağladığı gelirler de hesaplanmıştır.

¹ Şemseddin Sami, *Kâmûs-i Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006, s.437.

² Filiz Giray, *Maliye Tarihi*, Ezgi Yayınları, Bursa 2013, s.118.

³ Sezgin Zabun, *Sivas Temettuat Defterleri*, C.,1, Buruciye Yayınları, Sivas 2013, s.1-2.

⁴ Alpay Bizbirlik, Zafer Atar, "XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarihinde Temettuat Defterleri'nin Yeri: Saruhan Sancağı Mütevellî Çiftliği Temettuat Defteri Örneği", SAÜ Fen Edebiyat Dergisi, Sakarya 2009, s. 39.

⁵ Zabun, *Sivas*, C., 1, s.5.

Ayrıca toplanan vergi çeşitleri hakkında da bilgi edinilebilmektedir. Buna göre vergiyi mahsusanın miktarı ve aşar vergisinin para olarak karşılığı da gösterilmiştir.⁶

Tapu tahrir geleneğinin devamı olan bu defterler ayrıca birer nüfus defteridir. Bu defterlerde hane reisleri hakkında “uzun boylu, kara sakallı, açık alınlı” gibi fiziki tariflerle bilgiler verilmiştir. Defterlerde bu tarz tanımlamaların yazılması istenmiş ancak kimi yerlerde bunlar dikkate alınmayarak yazılmamıştır.⁷ Kayıtlarda sadece hane reisi yazılmış ve hiçbir vergi vermeyen ise “şunun bunun ianesiyle geçinen” olarak kaydedilmiştir.⁸ Her haneye birden başlayarak numara verilmiştir. Bu defterlerde muhtarlar ve imamlar genellikle ilk sırayı almıştır. Hane reislerinin adı yazıldıktan sonra mesleği yazılmıştır. Bir yıl önce ödediği verginin de bu kısma yazıldığı görülmüştür.⁹

Öte yandan yetim çocukların babasından kalan malı mülkü varsa onlarda defterlere yazılmıştır. Malı mülkü olmayan yetim çocuklar ise vergiden muaf tutulmuş ve haneleri açık bırakılmıştır. Yaşlılar, mecnunlar, körler ve dilsizler de vergiden muaf tutulmuş “şunun bunun ianesiyle geçinenler” olarak defterlere kayıt edilmiştir. Asker kişiler de defterlere kaydedilmiştir ve askerlik için gittiği yer yazılmıştır. Bunların malı mülkü var ve eşi işletiyor ise normal hane açılarak temmettu usulü uygulanmıştır. Bunların dışında göç edenlerin de taşındıkları kaza belirtilmiş ve kişiler varmış gibi düşünülerek vergi belirtilmeden defterlere kaydedilmiştir.¹⁰

Defterlere her türlü gelirler kaydedilmiştir. Çiftçi, nakliyecisi, esnaf, ırgat vs. tüm iş kolları hasılatları ile birlikte kaydedilmiştir. Gayrimenkul gelirlerin haricinde kaynağı belli olmayan gelirler de ”zuhurlar temettuatı” adı altında kaydedilmiştir. Böylece tahrire dayalı bir vergi türüne geçilmiştir. Bu yüzden bu yazımların adı da temettuat (kar, kazanç) olmuştur. Hesaplanan temettuatlarda masraflar sayılmayarak gayri safi olarak hesaplanmıştır.

Defterlere vergi dışı gelirler de kaydedilmiştir. Örneğin; demirbaş niteliğindeki hayvanlardan katır ve eşekler vergi dışıdır. Bunun nedeni ekonomik

---

⁶ Öztürk, “Türkiye’de”, C.,1, s.288

⁷ Nuri Adıyke, “ Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, OTAM Dergisi, Ankara 2000, S.11, s.770.

⁸ Adıyke, “Temettuat”, s. 774.

⁹ Adıyke, “Temettuat”, s.780.

¹⁰ Adıyke, “Temettuat”, s.782.

potansiyelin tam olarak tespitini sağlamak için vergi dışı potansiyellerin de kaydedilmesidir. Katır ve eşek ile taşımacılık yapıp kazanç sağlayanların tahmini karları vergiye dahil edilmiştir. Benzer şekilde öküzünü başkasına sürmek için verenin geliri de vergiye eklenmiştir. Bunların yanında kıraç sürülmeyen tarlalar dönüm olarak ve kısır hayvanlar baş olarak yazılmıştır.¹¹

Defterlerde şehir nüfusu ile ilgili bilgiler de vardır. Meslekler, gelir durumları ve nüfus yapıları gibi bilgilerin yanı sıra nüfusun dini yapısı ve köken gibi ipuçlarına da ulaşılabilmektedir.¹²

1840 tarihli temettuat defterlerinin sonunda muhassıllık, mal ve emlak katipleri, müftü, meclis azaları ve naibin mührü bulunmaktaydı. 1844-45 tarihli defterlerde ise Müslüman kesim için imam, muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sani, gayrimüslimler için ise papaz ve kocabaşılar mühür basmaktaydı.

Defterlerde en son “ Mecmu’undan merkumin bir senede tahminen temettu’ı” denildikten sonra bu cümlenin altına kişinin geliri ve varsa mesleğinden elde ettiği geliri mesleğiyle beraber yazılmıştır. Böylece vergi mükellefinin genel kazancının toplamı belli olmaktadır.¹³

Yazımı biten defterlerde muhtar-ı evvel, muhtar-ı sani ve imam tarafından onaylanmak zorundaydı. Sayım işi tamamlandıktan sonra defterler kaza meclislerince kontrol edilmiş ve bir üst idari birime gönderilmiştir. Sancak merkezine gönderilen defterler tekrar gözden geçirilip ciltlenmekteydi.¹⁴

Temettuat Defterleri, Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde, Kamil Kepeci ve Maliyeden Müdevver Defterler tasnifi içerisinde bulunmaktadır. Defterlerin büyük bölümü 1844-1845 tarihli sayımlara aittir. 1840 yılına ait de çok az sayıda defter bulunmaktadır.¹⁵

---

¹¹ Adıyeke, “Temettuat”, s.774.

¹² Zabun, *Sivas*, C., 1, s.5.

¹³ Öztürk, “Türkiye’de”, C.,1, s.292.

¹⁴ Adıyeke, “Temettuat”, s.779

¹⁵ Bizbirlik, Atar, “XIX. Yüzyıl”, s. 40

BALLU KAZASININ COĞRAFI YAPISI VE TARİHÇESİ

Tarihçesi:

Temettuat kayıtlarında Ballu olarak geçen kazanın sonra ki dönemlerde İnaballu ve nihayetinde Kızılırmak kazası olduğu tespit edilmiştir. Buna göre bu bölümde Kızılırmak kazasına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Kızılırmak ve çevresi, tarihi kayıtlara göre Hitit İmparatorluğu'nun yönetimi altında olan bölgedir. Yazılı tarihi Hititler ile başlamasına rağmen burada yerleşimin Paleolitik dönemde başladığı kabul görmektedir. Hititler, Lidyalılar, Phrigler, Makedonyalılar, Bizanslılar ve sonra Türkler bu bölgede hüküm sürmüşlerdir. Bölge Türklerin eline 1092 yılında geçmiş, Çelebi Mehmed zamanın da ise Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bölgenin Türklerin eline geçmesiyle buraya Karatekin Beyliği hakim olmuş ve günümüze kadar Türk yurdu olarak varlığını sürdürmüştür. Bölgeyi kendine yurt edinen İnallı- Ballu aşireti de bölgede önemli bir yere sahiptir. Temettuat kayıtlarında geçen Ballu ismi de bu aşiretten dolayı konmuştur. Bölge Cumhuriyet'ten önce Kalecik ilçesine bağlı iken, Cumhuriyetten sonra Hüseyinli adını alıp Çankırı'ya bağlanmıştır. Daha sonra ilçe içinde geçen Kızılırmak nehrinden dolayı Kızılırmak adını almıştır.

Coğrafi Yapısı:

Kızılırmak ilçesi deniz seviyesinden ortalama 450 – 500 metre yükseklikte olup çevresine göre çukurda kalmaktadır. Bu özellik ilçenin sahip olduğu karasal iklimin yumuşamasını sağlamıştır. İlçenin kuzeyinde Çankırı il merkezi, güneyinde Kırıkkale, doğusunda Çorum ve batısında Ankara yer almaktadır. İlçe 434 km karelik bir yüzölçümüne sahiptir. İlçede halkın başlıca geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Kızılırmak'ta yazlar sıcak, kışlar soğuk ve karlı geçer.¹⁶

Kızılırmak ilçesi yerleşim yerinde zemin tabakası, oligosen yaşlı çökellerden oluşmuştur. Üstte örtü şeklinde konglomera tabakası bulunmakta, altta kil taşı, silt

¹⁶ Ahmet Gazi Seyrek, "Kızılırmak İlçesi Analizi", Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013, s.10.

taşı, mera ve kum taşı tabakaları sıralanmaktadır. Bunların içerisinde jips tabakalarına da rastlanmaktadır.¹⁷

Ekonomik Yapı:

Kızılırmak, günümüzde 328.060 dekarlık toplam tarım alanı ile Çankırı tarım alanının %17'sini oluşturmaktadır. Bu özelliğiyle merkez ilçeden sonra birinci sırayı almaktadır. Ekilen tarım alanı %17,2, nadas alanı %20,7, sebze bahçeleri alanı %8 ve meyve alanı %45,3'tür. Ayrıca tarla bitkilerinden endüstriyel bir bitki olan şeker pancarı ve tahıl üretimi de özel bir yere sahiptir. İlçede en fazla verim alınan ürün şekerpancarı, patates, çeltik ve arpadır. Kızılırmak'ta yetişen diğer bir tahıl ise buğdaydır.

Kızılırmak ilçesi sebze üretiminde çok geniş bir ürün grubuna sahiptir. Kavun, sofralık domates, karpuz, sivri biber ve taze fasulye yetiştirilmektedir. Ayrıca meyve üretiminde de önemli yere sahip olup üzüm, Amasya elması ve armut öne çıkmaktadır. Üzüm Çankırı ortalamasının dörtte birini, bölge ortalamasının ise onda birini karşılamasıyla dikkat çekmektedir.

Kızılırmak'ta hayvancılığa bakıldığında büyükbaş hayvanlardan sığır yetiştiriciliği ön plandadır. Özellikle yerli sığır ve manda yetiştiriciliğinde bölge genelinde önemli bir yere sahiptir. Küçükbaş hayvan varlığında kıl ve tiftik keçisi potansiyeli oldukça yüksektir. Kızılırmak'ta bilinen bir maden rezervi bulunmamaktadır.¹⁸

Bölgenin ekonomisi genel olarak tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Kızılırmak nehrinden dolayı sulama alanları geniş yer kaplamaktadır. Bu da tarımsal verimliliği arttırmaktadır. Ayrıca verimliliği yüksek alüvyal toprağa sahiptir. İlçede köyler Kızılırmak nehri çevresinde kurulmuşlardır.¹⁹

¹⁷ T.C. Kızılırmak Kaymakamlığı, (Çevrimiçi), <http://www.kizilirmak.gov.tr>., 29 Mayıs 2018.

¹⁸ Seyrek, " Kızılırmak", s.23-39.

¹⁹ Seyrek, Kızılırmak", s.10.

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI, AMACI VE YÖNTEMİ

Çalışmanın temel kaynağını Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Maliyeden Müdevver Defterler Kamil Kepeci Tasnifi içinde yer alan ML. VRD. TMT. d. 13096 numaralı temettuat defteri oluşturmuştur.

Ballu Kazasına ait Temettuat defterleri toplam 176 sayfa olup 18x51 ebadındadır. Şekil bakımından ciltsiz ve ebrusuzdur. Numaralandırma olarak sayfa usulü kullanılmıştır. Numaralı boş sayfalar 2-5, 58-60, 114-116, 167-176'dır. Sayfalar ikiye bölünerek temettuat kayıtları alt alta tutulmuştur. Defterde kayıtlar 6. sayfadan başlamaktadır.

Bu çalışmada, mevcut temettuat defterinden yola çıkılarak Ballu kazası hakkında bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Bölgenin sosyal, ekonomik ve iktisadi durumu hakkında bilgilere ulaşılma amaçlanmıştır. Temettuat vergisi, gelir üzerinden elde edilen bir vergi olduğu için köylerin kazançları üzerinde durulmuştur. Bölgenin ayrıntılı bilgilerini veren bu defterde tarım, hayvancılık ve bağcılık gibi geçim kaynakları ile gelir getiren meslekler, başlıklar altında yer almaktadır. Bu çerçevede bilgiler toplandıktan sonra hasılatlar hesaplanmış ve hane başına düşen vergi belirlenmiştir. Bu bilgiler ışığında bölgenin demografik yapısı hakkında da bazı bilgilere ulaşma mümkündür.

Çalışma üç bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde Ballu kazasının demografik ve sosyal yapısı ele alınmıştır. Kazada bulunan hane reislerinin adları, lakapları ve unvanları belirtilmiştir. Bu bilgiler tablo ve grafiklere dönüştürülerek daha anlaşılır hale getirilmiştir.

İkinci bölümde, Ballu kazasında yapılan tarım ve hayvancılık faaliyetleri ele alınmıştır. Ekilen ürünler ayrı ayrı incelenerek oranları hesaplanmıştır. Bu hesaplamaları yapmadan önce veriler tablo ve grafik haline getirilerek daha ayrıntılı ve kolay hesaplama sağlanmıştır. Çalışma mümkün olduğunca açık ve anlaşılır kılınmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde; Ballu kazasındaki vergilendirmeden bahsedilmiştir. Kazadaki vergi miktarları tablolar oluşturularak gösterilmiştir. Vergi miktarlarının hane başına oranları ve kaza toplamı içindeki payları hesaplanmıştır.

1. BÖLÜM

XIX. YÜZYIL ORTALARINDA BALLU KAZASININ İDARİ, NÜFUS VE SOSYAL YAPISI

1.1. BALLU KAZASININ DEMOGRAFİK YAPISI

1.1.1 Hane Sayıları ve Tahmini Nüfus

Osmanlı Devleti'nde nüfus araştırmalarında önemli yer teşkil eden tahrirler, genellikle hane üzerine gerçekleştirilmiştir. Esas olarak hanenin bütün bireyleri değil sadece hanenin yetişkin erkekleri kaydedilmiştir. Bu da Osmanlı Devleti'nde gerçek nüfusun hesaplanmasında zorluğa sebep olmaktadır.²⁰

Osmanlı'da arazi ve nüfus sayımına önem verilmekte olup devletin kuruluşundan itibaren kayıtlar tutulmuştur. Bu kayıtlar başlarda vergi toplama ve askere alma amaçlı yapılmıştır. 1831 yılından itibaren kayıtlar daha sistemli hale getirilmiş ve bunun için Ceride-yi Nüfus Nezareti kurulmuştur.²¹ 1831 yılında erkek nüfusunu esas alan ilk nüfus sayımı gerçekleştirilmiştir. 1844 yılında ikinci bir nüfus sayımı daha yapılmıştır. 1831 yılına ait sayım bütün bölgelerde yapılamadığı için devletin geneline ait bilgiler verememektedir.²²

Nüfus sosyal yapının en önemli faktörlerinden biridir. Nüfusa ait en önemli bilgileri tahrir sayımları, avarız sayımları ve temettuat sayımlarından elde etmek mümkündür. Tahrir sayımlarında vergi yükümlüsü hane olduğu için aile birimi esas alınmaktadır.

Bu çalışmada Ballu kazasının temettuat kayıtlarından yola çıkılarak nüfusuna dair bazı tespitler yapılmaya çalışılmıştır.

---

²⁰ Numan Elibol, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları", SDÜ, İİBF, Isparta 2007, C.XII, S. 2, s. 141.

²¹ Adnan Çimen, "Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlıda Nüfus Hizmetleri", Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Ankara 2012, s. 205.

²² Elibol, "Osmanlı", s. 152.

Tablo 1. Köylerin Hane Sayıları ve Yüzdeleri

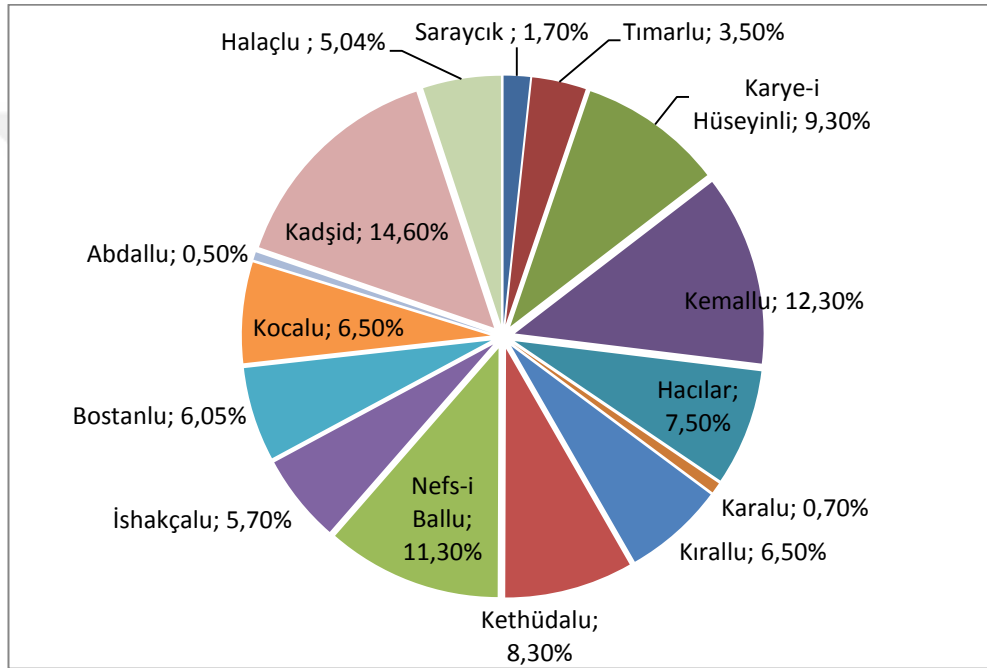
No	Köyler	Hane	%
1	Saraycık	7	1,7
2	Tımarlı	14	3,5
3	Karye-i Hüseyinli	37	9,3
4	Kemallu	49	12,3
5	Hacılar	30	7,5
6	Karalı	3	0,7
7	Kırallu	26	6,5
8	Kethüdalı	33	8,3
9	Nefs-i Ballu	45	11,3
10	İshakçalı	23	5,7
11	Bostanlı	24	6,05
12	Kocalı	26	6,5
13	Abdallı	2	0,5
14	Kadşid	58	14,6
15	Halaçlı	20	5,04
	Toplam	397	99,49

Tablo 1’de Ballu kazasında bulunan hane sayıları gösterilmektedir. Bu hane sayılarının kazada bulunan toplam hane sayılarına oranı hesaplanmıştır. Böylece bu köylerin kazadaki yerini tespit etmek mümkündür. Ballu kazasında 15 köyde toplam 397 hane bulunmaktadır. İlk sırada 58 hane ile Kadşid köyü gelmektedir. Kadşid köyünü Kemallu, Nefs-i Ballu ve Hüseyinli takip etmektedir. Son üç sırada ise

Abdallu, Karalu ve Saraycık yer almaktadır. Tabloya bakıldığında hane sayısı 58 ile en fazla haneye sahip olan Kadşid köyü, hane sayısı 2 ile en az hane sayısına sahip olan ise Abdallu köyüdür.

Buna göre; Ballu kazasında nüfusun köylere dengeli bir şekilde dağılmadığı görülmektedir. Bunun nedeninin bölgeye sonradan yapılan göçlerin geniş alanlara daha fazla yapılmasından kaynaklanma ihtimali olduğu söylenebilir.

Şekil 1. Köylerin Hane Sayısının Yüzdeleri

Tahmini nüfus konusunda hane bazlı sayımdan yola çıkılarak “5 Emsali” yöntemi uygulanmaktadır. Ömer Lütfü Barkan bu yöntem ile hane sayısının 5 ile çarpımı formülünü getirerek nüfusla ilgili çeşitli bilgilere ulaşılmasını sağlamıştır.²³

²³ Çimen, “Sayım”, s. 188.

Tablo 2. Ballu ‘da Tahmini Nüfus Tablosu

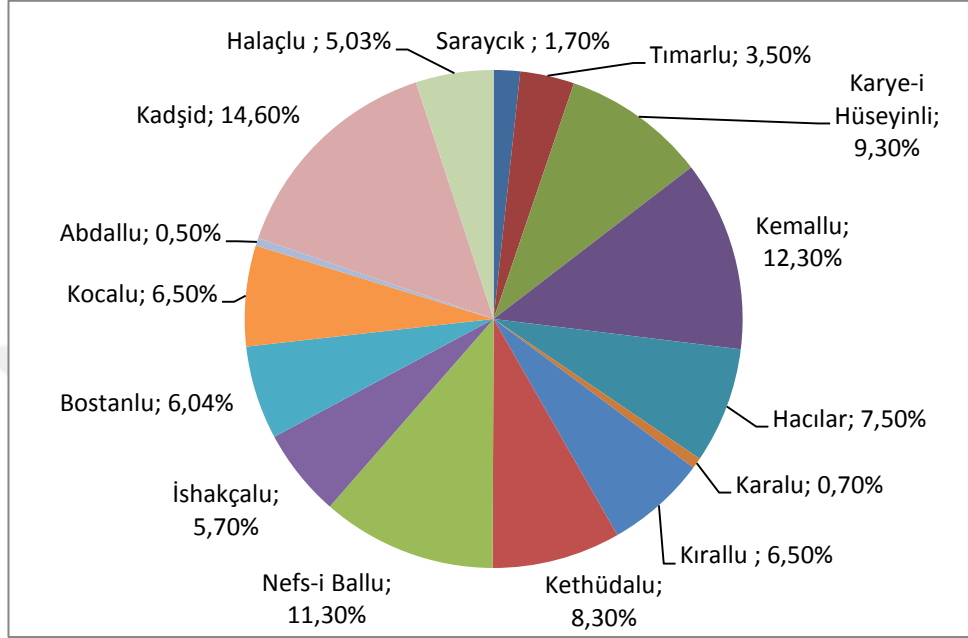
No	Köyler	Hane	Tahmini Nüfus	%
1	Saraycık	7	35	1,7
2	Tımarlı	14	70	3,5
3	Karye-i Hüseyinli	37	185	9,3
4	Kemallu	49	245	12,3
5	Hacılar	30	150	7,5
6	Karalu	3	15	0,7
7	Kırallu	26	130	6,5
8	Kethüdalı	33	165	8,3
9	Nefs-i Ballu	45	225	11,3
10	İshakçalı	23	115	5,7
11	Bostanlı	24	120	6,04
12	Kocalı	26	130	6,5
13	Abdallı	2	10	0,5
14	Kadşid	58	290	14,6
15	Halaçlı	20	100	5,03
Toplam		397	1985	100

Tabloya göre Ballu kazasının 397 hanesinden tahmini nüfus 1985 kişi olarak hesaplanmaktadır. Nüfus yoğunluğu genel olarak Kadşid, Kemallu, Nefs-i Ballu ve Hüseyinli köyünde toplanmaktadır. Bu köylerin toplam tahmini nüfusu kazanın yaklaşık %47'sini oluşturmaktadır. Diğer köylerin nüfus yoğunlukları ise birbirine yakın orandadır. Bunlar içerisinde en az nüfusa sahip köyler Abdallı ve Karalu olarak gösterilebilir.

Bu köyler içerisinde hane ve nüfus sayısı bakımından en fazla orana sahip köy Kadşid olarak dikkat çekmektedir. Kadşid köyünün hane ve nüfus sayısının diğer bazı köylerin neredeyse iki katından daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun

nedeni Kadşid köyünün geniş yerleşim yerlerine sahip olması ve göç alan bir yer olması gösterilebilir.

Şekil 2. Köylerin Toplam Nüfus İçerisindeki Yüzdeler Dağılımı

1.1.2. Ballu Kazasında Meslekler

Ballu kazasında meslek grupları çok çeşitlilik göstermemektedir. Genelde halkın geçim kaynağı hayvancılık ve tarım olduğu için en yaygın meslek çiftçiliktir. Ballu genelinde halk, çiftçilik üzerine kurulu bir hayata dayalı yaşamaktadır. Tüm köylerde durum hemen hemen aynı olup tarım ve hayvancılığa dayalı çiftçilik yapılmaktadır.

Çiftçilikten sonra ise bir başka iş çobanlıktır. Çobanlık yapanların toprak sahibi olmadığı ve geçimini bu şekilde sağlayan kesim olduğu tahmin edilmektedir.

Bunların yanı sıra imamlık ve hizmetkarlık mesleklerinin de varlığından söz edilebilir. İmamlık mesleğinin köyler arasında sadece Nefs-i Ballu köyünde kayıt altına alındığı görülmektedir.

Bu bilgiler doğrultusunda Ballu kazasında geçimin tarım ve hayvancılığa dayandığı ve asıl mesleğin çiftçilik olduğu diğer mesleklerin çiftçiliğin yan dalı olarak kaldığı anlaşılmaktadır.

1.2. 1844-1845 TARİHLERİNDE BALLU KAZASINDA HANE REİSLERİNİN İSİMLERİ

1.2.1. Erkek Hane Reislerinin İsimleri

Ballu kazasında defterlerin kaydı tutulurken gelenek olduğu üzere hane reislerinin ismi yazılmıştır. Bu defterlerde isim olarak sadece hane reisi ismi ve varsa karındaşının isminin yazıldığı görülmektedir. Örneğin; “Karye-i mezbur sakinlerinde Abbas oğlu Bekir ve karındaşı İbrahim’in emlak ve arazi temettuatı” şeklinde kayda geçilmiştir. Burada görüldüğü gibi hane reisi adı belirtilmeden önce “oğlu” kelimesiyle bağlanan bir ad daha kullanılmaktadır. Bu ismin büyük aile adı olduğu düşünülmektedir. Aynı sülaleden gelen kişilerin aynı aile ismiyle yazıldığı görülmektedir. Günümüzde bu ayırım soyadı ile yapılmaktadır. Ama o günün şartlarında soyadı olmadığından bu şekilde aile adları kullanılması fayda sağlamıştır.

Temettuat defterleri sadece vergi amaçlı tutulan defterler olduğu için geniş kapsamlı isim listesine ulaşılamamıştır. Fakat hane reislerinin isimlerinin bazen unvanları, lakapları, yaptıkları meslekler bazen de fiziki özellikleriyle birlikte kullanıldıkları görülmektedir. Bu da defterlerin sosyo-kültürel açıdan değerini arttırmaktadır.

Ballu ‘da gayrimüslimlere ait herhangi bir kayda rastlanmamaktadır. Genellikle Müslüman isimleri kullanılmıştır. İslamiyet’i kabul eden ilk kişilerin ve Halife isimlerinin çok sık kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 3. Ballu ‘da Kullanılan Erkek İsimleri

Saraycık Köyü			
Bekir	1	Süleyman	1
İbrahim	1	Mehmed	1
Ahmet	2	Hüseyin	1
Emin İbrahim	1	Ömer	1
Tımarlı Köyü			
Abdullah	1	Osman	1
Hüseyin	4	Hamza	1
İbrahim	3	Mustafa	2
Hasan	1	Halil	1
Karye-i Hüseyinli Köyü			
Kasım	1	Ali	7
Mehmed	1	Hüseyin	7
İbrahim	1	Ömer	2
Osman	3	Ahmet	3
Mahmud	1	Hanifi	2
Halil	1	Muhammed	1
Mustafa	3	Hasan	1
Süleyman	1	Abdurrahman	1
Veli	1		
Kemallu Köyü			
Hüseyin	8	Halil	3
Ali	9	Mehmed	3
Ömer	8	Veli	3
Ahmed	4	Süleyman	3
Hasan	1	Osman	6

Mustafa	2	Muhammed	2
İlyas	1	Memiş	1
İbrahim	2	Hamza	1
Hacılar Köyü			
Osman	2	Mehmed	4
Ebubekir	2	Ebubekir	1
Halil	2	Ömer	2
Ahmed	2	Hüseyin	3
İsmail	2	Ali	4
Hasan	4	İbrahim	1
Veli	1		
Karalu Köyü			
Emin	1	Mehmed	1
Ali	1	Osman	1
Kırallu			
Ali	4	Veli	1
Osman	2	Yusuf	1
Ömer	4	Hasan	4
Bekir	2	Mustafa	2
Hüseyin	3	Mehmed	2
Ahmed	2	Halil	3
İsmail	1		
Kethüdalı Köyü			
Ahmed	2	Ömer	2
Halil	1	Musab	1
İsmail	1	Ali	2
Hasan	5	Mustafa	1
Mehmed	2	Hüseyin	2

Osman	1	Ebubekir	1
Behimi	1	İbrahim	3
Selami	1	Amirallah	1
Süleyman	2		
Nefs-i Ballu Köyü			
Veli	5	Hasan	2
Nabi	1	Osman	5
Ahmed	3	Ömer	4
Mehmed	5	Hamit	1
Halil	1	İsmail	4
Samed	1	Ali	5
Ebubekir	1	Medsi	1
Hüseyin	1	Muhammed	1
İshakçalı Köyü			
Halil	1	Abdal	1
Osman	3	Ömer	3
Ebubekir	1	Hüseyin	1
Mehmed	4	Ali	3
Hasan	1	Mustafa	2
Süleyman	1	Musi	1
Ahmed	1		
Bostanlı Köyü			
Ali	3	Süleyman	1
Hasan	3	Halil	2
Mehmed	4	Mustafa	3
Müslim	1	Ömer	2
İbrahim	2	Osman	2
Ahmed	2		1

Kocalu Köyü			
Ahmed	1	Ali	3
Osman	6	Hamid	1
Memiş	1	Veli	1
Hasan	3	Ebubekir	2
İbrahim	2	Mustafa	2
Hüseyin	1	Halil	2
Mehmed	1	İsmail	1
Abdulkadir	1		
Abdallu Köyü			
Mahmud	1	Musi	1
Kadıid Köyü			
Veli	2	Osman	7
Ali	9	Halil	3
Hasan	7	Mehmed	6
İbrahim	2	Ebubekir	2
Hamit	4	Medsi	1
Hüseyin	2	Mustafa	5
Ömer	6	Emin	1
Ahmed	1	Beşir	1
Abşan	1	Memiş	11
Halaçlu Köyü			
Mustafa	4	İbrahim	3
Hüseyin	1	Osman	1
Hasan	2	Abdullah	1
Ali	3	Mehmed	5
Ahmed	2		

Tablo 3'te Ballu kazası köylerinin hane reislerinin isimleri ve köy bazında kullanılma sıklıkları görülmektedir. Tabloda da görüldüğü gibi Ali ismi neredeyse tüm köylerde kullanılmıştır. Ayrıca Hüseyin ve Hasan isimleri de çok sık kullanılmıştır.

En fazla kullanılan isimler; Saraycık köyünde Ahmet; Tımarlı köyünde Hüseyin; Karye-i Hüseyinli köyünde Osman, Ahmet, Mustafa; Kemallu köyünde Ali; Hacılar köyünde Mehmet, Ali, Hasan; Karallu köyünde Ali, Ömer, Hasan; Kethüdalı köyünde Hasan; Nefs-i Ballu köyünde Veli, Mehmet, Osman, Ali; İshakçalı köyünde Mehmet; Bostanlı köyünde Mehmet; Kocalı köyünde Osman; Kadşid köyünde Memiş ve Ali; Halaçlı köyünde Mehmet'tir.

Tablo 4'de hane reislerinin kullanım sıklıkları daha ayrıntılı incelenmektedir. Burada tüm isimlerin kaza oranında kullanılma payları gösterilmektedir.

Tablo 4. Hane Reislerini İsimleri Ve Kullanım Sıklıkları

İsim	Kullanım sıklığı	%
Ali	57	14,1
Mehmed	40	9,9
Osman	40	9,9
Hüseyin	34	8,4
Hasan	34	8,4
Ömer	34	8,4
Mustafa	26	6,4
İbrahim	20	4,9
Halil	20	4,9
Veli	14	3,4
Memiş	13	3,2
Ebubekir	11	2,7
İsmail	10	2,4
Süleyman	9	2,2

Hamid	6	1,4
Ahmet	5	1,2
Bekir	3	0,7
Hamza	2	0,4
Mahmud	2	0,4
Emin	2	0,4
Hüseyin	2	0,4
Medsi	2	0,4
Emin İbrahim	1	0,2
Abdullah	2	0,4
Kasım	1	0,2
İlyas	1	0,2
Behimi	1	0,2
Selami	1	0,2
Nabi	1	0,2
Samed	1	0,2
Müslim	1	0,2
Abdülkadir	1	0,2
Abşan	1	0,2
Yusuf	1	0,2
Musab	1	0,2
Amirallah	1	0,2
Beşir	1	0,2
Toplam	402	100

Tablo 4’de görüldüğü gibi Ballu kazasında en fazla kullanılan isim Ali’dir. Kazada toplamda 38 farklı isim kullanılmaktadır. Mehmed ve Osman isminin aynı sayıda ve oranda kullanıldığı dikkat çekmektedir. Ali isminin fazla kullanılmasının sebebinin Alevilik inancının yaygınlığından kaynaklandığı düşünülebilir. Çünkü Ali

isminin yanında Hz. Ali'nin oğullarının ismi olan Hasan ve Hüseyin ismi de çok sık kullanılmıştır.

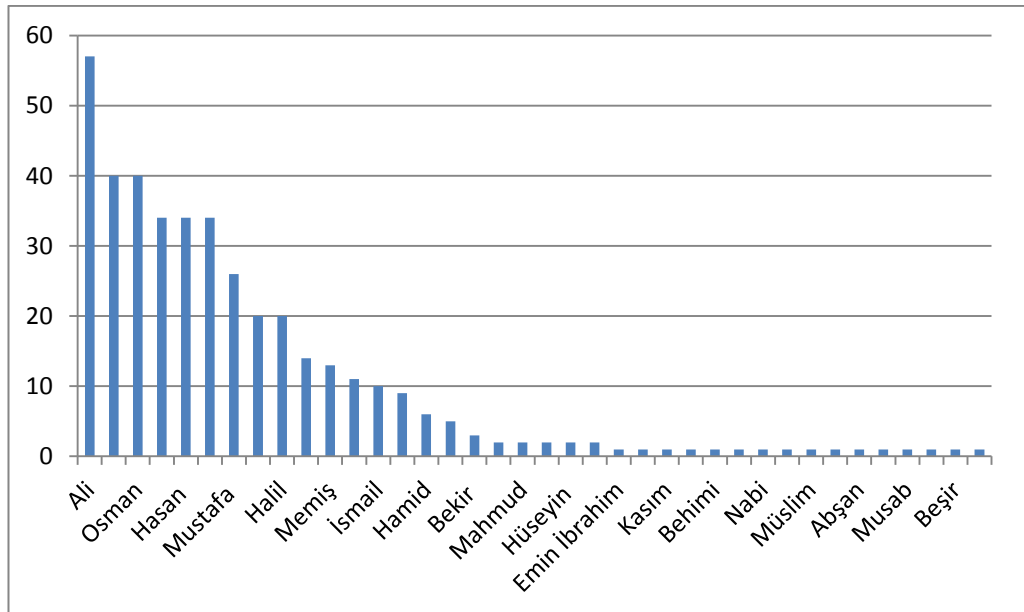
Bunun yanında Müslümanlık inancını yansıtan isimlerin de sıklıkla kullanıldığı görülür. Ahmed, Mehmed ve Muhammed'in kullanılması buna örnektir. Diğer taraftan Dört Halife Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali isimleri de sıklıkla kullanılmıştır. Bu isimlerden yola çıkılarak kazada Ehli Beyt'e olan sevginin fazla olduğu söylenebilir.

Peygamber adları olarak İlyas, Yusuf, Süleyman, İsmail ve İbrahim geçmektedir. Yine bu isimlerin kullanımı Müslümanlık inancının bir gereği olmuştur.

Defterde birer kez kullanılan isimler Emin İbrahim, Abdullah, Kasım, İlyas, Behimi, Selami, Beşir, Amirallah, Musab, Yusuf, Abşan, Abdulkadir, Müslim, Samed ve Nabi'dir.

İsimler muhakkak lakap ve aile isimleriyle birlikte kullanılmıştır. Bazı hanelerde aile isimleriyle hane reis isimlerinin aynı oluşu dikkat çekmektedir. Buna göre kullanılan isimler aile geleneğini devam ettirmek için de konulmaktadır. Günümüzde de birçok kişinin isimlerinin büyüklerinin isimleri olduğu görülmektedir. Bu kültürel açıdan önemli bir gelenektir.

Şekil 3. Hane Reislerinin İsimleri ve Kullanım Sıklığı Grafiği

1.2.2. Kadın Hane Reisleri İsimleri

Ballu kazasının 1844-1845 yılına ait kayıtlarında kadın hane reisine rastlanmamaktadır. Bu durum dönemin kültürel ve sosyal yapısı hakkında bilgi vermektedir. Ataerkil bir yapıya sahip olan kazada kadın hane reisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

1.3. LAKAPLAR VE AİLE İSİMLERİ

1.3.1. Kullanılan Lakaplar

Lakap; bir kimseye veya aileye kendi isminden ayrı olarak konulan, o kişinin ya da ailenin özelliğinden kaynaklanan isim olarak tanımlanır.

Lakap genellikle isimden önce akla gelir ve söylenir. Lakabı özellikle veren kişi yoktur ve zaman içinde fiziksel özellikler, davranışlar ve yeni bir durum sonucu meydana gelmektedir.²⁴

İnsanlar, birbirlerine hitap ederken isimleri dışında çeşitli sıfatlar, etnik, dini kimlikleri ile baba adı ve mesleki özellikleri belirten lakaplar kullanmışlar ve bu şekilde birbirlerini ayırt etmişlerdir. Lakabı bulunmayan insan sayısı yok denecek kadar azdır. Aşağıdaki tablo bu durumu açık bir şekilde göstermektedir.

Tablo 5. Kullanılan Lakaplar Ve Kullanım Sıklıkları²⁵

Kullanılan Lakaplar	Kullanılma Sıklıkları
Emir	10
Sofu ²⁶	10
Hacı	4
Molla	3
Kara	23
Deli	20
Sarı	15

²⁴ Fatma Kalemci, "Sivas'ın İmralı İlçesinde Sülale Adları ve Lakaplar", Türk Halk kültüründen Derlemeler, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara 1996, s.101.

²⁵ Tablo 5'te belirtilen rakamlar kişilere ait lakaplar temsil edip, genellikle aile isimlerinde ve ya baba isimlerinde geçen lakapları da içermektedir.

²⁶ Dinin buyruk ve yasalarına bütünüyle uyan (kimse). TDK, (Çevrimiçi), <http://tdk.gov.tr>. 25 Mayıs 2018.

Kethüda ²⁷	15
İmamoğlu	9
Köse	8
Uzun	8
Çopur ²⁸	7
Kel	5
Odabaşı ²⁹	5
Sakallı	3
Çakır	3
Tüfenkçi ³⁰	3
Topal	3
Çil	3
Kurt	3
Kül (Gül)	3
Çoban	3
Semiz Zade	3
Ergin	2
Hanifi	2
Kul	2
Kul Oğlan ³¹	2
İşçi	2
Yörük	2
İnekadılı	2
Sipahi	1
Asker	1
Kulaksız	1
Kuşçalı	1
İkiz	1
Muhtar	1
Değirmenci	1
Sekban ³²	1
Yaşlı	1
Usta	1
Ayrancı	1
Keçeci ³³	1
Kayı	1
İnallu	1
Arap	1

²⁷ Zengin kimselerin ve devlet büyüklerinin buyruğunda çalışan, onların birtakım işlerini gören kimse, kâhya. TDK, (Çevrimiçi), <http://tdk.gov.tr>. 25 Mayıs 2018.

²⁸ Yüzü, çiçek hastalığından kalma küçük yara izleri taşıyan kimse. TDK, (Çevrimiçi), <http://tdk.gov.tr>. 25 Mayıs 2018.

²⁹ Hanlarda çalışan uşakların başı. TDK, (Çevrimiçi), <http://tdk.gov.tr>. 25 Mayıs 2018.

³⁰ Kurşun atan. TDK, (Çevrimiçi), <http://tdk.gov.tr>. 25 Mayıs 2018.

³¹ Vergi toplayan belediye tahsildarı. TDK, (Çevrimiçi), <http://tdk.gov.tr>. 25 Mayıs 2018.

³² Sınır boylarında görev yapan asker. TDK, (Çevrimiçi), <http://tdk.gov.tr>. 25 Mayıs 2018.

³³ Keçe yapan, satan kimse. TDK, (Çevrimiçi), <http://tdk.gov.tr>. 25 Mayıs 2018.

Tablo 5'e bakıldığında Ballu kazasında emir, kethüda, hacı, molla unvanı ve kara, deli, sofî, İmamoğlu, köse, uzun, çöpur ve kel en sık kullanılan lakaplardır. Kazada lakap kullanımını dönemin sosyo-kültürel değerleri açısından önemli bilgiler içermektedir. Bazı lakapların dini nitelikte olduğu ve buna göre, bölgede İslami değerlere önem verildiği söylenebilir. Hacı, İslamiyet'in farzlarından biri olan hac görevini yapan kişiler için kullanılmaktadır. Molla lakabının kullanımından ise ilme ve medrese kültürüne önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Kazada emir lakabının kullanımı da yaygındır. Emir büyük komutan, ülkenin başı, emir veren gibi anlamlara gelmektedir. Buna göre bu lakaplar ile anılan kişilerin önemli, büyük ve saygıdeğer kişiler olduğu düşünülebilir. Aile isimlerinde de sık olarak kullanılması hanenin statü değeri yüksek bir aileden geldiğini düşündürmektedir. Örnek olarak Bostanlı köyünde "Emir Mehmedoğlu Hasan, Emir Mehmedoğlu Süleyman ve Halil, Emir Mehmedoğlu İbrahim" olarak 3 hane kayıt edilmiştir.

Lakap, kişilerin gerek fiziksel özelliklerine gerekse davranışlarına göre isimlerinin başına getirilen özellik bildiren takma adlardır. Soyadı kullanımının olmadığı bir dönemde kişilerin bu tür yöntemlerle karışıklığı önlemeye çalışması doğaldır. Özellikle küçük bölgelerde kişiler birbirlerini daha yakından tanıdıklarından lakap kullanma geleneği daha da yaygındır. Ballu kazasında da görüldüğü gibi köylerde oldukça yaygın bir şekilde lakap kullanılmaktadır.

Tablo 5'te görüldüğü üzere ergin ve deli lakapları kişilerin davranışlarına göre kullanılan lakaplardandır. Deli, kazada 20 defa kullanılmasıyla dikkat çekmektedir. Bunun kişilerin akli dengesinin bozuk olduğundan değil, daha hareketli bir yapıya sahip olan kişiler için kullanıldığı düşünülebilir. Kazada sarı ve kara lakabının da çok sık kullanıldığı görülmektedir. Bu lakaplar kişilerin fiziksel özelliklerine, dış görünüşlerine göre kullanılan lakaplardır. Bunun yanında köse, çöpur, çakır, uzun, sakallı, kel, topal, çil, yaşlı ve kulaksız gibi lakaplar da kişilerin fiziksel özellikleri hakkında bilgi vermektedir. Lakapların en çok kullanıldığı alan insan uzuvlarıdır ve bu da insanlar arasında samimiyetin varlığını göstermektedir.

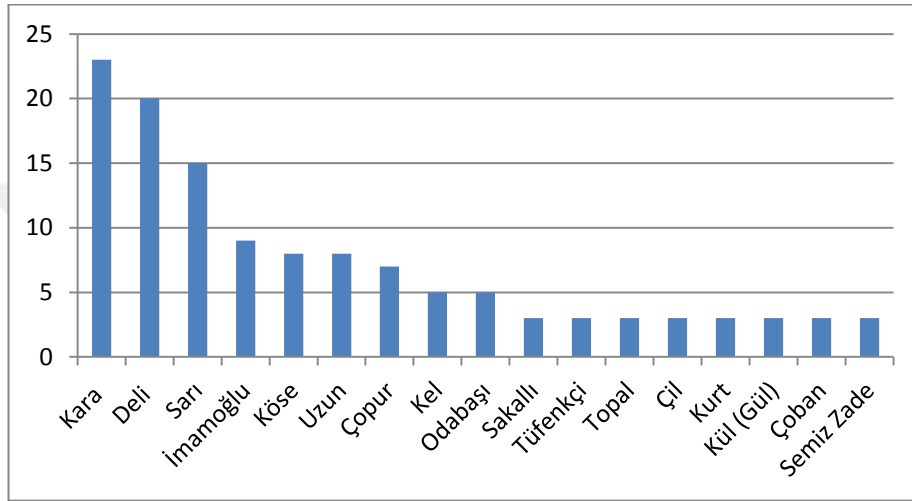
İmam, odabaşı, çoban, sipahi, kethüda, muhdar, kul oğlan, değirmenci, usta, ayrıncı, keçeci ve işçi gibi lakaplar ise kişilerin mesleklerine göre kullanılan lakaplardır. Mesleğini uzun süreler icra eden kişiler zamanla meslekleriyle

anılmaktadır. Bu lakapların kullanılması da ihtiyaç duyulan zanaat ustaları hakkında bilgiye ulaşılmasını sağlamaktadır.

Lakapların belirlenmesini sağlayan bir diğer özellik ise kişilerin memleketleridir. İnekadılı, Kuşçalı ve İnallu gibi lakapların kullanılması kişilerin başka memleketlerden gelip Ballu kazasına yerleştiğini ve geldikleri yerlerin isimleriyle anıldıklarını göstermektedir.

Şekil 4. Sıklıkla Kullanılan Lakaplar

Şekil 4’te Ballu kazasında sıklıkla kullanılan lakaplara bakıldığında ilk 15 lakabın fiziksel özelliklerinden kaynaklandığı, diğerlerinde ise meslek ve fiziksel özelliklerin etkili olduğu bir kez daha gözükmektedir.

1.3.2 Aile İsimleri

Ballu kazası defter kayıtlarında hane reis isminin hemen öncesinde aile ismi yazılmaktadır. Aile ismi oğlu kelimesi ile hane reisi ismine bağlanmaktadır. Örneğin; Battaloğlu Veli, Köse Ahmedoğlu Ahmed, Kasımoğlu Ömer. Bu durumun temel nedenlerinden birisi günümüzde olduğu gibi soyadının olmayışı ve karışıklığın önüne geçilmek istenmesidir. Aile adlarından kimin hangi sülaleden geldiği dolayısıyla haneler arası akrabalık bilgilerine de kolayca ulaşılabilir.

Defterlerde bazen tek hanede iki kişinin kayıt edildiği görülür. Bu kişiler aynı hanede yaşayan ve “karındaşı” şeklinde belirtilen kişilerdir. “Osmanoğlu Osman ve karındaşı Ali” buna örnek olarak gösterilebilir.

Genel olarak aynı aile adını taşıyan kişilerin kayıtları alt alta tutulmaktadır. Bu kişiler aynı sülaleden geldiği için birbirlerine yakın oturdukları düşünülmektedir. Örneğin; Saraycık köyünde 2 hane reisi “Erginoğlu”, Tımarlu köyünde 2 hane reisi “Cebiroğlu”, Hüseyinli köyünde 3 hane reisinin “ Hüseyinağaoğlu”, Hacılar köyünde 4 hane reisi “Saribeyoğlu”, Kocalu köyünde 8 hane reisi “ Sivasoğlu”, yine Kocalu köyünde 4 hane reisi “ Kara Hasanoğlu”, Bostanlu köyünde 3 hane reisi “Çopuroğlu” olarak alt alta kaydedilmiştir. Bu kayıtlar sayesinde haneler arası akrabalık bilgileri de öğrenilmektedir. Aile adları sosyal ve kültürel bilgilerin aydınlatılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Tablo 6’da Ballu kazasında bulunan köylerin aile isimleri ve kullanım sıklıkları ayrıntılı olarak incelenmektedir. Böylece hangi köyde ne sıklıkla hangi aile isimleri kullanıldığını görmek mümkündür.

Tablo 6. Ballu ‘da Kullanılan Aile İsimleri ve Kullanım Sıklıkları

Saraycık Köyü			
Aile Adı	Kullanım Sıklığı	Aile Adı	Kullanım Sıklığı
Abbasoğlu	1	Enginoğlu	1
Bulamıçoğlu	1	Çıtak Oğlu	1
Araboğlu	1	Alikulaoğlu	1
Tımarlu Köyü			
Muradoğlu	1	Sakallı Süleymanoğlu	1
Cebir Oğlu	1	Çopuroğlu	1
Cebir Hüseyinoğlu	1	Deli Hacıoğlu	1
Kel İbrahimoğlu	1	Bilaloğlu	1
Sakallıoğlu	2	Akçaoğlu	1

Kethüdaluoğlu	1		
Karye-i Hüseyinli Köyü			
Kasımoğlu	1	Türkoğlu	1
Veliağaoğlu	1	Bıçaksızoğlu	1
Deli Hüseyinoğlu	1	Köse Ahmedoğlu	1
Kadiroğlu	2	Osmanoğlu	1
Kethüdaluoğlu	2	Battaloğlu	1
Keçecioglu	1	Hanifi Alioğlu	1
Tüfenkçioğlu	1	Tüfenkçi Hüseyinoğlu	1
Deli Haliloğlu	1	Delibatıoğlu	2
Hüseyinağaoğlu	3	Baba Hüseyinoğlu	
Keşioğlu	1	Kutazoğlu	2
Kürtoğlu	2	Koşcalıoğlu	1
Puşioğlu	1	Muhdaroğlu	1
Cabiroğlu	1	Gedikoğlu	1
Seyfioğlu	1		
Kemallu Köyü			
Halil Odabaşoğlu	1	Ağca Mehmedoğlu	1
Sofioğlu	6	Haliloğlu	1
Cafiroğlu	3	Mustafaoğlu	1
Kara Mehmedoğlu	1	Sultanoğlu	1

Kethüdaluoğlu	6	Veysoğlu	1
İbrahimoğlu	2	Sarı Mehmedoğlu	2
Topaloğlu	1	Calukoğlu	1
Satılmışoğlu	2	Emir Mehmedoğlu	1
Saferoğlu	1	Veli Ağaoğlu	1
Kır Sakkalıoğlu	1	Kerimoğlu	1
Çil Ömeroğlu	2	İbişoğlu	1
Boz Kerimoğlu	1	Kemalluoğlu	2
Karaboçioğlu	1	Ali Kusaçoğlu	1
Mehmedoğlu	2	Topaloğlu	2
Sarı Hamzaoğlu	1	Çeşçioğlu	1
Hacılar Köyü			
Sarıbeyoğlu	4	İsmailoğlu	1
Kasımoğlu	2	Seyfioğlu	1
Bozbaşoğlu	2	Odabaşoğlu	2
Habiboğlu	1	Bölükbaşoğlu	1
Çopuroğlu	1	Abdulmuttaliboğlu	1
Sekbanoğlu	1		
Karalu Köyü			
Semiz Zade	3		
Kırallu Köyü			
Köseoğlu	3	Kul Velioglu	2

Çokdaroğlu	1	Karabekiroğlu	1
Cıbr Bekiroğlu	1	Müzeyyenoğlu	1
Dimbeoğlu	1	Honacıoğlu	1
Velisoğlu	1	Hasan Beyoğlu	1
Suvadebıroğlu	1	Ciridoğlu	3
Yaşlıoğlu	1	Bıkalıoğlu	1
Talıkoğlu	1	Mehmed Beyoğlu	2
Cananoğlu	1	Deli Osmanoğlu	1
Kethüdalı Köyü			
Muttabıboğlu	1	Siyan Muradoğlu	1
Uzun Alioğlu	2	Muradoğlu	1
Sarıoğlu	4	Seyisoğlu	1
Kara Küllıoğlu	3	Hasan Beyoğlu	2
Emirzadeoğlu	1	Fazlıoğlu	1
Kalyanoğlu	1	Deli Hasanoğlu	2
Ali Fekıoğlu	1	Kara Hasanoğlu	1
Kul Velıoğlu	2	Tüfenkıoğlu	1
İgısoğlu	1	Kızıloğlu	1
Hacıoğlu	1		
Nefs-i Ballı			
Alioğlu	1	Münlavelıoğlu	3
Hamzaoğlu	2	Odabaşıoğlu	1

Osman Beyoğlu	1	Mehmedoğlu	1
İmamoğlu	1	Mebusoğlu	1
Kara Mehmedoğlu	2	Tunturoğlu	1
Ali Kuluoğlu	1	Sarioğlu	1
Rezdaneoğlu	1	Ustabekiroğlu	1
Köseoğlu	1	Veli Kethüdaluoğlu	3
Karataneoğlu	1	Battaloğlu	1
Deli Bekiroğlu	3	Karışçıoğlu	1
Kayı Osman	1	Soytarioğlu	1
İmamoğlu	3		
İshakçalı Köyü			
Peyk Ömeroğlu	1	Hüseynoğlu	1
Kuşçuoğlu	1	Mehalioğlu	1
Çalukoğlu	2	İkizoğlu	1
Mahsuroğlu	1	Künioğlu	1
Cakoğlu	1	Memekoğlu	1
Köse Mehmedoğlu	1	Kemükmaneoğlu	2
Kürt Alioğlu	1	Molla Hüseynoğlu	1
Molla Mahmudoğlu	1		
Bostanlı Köyü			
Kethüdaluoğlu	1	Ömer Mehmedoğlu	1
Emir Mehmedoğlu	3	Hedayeoğlu	4

Halil Paşaoğlu	1	Resuloğlu	1
Küsanoglu	1	Deli Memişoğlu	1
Çopuroğlu	3	Uzunoglu	2
Kazmaoglu	1	İnce Saranoğlu	1
Uzun Osmanoglu	1	Değirmencioğlu	
Kocalu Köyü			
Kara Hasanoğlu	7	Merdoğlu	1
Yörük Hasanoğlu	2	Sivaroğlu	8
Kul Mahmudoglu	3	Bekiroğlu	2
Çobanoğlu	1	İnalluoğlu	1
Marazoglu	1	Ayrancioğlu	1
Abdallu Köyü			
Selamioğlu	1	Samiroğlu	1
Kadıd Köyü			
Osmanoğlu	2	Osman Kadioğlu	3
Abratoğlu	1	Hasanoğlu	2
Bekiroğlu	1	Çoban Bekir	1
Müzeyyenoglu	1	Velioğlu	1
Sulaçoğlu	1	Dilaveroğlu	1
Kethüdaluoğlu	1	Deli Hasanoğlu	1
Uzunoglu	3	Deli Musioğlu	1
Ayne Kadılioğlu	1	Kara Memişoğlu	2

Caluoğlu	1	Hacı Mehmedoğlu	1
Kel Hasanoğlu	1	Mehmedoğlu	1
İnekadıloğlu	1	Kudullahoğlu	3
Emir Mustafaoğlu	2	Çotuzoğlu	1
Kel Alioğlu	1	Ebubekiroğlu	1
Mahmudoğlu	2	Azizoğlu	1
Kapısızoğlu	1	Kuloğlanoğlu	2
Deli Alioğlu	2	Osmanoğlu	1
Çıtak Mahmudoğlu	1	Kel Hasanoğlu	1
Kara Ahmedoğlu	1	Hacıoğlu	1
İmamoğlu	2	Sarioğlu	1
Hacı Mehmedoğlu	1	Sofioğlu	1
İşçioğlu	1	Eminoğlu	1
Tatar Ali	1		
Halaçlu Köyü			
Sarioğlu	1	Nehyioğlu	1
İmamoğlu	3	Mevludoğlu	1
İşçioğlu	1	Tahzinoğlu	1
Çopuroğlu	1	Emiroğlu	2
Çorukoğlu	1	Kel Haliloğlu	1
Tataroğlu	1	Kemaloğlu	1
Sipahioğlu	1	Çoban Ahmet	1

Hamidoğlu	1	Alioğlu	1
-----------	---	---------	---

Tabloda görüldüğü üzere aile isimleri daha önceden yaşamış olan aileden bir büyüğün ismi olarak geçmekte ve bu ismin yanına “oğlu” ibaresi konularak hane reisi ismine bağlanmaktadır. Daha öncede belirtildiği gibi aile isimlerinin önemi, hanelerin akrabalık derecelerini öğrenmek ve aynı soydan gelen hanelerin tahminini yapabilmek açısından önemlidir. Defterlerde aynı aile ismi taşıyan haneler alt alta ya da birbirlerine yakın olarak kaydedilmişlerdir. Tabloda dikkat çeken aile isimlerine bakıldığında Kemallu köyünde Sofioğlu ve Kethüdaoğlu 6 kez, Kocalu köyünde Kara Hasanoğlu 7 kez ve Sivaroğlu 8 kez kullanılmaktadır. Adı geçen ailelerin büyük bir sülale oldukları söylenebilir.

2. BÖLÜM

XIX. YÜZYIL ORTALARINDA BALLU KAZASINDA TARIM VE HAYVANCILIK

2.1. TARIM ALANLARI

Osmanlı Devleti çok geniş tarım alanlarına sahipti ve ülke ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılamaktaydı. Daha çok hububat tarımı yapılmakla birlikte pirinç, pamuk, üzüm gibi ürünlerde yetiştirilmekte, bağcılık ve bağçecilik de yapılmaktaydı. Ayrıca kendir, kenevir, dut, susam ve zeytin yetiştiriciliği de devlet tarafından destekleniyordu.

Anadolu toprakları oldukça verimli topraklardı. Sulama imkanlarının olması üretimi daha da arttırmıştır. Devlet toprakların boş kalmaması için çeşitli kurallar ön görmüştür.

Osmanlı devleti ekonomisi büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayanmaktaydı. Devletin %80'ninden fazlası tarımla uğraşmaktaydı. Osmanlı Devleti'ni zirai zenginliğe ulaştıracak çok unsur vardı. Fakat toprağın bol olmasının yanında nüfus yoğunluğunun az olması, ulaşım imkanlarının zorluğu, sermayenin az oluşu gibi faktörler tarımı olumsuz etkilemekteydi.³⁴

Orta Anadolu'da yer alan Ballu kazasında tarım alanları altı gruba ayrılmaktadır. Defterde geçen tarla çeşitleri mezru tarla³⁵, gayrimezru tarla, boz ve hali tarla, penbe tarla, bağ tarla ve bostan tarlasıdır. Bu tarla çeşitlerinin hepsi neredeyse tüm köylerde bulunmaktadır. Toplamda 7522 dönüm arazi bulunmaktadır. Bu arazilerin 3132 dönümü mezru, 2249 dönümü gayrimezru, 1071 dönümü boz ve hali, 675 dönümü penbe, 289 dönümü bostan ve 106 dönümü bağ tarlaya aittir.

³⁴ Muharrem Öztel, *II.Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Maliyesi*, Kitapevi Yayınları, İstanbul 2009, s.98.

³⁵ Ekilmiş, çift sürülüp tohum saçılmış. Bk., Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006, s.1331.

2.1.1. Tahıl Üretimi

Tahıllar tarım üretiminde en ön sırayı almaktadır. Neredeyse ekili toprakların üçte ikisi tahıl tarımına ayrılmıştır ve en çok üretilen tahıl buğdaydır. Buğdaydan sonra arpa gelmektedir.³⁶ Tahıl üretiminde kile ölçü birimi olarak kullanılmıştır. Kökü “keyl” kelimesinden gelmekte olup “ölçmek” demektir. 1982’den beri 1 kilenin ağırlığı 25.656 kg. olarak belirlenmiştir.³⁷ Tablo 7’de Ballu kazası tahıl üretimi kile cinsinden kilogram cinsine dönüştürülerek hane başına dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 7. Ballu ‘da Tahıl Üretiminin Yerleşimlere Göre Dağılımı

Yerler	Arpa (şair) (kile)	%	Buğday (hınta)(kile)	%	Toplam (kile)	Tahıl Toplamı (kg)	Hane Başına Tahıl Miktarı (kg)
Saraycık	15	21,7	54	78,2	69	1,770	252,8
Tımarlı	23	23,9	73	76,04	96	2,462	175,9
Karye-i Hüseyinli	123	34,1	237	65,8	360	9,236	249,6
Kemallu	105	26,05	298	73,9	403	10,339	211
Hacılar	42	29,3	101	71	143	3,668	122,2
Karalu	5	35,7	9	64,2	14	359	119,7
Kırallu	38	23,03	127	77	165	4,233	162,8
Kethüdalı	41	29,0	100	71	141	3,617	109,6
Nefs-i Ballu	127	39,5	194	60,4	321	8,235	183,01
İshakçalı	91	41,5	128	58,4	219	5,618	244,2

³⁶ Tefvik Güran, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1998, s.75-76.

³⁷ Ömer Faruk Aslan, “Temettuat Defterlerine Göre (1844 – 1845) Havza’nın Sosyal Ve Ekonomik Yapısı”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 80.

Bostanlı	51	29,8	120	70	171	4,387	182,7
Kocalu	79	32,7	162	67,2	241	6,183	237,8
Abdallu	16	69,5	7	30,5	23	590	295,04
Kadşid	111	23,8	355	76,2	466	11,955	206
Halaçlı	35	25	105	75	140	3,591	179,5
Toplam	902	30,3	2070	69,6	2972	76,249	192

Tabloda tahıl üretiminin Ballu kazasında yerleşim yerlerine göre payları gösterilmiştir. Buna göre kazada toplamda 2972 kile tahıl üretimi söz konusudur. Bunların 902 kilesi arpa (şair), 2070 kilesi buğday (hınta) aittir. Mezru tarla olarak gösterilen arazide hangi ürünün ziraatının yapıldığına dair bir bilgi olmayıp sadece mezru tarla dönüm olarak yazılmış ve altına senelik geliri kaydedilmiştir. Ancak hane reislerinin devlete verdiği öşür, buğday ve arpa geliri olarak belirtilmiştir. Bu bilgilerden yola çıkarak mezru tarlalarda çoğunlukla buğday ve arpa tarımının yapıldığı anlaşılmaktadır.

Ballu kazasında tahıl için ayrılan alan toplamda 5381 dönümdür. Bunun 2249 dönümü gayrimezru tarla olup bunlar nadasa bırakılan topraklardır. Diğer 3132 dönümün mezru tarla olarak kaydı yapılmış olup toplam hasılatı 99085 kuruş olarak hesaplanmaktadır. Buna göre; 3132 dönümlük tarladan 2972 kile buğday ve arpa üretimi sağlanmıştır. Böylece dönüm başına yaklaşık 0,9 kile pay düşmektedir. Günümüzde kullanılan kilogram cinsine göre ise, dönüm başından 23 kg arpa ve buğday üretimi sağlanmaktadır.

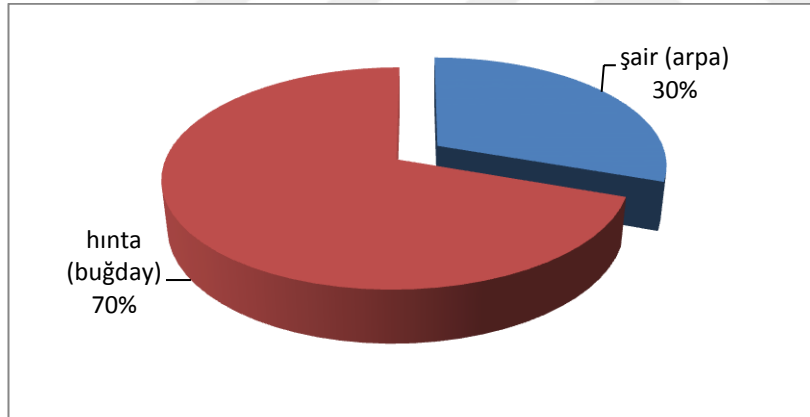
Rakamlara bakıldığında tahıl üretiminde ilk sırayı 466 kile ile Kadşid köyü almıştır. Kadşid köyünün mezru tarlası 452 dönüm olup dönüm başına 1,03 kile tahıl üretimi sağlanmıştır. Buna göre 1 dönümden 25,4 kg arpa ve buğday üretimi sağlanmaktadır. Toplam üretimin yaklaşık %15,7'si bu köyden elde edilmektedir. Bu köyü Kemallu köyü takip etmekte olup köyün 370 dönüm mezru tarlası bulunmaktadır. Kemallu köyünde 1 dönümden elde edilen buğday ve arpa miktarı 1,08 kiledir. Kilogram karşılığı ise 27,7'dir ve bu köy toplam tahıl üretiminin yaklaşık %13,5'ini sağlamaktadır. Buna göre Kadşid köyünün toplam tahıl miktarı

fazla olmasına karşın dönüm başı üretim değeri Kemallu köyünden düşüktür. Buradan Kemallu köyünün mezru tarla verimliliğinin daha yüksek olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür.

En düşük tahıl miktarına sahip köy 14 kile ile Karalu köyüdür. Bu köyün mezru tarlası 10 dönüm olup dönüm başından 1,4 kile arpa ve buğday üretimi sağlanmıştır. Kilogram karşılığı 35,9 olarak hesaplanmaktadır. Ancak Karalu'nun dönüm başından elde ettiği arpa ve buğday miktarı yine de Kadşid köyünden fazladır.

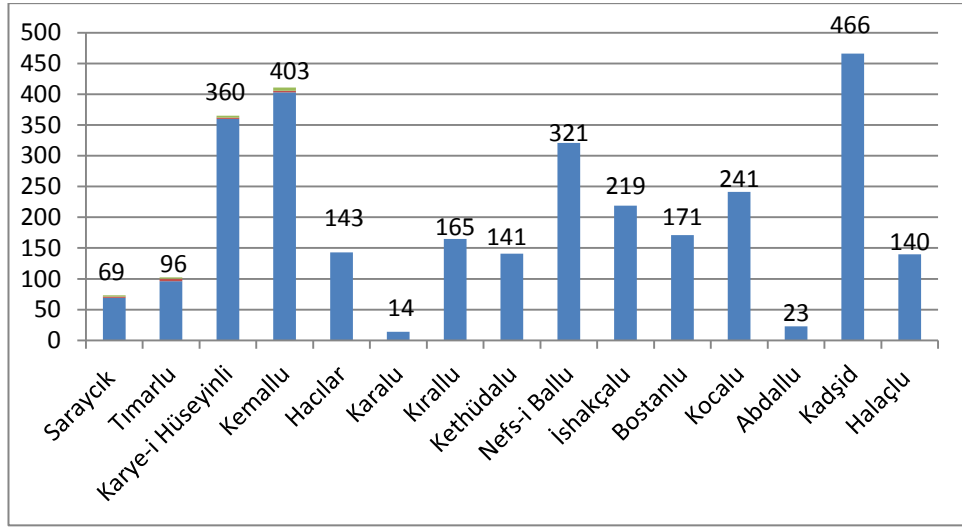
Tabloda da görüldüğü gibi köylerin tahıl üretimindeki payı farklılık göstermektedir. Bunun sebebi köylerin hane sayıları, ekili dikili arazi farklılığı, arazinin yapısı ve arazinin verimliliği gibi faktörlerdir. Kazadaki buğday ve arpa üretimi çok fazla olmayıp sadece kendi nüfusunu doyuracak miktardadır.

Şekil 5. Ballu 'da Üretilen Tahıllar ve Yüzdelik Oranları

Grafikte görüldüğü gibi Ballu kazasında en çok buğday yetiştirilmektedir. Arpa tahıl üretiminde ikinci sırayı almaktadır. Bunun nedeni buğdayın ekonomik getirisinin daha fazla olması ve ekmeğin temel hammaddesi olmasıdır.

Şekil 6. Tahıl Üretimine Göre Yerleşim Yerleri (Kile)

2.1.2. Toprak Dağılımı

XIX. yüzyıl ortalarında Ballu'da bulunan tarımsal arazi ve dağılımını da Ballu temettuat defterlerinden öğrenmek mümkündür. Buradan tahıl tarımı, mezru ve gayrimezru alan ile bağ, penbe ve bostan ziraatının yapıldığı alanlar ve bu alanlardan elde edilen yıllık gelirlerin miktarları tespit edilebilmektedir.

Ballu kazası temettuat defterlerinde, kayıtlar tutulurken hane numaraları, altına isimleri, onun altına ise tarım faaliyetleri yazılmıştır. Defter incelendiğinde;

1. Mezru tarla
2. Gayrimezru tarla
3. Boz ve hali tarla
4. Penbe tarla
5. Bostan tarla
6. Bağ tarla olarak kaydedildiği görülmektedir.

Tablo 8. Ballu' da Tarım Arazilerinin Dönüm Olarak Miktarları

Köyler	Mezru Tarla	Gayrimezru Tarla	Boz ve Hali Tarla	Penbe Tarla	Bostan Tarla	Bağ Tarla	Toplam (Dönüm)	Hane Başına Tarla (Dönüm)
Saraycık	61	63	11	17	9	4	165	23,5
Tımarlı	124	120	–	24	13	–	281	20
Karye-i Hüseyinli	319	313	–	76	37	33	778	21
Kemallu	370	355	–	97	47	–	869	17,7
Hacılar	217	112	92	58	28	–	507	16,9
Karalu	10	6	8	–	1	–	25	8,3
Kıralı	193	121	80	64	23	–	481	18,5
Kethüdü	240	156	135	54	34	–	619	18,7
Nefs-i Ballu	424	265	180	72	41	–	982	21,8
İshakçalı	188	115	102	37	28	–	470	20,4
Bostanlı	162	112	81	42	2	–	399	16,6
Kocalı	225	124	115	50	24	–	538	20,6
Abdallu	25	18	3	3	2	–	51	25,5
Kadşid	452	308	211	56	–	53	1080	18,6
Halaçlı	122	61	53	25	–	16	277	13,8
Toplam	3132	2249	1071	675	289	106	7522	18,9
Arazi Toplamı İçinde%	41,6	29,8	14,2	8,9	3,8	1,4		

Tabloya göre Ballu kazasında tarım yapılan toplam arazi 7522 dönümdür. Her bir köyün toplam içindeki payları hesaplandığında tarla çeşitlerinin birbirleriyle oranlarını karşılaştırma imkanı da ortaya çıkmaktadır. Kazada neredeyse tüm hanelerin tarım arazisi bulunmaktadır. Kazadaki 7522 dönüm arazinin %41,6'sı mezru tarlaya ait olup toplam arazinin neredeyse yarısını oluşturmaktadır. Buna göre ekili arazilerin ilk sırasında mezru tarla yer almaktadır. Mezru tarlada hububat tarımı

yapıldığı dolayısıyla kazada arazilerin büyük oranının hububat üretimine ayrıldığı görülmektedir.

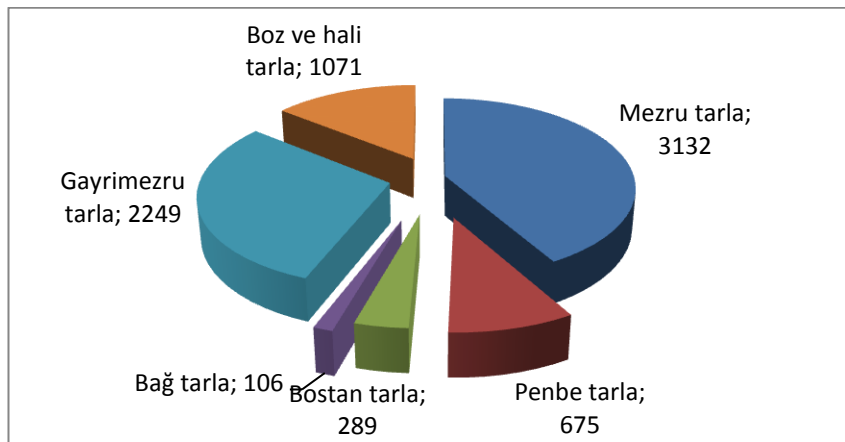
Kazada toplam arazinin 2249 dönümünü yani %29,8'ini gayrimezru tarla oluşturmaktadır. Gayrimezru tarlanın nadasa bırakılan tarla olduğu düşünülmüştür ve bu yöntemin çiftçinin toprağı dinlendirmek amaçlı yaptığı bir uygulama olduğu söylenebilir. Böylece dönüm başına verimliliğın artması hedeflenmektedir. Günümüzde hala bu yöntemin uygulandığı bilinmektedir.

Kazada boz ve hali tarla oranı da oldukça yüksek olup toplamda penbe, bostan ve bağ tarla oranının üzerindedir. Bu durumda Ballu kazasında boş arazilerin alanının oldukça geniş olduğu söylenebilir. Arazinin boş bırakılmasının sebebinin verimsiz olması, engebeli oluşu veya nadas yönteminin uygulanması olduğu düşünülebilir. Hem gayrimezru arazinin hem de boz ve hali arazinin toplam içindeki paylarının yüksek oluşu Ballu kazası arazilerinin ekim için yetersiz olduğunu düşündürmektedir.

Ballu'da toplam arazi içinde penbe için ayrılan arazi 675 dönüm olup toplamın %8,9'unu oluşturmaktadır. Bunu %3,8 ile bostan ve %1,4 ile bağcılık takip etmektedir. Böylece tarıma ayrılan en az arazi türünün bağcılık olduğu söylenebilir.

Kazada hane başına arazi ortalaması 18,9 dönüm olup en fazla hane başına araziye sahip olan köy Abdallu'dur. Bu köyde hane başına 25,5 dönüm arazi düşmektedir. Kazada çok büyük ölçekte araziye sahip hane bulunmamaktadır. Halkın çoğunluğu küçük çaplı araziler ile geçimlerini sağlamışlardır.

Şekil 7. Ballu'da Tarım Arazilerin Dağılımı (Dönüm)

Şekil 7’de görüldüğü gibi Ballu kazasında en fazla yer kaplayan tarım arazisi mezru tarladır. İkinci sırada gayrimezru tarla gelmektedir. En az dönüme sahip tarla ise bağ tarla olmuştur.

2.1.3. Mezru Tarla ve Gelirleri

Anadolu’da tahıl ziraatı ülke ekonomisi ve halkın geçimi için oldukça önem taşımaktadır. Halkın evinde beslediği hayvanından elde ettiği süt ve süt ürünleri ile bahçesinde yetiştirdiği meyve ve sebzeden başka temel yiyeceği ekmek ve unlu besinlerdir. Bu yüzden yetiştirilen ürünler içerisinde en başta buğday ve arpa gelmektedir. Diğer bitkiler iklimden dolayı sınırlı olarak kalmıştır. Hububat üretiminde ilk sırayı her zaman buğday ve arpa almıştır. Buğday, ekmek, bulgur ve nişasta gibi temel besinlerin kaynağı olmuş arpa ise daha çok hayvan yemi olarak kullanılmıştır.³⁸

Ballu temettuat defterinde mezru tarla miktarı dönüm olarak yazılmış ve altına hasılatları kaydedilmiştir. Defterlerde mezru tarla, genelde en baş sırayı almaktadır. Bunun yanında mezru tarlada hangi ürünün yetiştigiine dair bir kayıt gözükmemektedir. Ancak defter kayıtlarında hanelerin devlete oşür olarak verdiği buğday ve arpa kuruş cinsinden belirtilmiştir. Buna göre mezru tarlalarda çoğunluk olarak buğday ve arpa üretimi yapıldığı anlaşılmaktadır. Mezru tarlanın dönümü ve hasılatı alt alta yazılmaktadır ve diğer tarla türlerinden farklı olarak 1260 ve 1261 senesine ait hasılat kayıtları mevcut olup bunların toplamları hesaplanmıştır.

---

³⁸ Mustafa Kazım Bayhan, “Temettuat Defterlerine Göre XIX. yüzyıl Ortalarında Barla’nın Sosyo-Ekonomik Yapısı”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2006, s.83.

Tablo 9. Mezru Tarla Alanları ve Gelir Durumları

Köyler	Hane Sayısı	Mezru Tarlaya Sahip Hane	Mezru Tarla Dönüm	Hane Başına Düşen Dönüm	Mezru Tarla Hasılat (Toplam) (Krş.)	Hane Başına Hasılat (Krş.)	Dönüm Başına Hasılat (Krş.)
Saraycık	7	7	61	8,7	2214	316,2	36,2
Tımarlı	14	13	124	9,5	2970	228,4	23,9
Karye-i Hüseyinli	37	35	319	9,11	10661	304,6	33,4
Kemallu	49	45	370	8,2	17749	394,4	47,9
Hacılar	30	28	217	7,75	4348	155,2	20,03
Karalu	3	2	10	5	414	207	41,4
Kırallu	26	23	193	8,3	6059	263,4	31,3
Kethüdalulu	33	29	240	8,2	4965	171,2	20,6
Nefs-i Ballu	45	39	424	10,8	10795	276,7	25,4
İshakçalı	23	22	188	8,5	6431	292,3	34,2
Bostanlı	24	17	162	9,5	5320	312,9	32,8
Kocalu	26	25	225	9	7674	306,9	34,1
Abdallu	2	2	25	12,5	369	184,5	14,76
Kadşid	58	50	452	9,04	14706	294,12	32,5
Halaçlı	20	18	122	6,7	4410	245	36,1
Toplam	397	355	3132	8,8	99085	279,1	31,6

Tablo 9'a göre Ballu kazasında mezru tarla bilgileri gösterilmektedir. Kazada tahıl tarımı için ayrılan alan toplamda 5381 dönümdür.1844-1845 yılında bu tarlaların 2249 dönümü nadasa ayrılmış olup 3132 dönüm tarlada ekim yapılmaktadır. Bu ekili alanlardan elde edilen yıllık hasılat toplamı 99085 kuruştur. Hane başına düşen ortalama tarla miktarı 8,8 dönüm ve senelik hane başı hasılat 279,1 kuruştur. Buna göre dönüm başına düşen hasılat ise 31,6 kuruş olarak hesaplanmıştır. Bu durum diğer ürünlerin dönüm başı hasılat miktarları ile karşılaştırılırsa; bostan tarlasının dönüm başı hasılatı 20 kuruş, penbe tarlasının

dönüm başı hasılatı 27 kuruş ve bağ tarlanın dönüm başı hasılatı 34,6 kuruştur. Buna göre hububat üretimine ayrılan mezru tarlanın verimliliği sadece bağ tarlaya göre azdır. Diğer penbe ve bostan tarlasının dönüm başı hasılat oranları birbirlerine yakındır.

Mezru tarlanın hane başına düşen hasılatı 279,1 kuruş iken bağ tarlanın 41,2 kuruş, bostan tarlanın 22,4 kuruş ve penbe tarlanın 58,1 kuruş olarak hesaplanmaktadır. Buna göre; kazada hane başına en yüksek gelir hububat üretiminden sağlanmaktadır. Bağ tarlanın dönüm başı hasılatı yüksek olmasına rağmen hane başına hasılatı mezru tarla hane başı hasılatından düşüktür. Bu durumun sebebi bağcılığın her köyde yapılmamasıdır.

Kazada en fazla hasılat 17749 kuruş ile Kemallu köyüne aittir. Hane başına hasılat da yine en yüksek Kemallu köyünde elde edilmekte olup her haneye 394,4 kuruş düşmektedir. Burada toplam hasılat ile hane başına hasılatın paralel olduğu söylenebilir. Mezru tarla hasılatı en az olan köy ise Abdallu köyü olup hasılatı 369 kuruştur. Hane başına en düşük hasılatı sahip olan köy ise Hacılar'dır. Bunun sebebi olarak Hacılar köyünün nüfusunun az olması düşünülebilir.

2.1.4. Gayrimezru Tarla

Temettuat defterlerinde, ekimi yapılmayan ya da bazı sebeplerden dolayı yapılamayan tarlalar gayrimezru tarla olarak kaydedilmektedir. Defterlerde genel olarak bu tarla türü mezru tarladan sonra ikinci sırada yazılmaktadır. Hasılatı olmayan bu tarla çeşidinin sadece dönümü kayıt edilmektedir. Tarım arazileri içinde en büyük 2. paya % 28,8 ile gayrimezru tarla sahiptir.

Tablo 10. Gayrimezru Tarla ve Hane Başına Düşen Miktarı

Köyler	Gayrimezru Tarla		Hane Başına Düşen Gayrimezru Tarla (Dönüm)
	Hane Sayısı	Dönüm	
Saraycık	7	63	9
Tımarlı	14	120	8,5

Karye-i Hüseyinli	37	313	8,4
Kemallu	49	355	7,2
Hacılar	30	112	3,7
Karalu	3	6	2
Kırallu	26	121	4,6
Kethüdalı	33	156	4,7
Nefs-i Ballu	45	265	5,8
İshakçalı	23	115	5
Bostanlı	24	112	4,6
Kocalı	26	124	4,7
Abdallu	2	18	9
Kadşid	58	308	5,3
Halaçlı	20	61	3,05
Toplam	397	2249	5,6

Tablo 10 incelendiğinde 397 hanenin toplam gayrimezru tarlası 2249 dönüm olarak gösterilmektedir. Buna göre kazadaki toplam alanın %29,8'ini kapsamaktadır. Mezru ve gayrimezru tarla toplamının ise %41,7'sini oluşturmaktadır. Bu bilgiler kazada yaşayan halkın elindeki mezru tarlaların yaklaşık yarısını ekip yarısını da dinlendirdiğini göstermektedir.

Ballu'da en fazla gayrimezru tarlaya sahip olan köy 355 dönüm ile Kemallu köyüdür. Kazadaki toplam gayrimezru tarlanın %15,7'si bu köye aittir. Bu köyü %13,9 ile Hüseyinli, %13,6 ile Kadşid ve 11,7 ile Nefs-i Ballu köyleri izlemektedir. Bu dört köyün toplam gayrimezru tarlası kazadaki toplam gayrimezru tarlanın %54,9'unu oluşturmaktadır. Bunun nedeni bu köylerin sulama ihtiyaçlarının yanı sıra topraklarının verimsizliğinden nadasa bırakma ihtiyaçlarıdır. En az gayrimezru araziye sahip olan yer ise 6 dönüm ve %0,2 payı ile Karalu köyüdür. Ballu kazasında gayrimezru tarla olmayan hiçbir köy yoktur. Köylerin tamamı bu arazi türüne sahiptir.

Tabloda gayrimezru tarlaların hane başına düşen miktarı da hesaplanmıştır. Ballu kazasında hane başına düşen ortalama miktar 5,6 kuruştur. Kazada hane başına ortalamanın üzerinde olan yaklaşık 154 hane vardır. Buna göre kazadaki toplam hane sayısının %38,7'sinin hane başına düşen gayrimezru tarlası ortalamanın üzerinde olduğundan nadasa ihtiyaç duyan hane sayısının fazla olduğunu söylemek mümkündür.

2.1.5. Bağcılık ve Bağcılık Gelirleri

Aşağıdaki tabloda Ballu kazasındaki bağ dönüm, bağa sahip olan hane sayısı, toplam hanelerin bağ yüzdeleri, toplam kaza oranında yüzdeliği, hane başına düşen bağ, toplam hasılat ve hane başına düşen hasılat hesaplanmaktadır. Bağ tarla kazada en az tarımı yapıldığı tarladır. Bağ tarlanın Ballu'daki toplam arazi içindeki payı %1,4'tür. Tarım gelirleri içindeki payı %2,8 olup tarım gelirleri içinde en son sırayı almaktadır.

Tablo 11. Ballu Kazasında Bağcılık Alanları ve Gelir Durumları

Köyler	Hane Sayısı	Bağa Sahip Olan Hane Sayısı	Toplam Kaza Oranında Yüzdeliği	Toplam Bağ Tarla(Dönüm)	Hane Başına Düşen Bağ (Dönüm)	Toplam Hasılat(Krş.)	Hane Başına Düşen Hasılat (Krş.)	Dönüm Başına Hasılat (Krş.)
Saraycık	7	4	%4,4	4	1	720	180	180
Tımarlı	14							
Karye-i Hüseyinli	37							
Kemallu	49	33	%37	33	1	651	19,7	19,7
Hacılar	30							
Karalu	3							
Kırallu	26							
Kethüdalı	33							
Nefs-i Ballu	45							
İshakçalı	23							
Bostanlı	24							

Kocalu	26							
Abdallu	2							
Kadşid	58	41	%46	53	1,2	816	20	15,3
Halaçlu	20	11	%12,3	16	1,4	1483	134,8	92,6
Toplam	397	89	%100	106	1,2	3670	41,2	34,6

Tabloda görüldüğü üzere Ballu kazasında toplam bağ tarlaya sahip olan hane sayısı 89'dur. Bağcılık tüm halkın uğraşı alanı olmaktan çok sulama imkanı olan köylerin uğraşı alanına girmektedir. Kazada 397 haneden sadece % 22,4'ü bağcılıkla uğraşmaktadır. Bu oranla bağ tarlanın diğer tarla çeşitlerine göre daha az olduğu söylenebilir. Ballu' da toplam 15 köyden Saraycık, Kemallu, Kadşid ve Halaçlu köylerinde bağcılık faaliyetleri yapılmakta olup diğer tarla çeşitlerine göre en az sayıda faaliyet yapılan tarla olduğu söylenebilir.

Bağcılık faaliyeti yapan köylerde hanelerin ortalama 1,2 dönüm tarlası bulunmaktadır. Bu 1,2 dönümlük tarladan ortalama 41,2 kuruş hasılat elde edilmektedir. Kazada mezru tarlada tahıl tarımı yapılmasına karşın bağcılık gelir miktarının dönüm başına senelik gelir miktarı, tahıl tarımının dönüm başına düşen senelik gelir miktarından fazla olduğu görülmektedir. Tahıl tarımının yapıldığı mezru tarlalarda 31,6 kuruşluk senelik gelir elde edilirken bağ tarımından senelik 34,6 kuruşluk gelir alınmaktadır. Böylece bağcılığın hububat üretiminden daha fazla gelir sağladığı anlaşılmaktadır.

Kazada bağcılıkta dönüm başına hasılatın en fazla olduğu köy Saraycık olup 1 dönümden 180 kuruş hasılat elde edilmektedir. Bu bilgi doğrultusunda Saraycık köyünün sulama şartlarının, iklim ve toprak yapısının diğer köylere göre bağcılığa daha uygun olduğu görülmektedir. Dönüm başına hasılatın en yüksek olduğu ikinci köy ise 92,6 kuruş ile Halaçlu köyüdür. Dönüm başına hasılatı en az olan köy ise Kadşid'dir. Burada dönüm başına 15,3 kuruş gelir düşmektedir.

2.1.6. Bostan Tarlası ve Bostan Gelirleri

Bostan ılıman ve don olayı olmayan yerlerde yetiştirilmekte ve sıcak, ılık iklim bitkisi olarak bilinmektedir. Ballu kazasında bostan, toplam dönüm içinde 5. sırada yer almaktadır. Dönüm miktarı diğer tarla çeşitlerine göre azdır. Bostanın tarım gelirleri içindeki payı ise %5,3'dür.

Tablo 12'de Ballu kazasının bostan dönümleri, hane başına düşen dönüm miktarı, toplam hasılat ve hane başına düşen hasılat gösterilmektedir.

Tablo 12. Ballu 'da Bostan Alanları ve Gelir Durumları

Köyler	Hane Sayısı	Bostana Sahip Hane	Bostan Dönüm	Hane Başına Dönüm	Toplam Hasılat (Krş.)	Hane Başına Hasılat(Krş.)
Saraycık	7	7	9	1,2	154	22
Tımarlı	14	13	13	1	286	22
Karye-i Hüseyinli	37	34	37	1,08	814	23
Kemallu	49	45	47	1,05	1034	22,3
Hacılar	30	27	28	1,03	594	22
Karalu	3	1	1	1	22	22
Kırallu	26	20	23	1,15	506	25
Kethüdalı	33	31	34	1,1	660	21,2
Nefs-i Ballu	45	39	41	1,05	858	22
İshakçalı	23	21	28	1,3	462	22
Bostanlı	24	20	20	1	440	22
Kocalı	26	24	24	1	528	22
Abdallı	2	2	2	1	44	22
Kadşid	58					
Halaçlı	20					
Toplam	397	285	307	1,07	6402	22,4

Tablo 12 incelendiğinde Ballu kazasında toplam 13 köyde bostan üretimi yapıldığı görülmektedir. Kadşid ve Halaçlı köylerinde bostan yetiştiriciliğinin yapılmadığı görülmektedir. Diğer köylerde ise hane başına ortalama 1 dönümde bostan yetiştirilmektedir. Buna göre bostan yetiştiriciliği kazadaki diğer tarla çeşitlerine göre oldukça azdır. Dönüm olarak miktarının az olması kazadaki halkın kendi ihtiyacını karşılamak için ektiği sonucunu düşündürmektedir. Ayrıca bostan sulama imkanı olan yerlerde yetiştirildiğinden bu durum halkın bostan ekiminde zorlanmasına neden olmuştur.

Bostan üretiminde en fazla paya sahip olan köy 47 dönüm ile Kemallu köyüdür. Buna paralel olarak 1034 kuruş ile toplam hasılatı en fazla olan köy de Kemallu 'dur. İkinci sırada ise 41 dönüm ile Nefs-i Ballu, üçüncü sırada 37 dönüm ile Hüseyinli köyü gelmektedir. Bu ilk sıradaki üç köyün bostan dönümleri kazadaki toplam dönüm miktarının %40'ını oluşturmaktadır.

Bostan ekiminde hane başına düşen hasılat miktarında çok fazla değişkenlik olmamıştır. Dönüm başı verimlilik olarak bakıldığında ortalama 20 kuruşluk bir değer ortaya çıkmaktadır. Bu miktar penbe ve bağ tarlasının elde ettiği dönüm başı miktarından azdır. Dönüm başı gelirinin diğer tarla türlerinden az olmasından dolayı bostan ekiminin yaygın olmadığı söylenebilir.

2.1.7. Penbe Tarla ve Penbe Gelirleri

Tablo 13'de Ballu kazasında penbe³⁹ dönüm, hane başına dönüm, toplam hasılat ve hane başına hasılat hesaplamaları gösterilmiştir. Tarım gelirleri içinde en büyük 2. payı % 14,1 ile penbe tarlası oluşturmaktadır. Penbe iklim olarak sıcak ve ılıman yerleri sevmektedir. Yetiştirilirken ise suya ihtiyaç duyulan bir bitki olduğu için Ballu kazasında sulamanın yapıldığı yerlerde penbe yetiştiriciliği yoğunlaşmıştır. Ayrıca yetiştirme döneminde don olayından etkilendiği için en ılıman yerler tercih edilmiştir.

³⁹ Pamuk. Bk., Şemseddin Sami, Kâmûs-i Türkî, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006, s.358.

Tablo 13. Penbe Tarlası, Gelir Durumları, Hane Başına Hesaplamaları

Köyler	Hane Sayısı	Penbe Tarlasına Sahip Hane	Penbe Dönüm	Hane Başına Dönüm	Toplam Hasılat(krş.)	Hane Başına Hasılat(krş.)
Saraycık	7	7	17	2,4	211	30,1
Tımarlı	14	12	14	1,1	739	61,5
Karye-i Hüseyinli	37	32	76	2,3	2483	77,5
Kemallu	49	42	97	2,3	3056	72,7
Hacılar	30	25	58	2,3	1062	42,48
Karalı	3					
Kırallu	26	23	64	2,7	1514	65,8
Kethüdalı	33	22	54	2,4	1341	60,9
Nefs-i Ballu	45	36	72	2	1276	35,5
İshakçalı	23	20	37	1,8	1189	59,45
Bostanlı	24	18	42	2,3	1832	76,3
Kocalı	26	24	50	2,08	1368	57
Abdallu	2	2	3	1,5	180	90
Kadşid	58	32	56	1,75	791	24,7
Halaçlı	20	14	25	1,7	919	65,6
Toplam	397	309	665	2,1	17961	58,1

Tablo incelendiğinde, penbe tarlası kazada toplamda 665 dönüm olarak kaydedilmiş olup buradan 17961 kuruş hasılat elde edilmektedir. Dönüm başı verimlilik hesaplandığında ise 27 kuruş gelir elde edildiği görülmektedir. Bostan

tarlasının dönüm başı verimliliği, penbe tarlası dönüm başı verimliliğinden az iken penbe tarlası dönüm başı verimliliği ise bağ tarla ve mezru tarla verimliliğinden daha azdır. Buna göre penbe tarlası, verimlilik olarak üçüncü sırada gelmektedir. Bunun en önemli nedeni iklimin uygun olmayışı ve sulama olanaklarının yetersiz olmasıdır.

Toplam hasılat olarak bakıldığında ise penbe tarlasından 17961 kuruş hasılat sağlanmıştır. Mezru tarladan 99085, bağ tarladan 3670, bostan tarlasından 6402 kuruş sağlandığı bilindiğine göre; penbe tarlası toplam hasılat olarak kazada mezru tarladan yani tahıl üretiminden sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Penbe tarlası en fazla 97 dönüm olarak Kemallu köyünde bulunmakta olup bu tarladan 3056 kuruş hasılat sağlanmaktadır. Kemallu köyünde penbe tarlasından elde edilen dönüm başı verimlilik 31,5 kuruştur.

Ballu'da penbe tarlası olarak her haneye ortalama 2,1 dönüm düşmektedir. Buna göre hane başına düşen penbe dönümü, bostan ve bağ tarlanın hane başına düşen dönümünden daha fazladır.

Penbe de hasılat payı içinde toplam hasılatı en fazla olan köy 3056 kuruş ile Kemallu'dur. Bu köyün dönüm başı verimliliği 31,5 kuruştur. Kemallu köyü en fazla hasılatla sahiptir ancak dönüm başı verimlilik olarak en yüksek orana sahip köy 60 kuruş ile Abdallu köyüdür. Abdallu köyünde hane başına da en yüksek hasılat düşmektedir. Bunun nedeni bu köyün ikliminin penbe yetiştiriciliği için uygun olmasıdır.

2.1.8. Boz ve Hali Tarla

Ballu temettuat defterlerinde geçen tarla çeşitlerinden biri boz ve hali tarlalardır. Bu tarlaların terkedilmiş, kimsesiz tarlalar olduğu söylenebilir. Boz ve hali tarlalar 1071 dönüm ile oldukça fazladır. Böylece tarım arazileri içerisindeki en büyük 3. payı boz ve hali tarlalar oluşturmaktadır. Boz ve hali tarlalarda ekim yapılmadığından hasılat miktarları da yoktur. Defterlere sadece dönüm olarak miktarları kayıt edilmektedir.

Tablo 14'de Ballu kazasındaki boz ve hali tarla dönümleri, toplamaları, toplam içindeki yüzdeleri ve hane başına düşen boz ve hali araziler gösterilmiştir.

Tablo 14. Ballu Kazasında Boz ve Hali Tarlanın Tarım Alanlarına Göre Dağılımı

Köyler	Boz ve Hali tarla		%	Hane Başına Düzen Boz ve Hali Tarla (Dönüm)
	Hane Sayısı	Dönüm		
Saraycık	7	11	1,02	1,5
Tımarlu	14	–	–	–
Karye-i Hüseyinli	37	–	–	–
Kemallu	49	–	–	–
Hacılar	30	92	8,5	3,0
Karalu	3	8	0,7	2,6
Kırallu	26	80	7,4	3,07
Kethüdalı	33	135	12,6	4
Nefs-i Ballu	45	180	16,8	4
İshakçalı	23	102	9,5	4,4
Bostanlı	24	81	7,5	3,3
Kocalı	26	115	10,7	4,4
Abdallu	2	3	0,2	1,5
Kadşid	58	211	19,7	3,6
Halaçlı	20	53	4,9	2,6
Toplam	397	1071	100	2,6

Tabloya göre kazada 397 hanenin toplamda 1071 dönüm boz ve hali arazisi bulunmaktadır. En çok boz ve hali tarlaya sahip köy 211 dönüm ve %19,7 oranla Kadşid köyüdür. İkinci payı 180 dönüm ve %16,8 ile Nefs-i Ballu köyü sağlamaktadır. Bu iki köyün toplam dönümü boz ve hali dönümünün %36,5'ini oluşturmaktadır. En az dönüme sahip köy ise 3 dönüm ve %0,2 oranla Abdallu köyüdür. Kazada boz ve hali tarlaya sahip olmayan köyler Tımarlu, Karye-i Hüseyinli ve Kemallu köyleridir.

Ballu'da hane başına düşen boz ve hali tarla ortalama 2,6 dönümdür. En fazla 4,4 dönüm olup köyler İshakçalı ve Kocalı'dur. Hane başına düşen en az dönüm ise 1,5 dönüm ile Saraycık ve Abdallu köylerine aittir.

2.1.9. Tarım Arazilerinden Elde Edilen Gelir

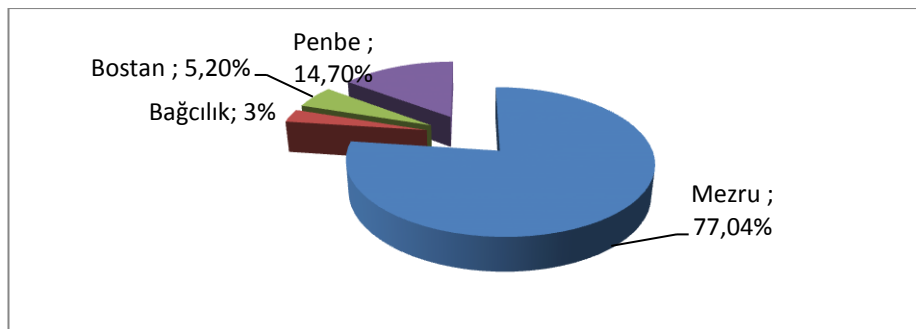
Kazada tarım arazileri gelir getiren ve getirmeyen olarak incelenmiş ve daha sonra birbirleriyle oranlanmıştır. Böylece tarım arazilerinin, kazadaki toplam arazi içindeki paylarını daha net olarak görmek mümkün olmuştur.

Tablo 15. Ballu 'da Tarım Arazilerinden Elde Edilen Gelirleri ve Oranları

Araziler	Elde Edilen Gelir (Krş.)	Tarım Geliri İçindeki Payı
Mezru	99085	% 77,9
Bağcılık	3670	% 2,8
Bostan	6402	% 5,03
Penbe	17961	% 14,1
Toplam	127118	100

Tabloda kazadaki tarım arazilerinin gelirleri ve toplam gelir içindeki payları gösterilmiştir. Bu gelirlerin % 77,9'u mezru tarladan elde edilmektedir. Defterlerde mezru tarla içindeki ekim alanları tek tek belirtilmemiştir. Bu ekimlerin buğday ve arpa olduğu düşünülmektedir. Gelirlerde en büyük ikinci pay %14,1 ile penbe gelirlerine aittir. Bu iki arazi toplam gelirin %92'sini oluşturmaktadır. Geriye kalan bağcılık ve bostan gelirleri ise toplam gelirin %8,3'ünü sağlamaktadır.

Şekil 8. Tarım Arazilerinden Elde Edilen Gelir Oranlarının Grafiği

Tablo 16. Geliri Olmayan Araziler ve Dönümleri

Araziler	Dönüm	Toplam içindeki payı
Gayri Mezru Tarla	2249	67,7
Boz Ve Hali Tarla	1071	32,2
Toplam	3320	100

Tabloda görüldüğü üzere gibi defterde iki çeşit arazinin hasılatları yoktur. Toplamda 3320 dönüm geliri olmayan arazi vardır. Bu arazilerden % 67,7'si gayrimezru araziye aittir. Buna göre geliri olmayan arazilerin yarısından fazlası gayrimezru alanlarıdır. Gayrimezru arazilerin nadasa bırakılan araziler olduğu tahmin edilmektedir. Diğer %32,2'lik kısım ise boz ve hali araziye ait olmaktadır.

Tablo 17. Geliri Olan ve Geliri Olmayan Arazilerin Dönümleri ve Toplam İçindeki Payları

	Dönüm	Yüzdellik Payı
Geliri Olan Araziler	3995	% 54,6
Geliri Olmayan Araziler	3320	% 45,3
Toplam	7315	100

Tablo 17'de görüldüğü üzere kazadaki toplam arazinin %54,6'sının geliri defterlere kaydedilmiştir. Buna göre %45,3'ü ise geliri olmayan arazilerdir. Bu oranlardan da görüldüğü gibi arazilerin neredeyse yarısı gelir getirmektedir. Arazi yapısı, iklim, yükselti ve engebelik gibi faktörler arazilerin diğer yarısından hasılat alınamamasına yol açmıştır.

2.2. HAYVANCILIK

Hayvancılık sanayi öncesi ekonomilerinin, tarımın önder ekonomik faaliyet olduğu zamanların serveti niteliğindedir. Göçebe toplumlar yüzyıllar boyu hayvancılıkla uğraşmış, yerleşik hayata geçen topluluklar ise tarımın yanı sıra yine hayvan beslemek durumunda olmuşlardır. Çiftçilik yapanlar büyükbaş hayvan yetiştirerek güçlerinden faydalanmış aynı zamanda etini ve sütünü de kendi

tüketimlerinde kullanmışlardır. Osmanlı çiftçisi son zamanlara kadar çift sürmede hayvanlardan yararlanmışır.⁴⁰

Mera hayvancılığı esasen konar-göçerlerin geçim kaynağı olmuş ve zamanla büyük bir sektör haline gelmiştir. Anadolu'da ve Trakya'da kurulan çiftliklerin en büyük geçim kaynakları hububattan çok hayvan yetiştiriciliği idi. Ama zamanla meraların özel mülk haline gelmesiyle bu düzen bozulmuştur.

Süt ve süt ürünleri temel besin kaynağı olduğundan halk bu ihtiyacı karşılamak için koyun, inek, keçi gibi hayvanlar yetiştirmekteydi. At, deve, katır gibi hayvanları da yük taşımak ve ulaşım sağlamak için beslemekteydi.⁴¹

Hayvancılık çiftçilikle beraber tarımda eski uzmanlık dallarından birisidir. Çiftçilikte gelişmiş vilayetler hayvan ihtiyaçlarını bu alanda gelişmiş olan yerlerden sağlamaktaydı. Örneğin; Sivas ve Ankara gibi yerler ihtiyaç duydukları yük ve besin hayvanlarını Erzurum gibi hayvancılığı gelişmiş yerlerden almaktaydı.

Genelde çiftçilik yapan halk hayvanları çift sürme ve taşıma gücünden yararlanmak için yetiştirmekteydi. Bunun yanında hayvanlardan elde edilen ürünleri de kendileri kullanmaktaydı.⁴²

XIX. yüzyıl başlarında hayvan sayılarında azalma görülmektedir. Bunun sebeplerinden birisi de hayvan hastalıklarıdır. Hayvan bakımına önem verilmemiş ve hayvancılık gerileme yaşamıştır.⁴³ Hayvanlar için gelişmiş, bakımlı mera ve çayır alanları olmadığından daha çok dağlık bölgelerde yetiştiriliyordu. Yetiştirilme boş kalan arazilerde ya da nadasa alanlarında yapılıyordu. Nüfusun artması ve mera alanlarının tarım alanı olması hayvancılığın gelişmesini engellemekteydi.⁴⁴

---

⁴⁰ Bizbirlik, Atar, "XIX. Yüzyıl", s.45.

⁴¹ Tabakoğlu, *İktisat*, s.254-255.

⁴² Güran, *19. Yüzyıl*, s.100.

⁴³ Tabakoğlu, *İktisat*, s. 255.

⁴⁴ Güran, *19. yüzyıl*, s.109-110.

2.2.1. Ballu ‘da Köylerin Hayvan Türleri ve Gelir Dağılımı

Ballu kazasında bulunan tüm hayvan çeşitleri, sayıları ve hasılatları Tablo 18’de yer almaktadır. Temettuat defterlerinin asıl amacı gelir üzerinden vergi toplamak olduğu için hayvan gelirleri üzerinde ayrıntılı şekilde durulmuştur.

Tablo 18. Ballu Kazasında Hayvan Türleri ve Hasılatları (Krş.)

Hayvan türü	Sayı	Hasılat (Krş)	Hayvan Başına Hasılat ⁴⁵ (Krş.)
Büyükbaş Hayvan			
Koşu Camusu	248	4910	20
Sağman İnek	302	6020	20
Koşu Öküzü	588	8664	15
Sağman Camus	55	2080	40
Gelir Getiren Büyükbaş Toplamı	1193	21674	95
Küçükbaş Hayvan			
Sağman Ağnam	840	5133	6
Sağman Keçi	732	3032	5
Kısır Keçi	233	233	1
Kısır Ağnam	256	1165	5
Koç	3	4	2
Erkek Ağnam	15	30	1
Gelir Getiren Küçükbaş Toplamı	2079	9597	20
Yük Ve Binek Hayvanları			
Döllü Kısırak	69	2196	30
Döllü Merkep	243	3510	15

⁴⁵Hayvan başına düşen hasılat, hayvanların sağladığı hasılatların kendi sayılarına bölünmesiyle oluşturulmuştur. Böylece 1 baş hayvana düşen hasılat miktarı tespit edilmiştir.

Gelir Getiren Yük ve Binek Hayvanı Toplamı	312	5706	45
Toplam	3584	36977	

Tabloya göre kazada toplamda 3584 adet hayvandan 36977 kuruş hasılat elde edilmektedir. Toplamda 12 tür hayvan gelir sağlamaktadır. Buna göre gelir getiren hayvanlar içinde en fazla sayı 2079 adet ile küçükbaş hayvanlara aittir. Daha sonra sırasıyla 1193 adet büyükbaş ve 312 adet ile yük binek hayvanları gelmektedir.

Ballu'da en fazla hasılat 21674 kuruş ile büyükbaş hayvanlardan elde edilmektedir. Buna göre kazadaki toplam hayvan hasılatının % 58'ini büyükbaş hayvanlar sağlamaktadır. Burada gelirin yarısından fazlasını büyükbaş hayvanların sağlaması dikkat çekmektedir. Hasılat hayvanların eti, sütü, derisi, yavrusu ve gücünden yararlanıldığı oranda belirlenmektedir. Bunun için büyükbaş hayvanın sütü, eti ve gücünün daha fazla olduğu düşünülürse hasılatın fazla olması normaldir. Hasılat hesaplamalarında ikinci sırada ise 9597 kuruş ile küçükbaş hayvanlar gelmektedir. Hasılattan geriye kalan 5706 kuruş yani %15'lik pay ise yük ve binek hayvanlarına aittir.

Büyükbaş hayvanların içinde en fazla adedi ve hasılatı olan hayvan koşu öküzüdür. Toplamda 588 adet koşu öküzünden 8664 kuruş hasılat sağlanmaktadır. Dönemin şartlarıyla düşünüldüğünde koşu öküzü çiftçilerin vazgeçilmez hayvanı olmuştur. Büyükbaş hasılat değerlerine bakıldığında en baş sırayı %40'lık pay ile koşu öküzü almaktadır. Koşu öküzünün tarımda kullanılması gelir değerini arttırmıştır. Sağman inek ise % 30'luk bir oranla ikinci sırada yer almaktadır. Fakat sağman hayvanlar arasında sağman camusun, hayvan başına hasılatı daha yüksektir. Sağman inek hayvan başına 20 kuruş gelir getirirken sağman camus 40 kuruş gelir getirmiştir. Sağman ineğin toplam gelir üzerindeki payının daha fazla olmasının nedeni kazada çok sayıda bulunmasıdır. Camus sütünün inek sütünden değerli olması onun gelir miktarını arttırmaktadır. Koşu camusunun büyükbaş hasılat içindeki payı ise %22,6'dır. Buna göre koşu camusu çift sürmeden koşu öküzü kadar yeterli değildir. Öküz daima çiftçilerin toprak sürümü için tercih ettikleri hayvan olmuştur.

Ballu kazası köylerinde küçükbaş hayvancılığın sağman hayvanlar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Kazada keçi sayısı ve ağnam sayısı arasında çok büyük bir fark yoktur. Keçi sayısı neredeyse ağnam sayısı kadardır. Ağnam miktarı

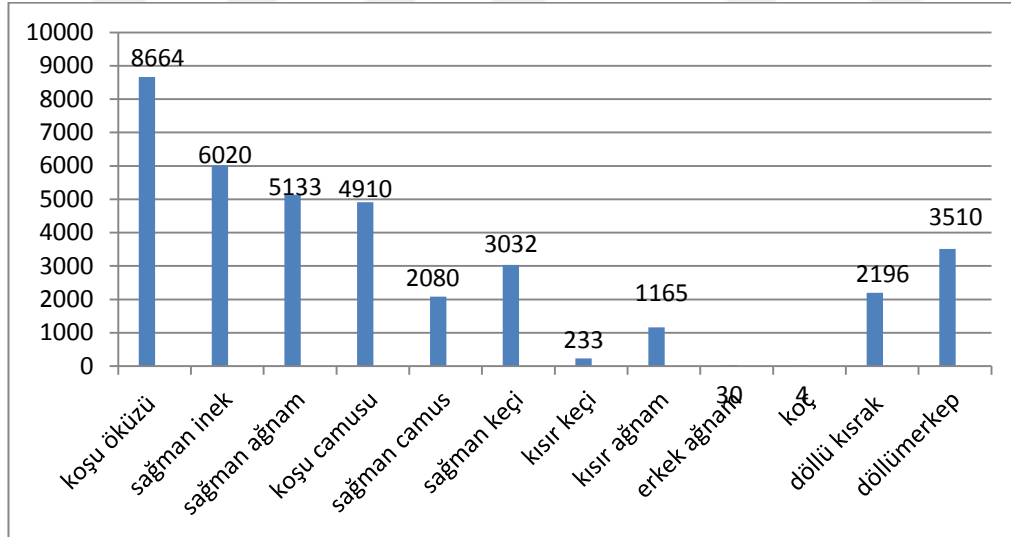

küçükbaş hayvanların %53'ünü oluşturmaktadır ve kazadaki küçükbaş hayvanların yarısını kapsamaktadır. Keçinin küçükbaş hayvan sayısı içindeki oranı ise %47'dir. Sağman keçinin fazla olduğu yerlerde hayvancılığın tarımdan daha fazla yapıldığı söylenebilir. Keçi yetiştiriciliğinin daha çok dağlık ve engebeli yerlerde yapıldığı bilinmektedir.

Küçükbaş hayvanlar içinde ağınamdan elde edilen hasılat oranı %70'e yakındır. Buna göre küçükbaş hayvanlar içerisinde en fazla gelir getiren hayvan ağınamdır. Hasılatın diğer %30'luk kısmı keçiden ve koçtan elde edilmektedir.

Yük ve binek hayvanlarında hasılat sağlayan iki tür hayvan vardır. Bu hayvanlardan toplamda 5706 kuruş hasılat elde edilmektedir. Bu hasılatın %39'u dömlü kısraktan, %61'i dömlü merkepten elde edilmektedir. Bu hayvanların taşımacılık gücünden yararlanmışlardır. Fakat merkebin hasılatının kısraktan daha az olmasının sebebi, kısrağın gibi güçlü olmamasıdır. Bu yüzden ekonomiye katkısının az olduğu söylenebilir. Merkep sayıca az bulunmasına karşın hasılat olarak diğer hayvanlardan geri kalmıştır. Fakat az çok her hanede merkep bulunduğu söylenebilir.

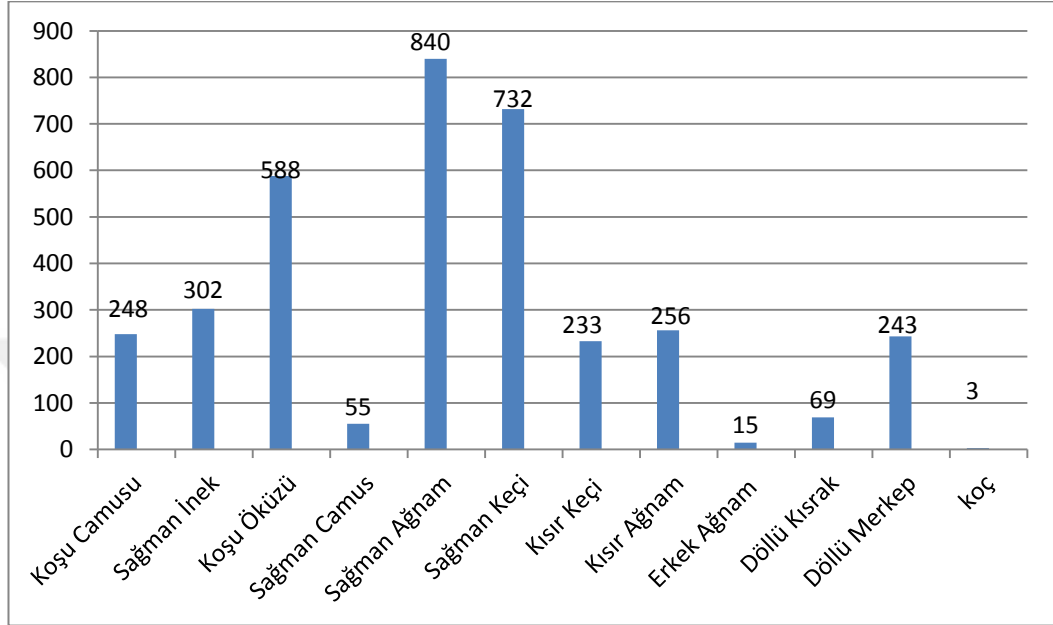
Şekil 9. Gelir Getiren Hayvan Hasılatı Grafiği (Kırş.)

Grafiğe bakıldığında en fazla gelir getiren hayvan koşu öküzüdür. Daha sonra sırasıyla sağman inek, sağman ağınam, koşu camusu, dömlü merkep, sağman keçi, dömlü kısrağ, sağman camus, kısır ağınam, kısır keçi, erkek ağınam ve koç gelmektedir. Burada en fazla gelir getiren hayvan koşu öküzü olmasına karşın hayvan başına en fazla gelir getiren hayvan sağman camustur. 1 sağman camustan elde edilen hasılat miktarı 40 kuruştur. 1 koşu öküzünden elde edilen hasılat ise 15

kuruştur. Grafikte koşu öküzünün yüksek çıkmasının nedeni kazada çok sayıda bulunmasıdır. Döllü kısrağın büyükbaş hasılat değeri az gösterilmektedir. Fakat hayvan başına düşen hasılat değeri 30 kuruştur.

Şekil 10. Gelir Getiren Hayvan Sayıları Grafiği (Adet)

2.2.2. Büyükbaş, Küçükbaş Ve Yük Binek Hayvanları

Tablo 19 'da büyük ve küçükbaş hayvanlar ile yük ve binek hayvanlarının ayrı ayrı hane başına hesaplamaları gösterilmiştir. Aynı zamanda bu hayvanların toplamının da hane başına hesabı yapılmıştır. Böylece kazada bulunan tüm hayvanların köylerdeki adetlerinin, hane başına miktarlarını incelemek mümkündür.

Tablo 19. Ballu Kazasında Hayvan Sayılarının Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı

Yerleşim	Büyükbaş Hayvan			Küçükbaş Hayvan		Yük Ve Binek Hayvan		Toplam	%	Hane Başına Düşen Adet
	Hane Sayısı	Hayvan Adedi	Hane Başına Düşen Adet	Hayvan Adedi	Hane Başına Düşen Adet	Hayvan Adedi	Hane Başına Düşen Adet			
Saraycık	7	19	3			8	1	27	0,5	4
Tımarlı	14	80	6	190	13	22	2	292	6,4	20
Karye-i Hüseyinli	37	152	4	330	9	44	1	526	11,6	14
Kemallu	49	176	3	314	6	53	1	543	11,9	11
Hacılar	30	150	5	184	6	44	1	378	8,3	12
Karalu	3	9	3	13	4	4	1	26	0,5	8
Kırallu	26	101	4	122	4	23	1	246	5,4	9
Kethüdalı	33	101	3	172	5	22	1	295	6,5	9
Nefs-i Ballu	45	166	3	241	5	49	1	456	7,9	10
İshakçalı	23	127	5	275	11	32	1	434	9,5	18
Bostanlı	24	68	3	126	5	17	1	211	4,6	9
Kocalı	26	103	4	240	9	27	1	370	8,1	14
Abdallı	2	8	4	49	26	2	1	59	1,3	29
Kadıd	58	242	4	159	3	70	1	478	10,5	8
Halaçlı	20	34	2	137	7	17	1	188	4,1	9
Toplam	397	1536	4	2552	6	434	1	4529	100	11

Tabloya göre yük ve binek hayvanlarında, hane başına ortalama 1 adet hayvan düşmektedir. Yalnızca Tımarlı köyünde 2 adet hayvan düştüğü görülmektedir. Büyükbaş hayvan, küçükbaş hayvan, yük ve binek hayvan toplamına bakıldığında 4529 adet hayvan olduğu görülmektedir. Kazada küçükbaş hayvanların sayıları büyükbaş hayvan sayısından daha fazladır. Bunun nedeni küçükbaş hayvanların daha sık ve fazla üremelerinin yanı sıra engebeli alanda daha kolay beslenmeleridir. Kazada büyükbaş hayvanlar ticari amaçtan ziyade halkın süt ve süt ürünleri ihtiyacını karşılamak ve tarla sürümünde kullanılması için beslenmektedir. Büyükbaş hayvan sayısı toplam hayvan sayısının %34 ünü oluşturmaktadır. Küçükbaş hayvan sayısı toplamın % 56,4'ünü oluştururken, yük ve binek hayvanları ise %10'unu oluşturmuştur. Adet olarak bakıldığında ise toplamda 4529 hayvan sayısı mevcuttur.

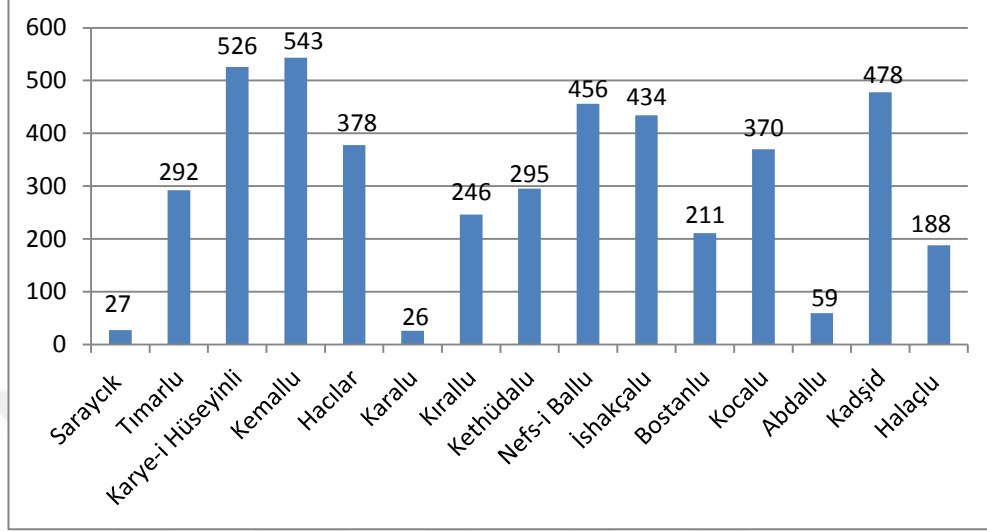
Kazada büyükbaş hayvan sayısı 1543 adettir. En fazla büyükbaş hayvan bulunan köyler 249 adet ile Kadşid ve 176 adet ile Kemallu'dur. Bu köylerde büyükbaş hayvanın daha fazla bulunmasının sebebi çiftçiliğin buralarda yoğun olarak yapılmasıdır. Özellikle öküzün tarımda kullanılması, halkı büyükbaş hayvan beslemeye yöneltmiş olup kazada toplamda 588 adet koşu öküzü bulunmaktadır.

Ballu kazasında yük ve binek hayvanlarının değeri oldukça yüksektir. Özellikle geçimin tarıma dayandığı bu köylerde taşımacılıkta kullanılmışlardır. Bu hayvanların en çok olduğu köyler Kadşid, Kemallu, Nefs-i Ballu, Hüseyinli ve Hacılar köyleridir. Yük ve binek hayvanı olarak hane başına ortalama 1 adet düşmektedir. Bu hayvanların en az olduğu köyler ise Abdallu ve Karalu köyleridir.

Yük ve binek hayvanlarının gücünden yararlanılmıştır fakat diğer hayvanlar gibi ekonomiye katkıları doğrudan değil dolaylı yollardan olmaktadır. Bu hayvanların kazaya yıllık katkıları 5706 kuruştur. Yük ve binek hayvanları tarım ve taşımacılıkta kullanıldığı için gelirleri güçleri oranında değişmektedir. Küçükbaş ve büyükbaş hayvanların gelirleri genelde sabit yazılmıştır. Fakat aynı şey yük ve binek hayvanın da geçerli olmayıp kullanıldıkları alana bağlı olarak değişkenlik göstermiştir. Buna göre kazada 434 adet yük ve binek hayvanı bulunmaktadır. Bu hayvan türleri döllu kısrak ve döllu merkeptir. Yük ve binek hayvanına en fazla sahip olan köy Kadşid olmasına rağmen yine bu köyde de hane başına 1 adet hayvan

düşmüştür. Sadece Tımarlı köyü hane başına 2 baş yük ve binek hayvanı düşmesiyle dikkat çekmiştir.

Şekil 11. Toplam Hayvan Sayısı Grafiği (Adet)

Toplam hayvan sayılarına göre en fazla hayvana sahip olan köyler Hüseyinli, Kemallu ve Kadşid köyleridir. Bu köylerin hane sayıları oldukça fazladır ve buna paralel olarak hayvan sayıları da fazla olmaktadır. Grafikten de anlaşıldığı gibi kazada tarımın yanında hayvancılık da oldukça yaygındır. Hayvancılık kazada kazanç sağlayan en önemli meslek dallarındandır. Köylerin hayvan sayıları arasında çok büyük bir fark görülmemektedir. Sadece Saraycık, Karalu ve Abdallu köylerinde hayvan sayısı gözle görülebilir derecede azdır.

Aşağıdaki tablolarda Ballu kazasının köyleri tek tek incelenmekte ve daha ayrıntılı bilgilere ulaşılmaktadır.

Tablo 20. Saraycık Köyündeki Hayvan Türleri ve Gelirleri

Hayvan Türü		Sayı	Hasılat (Kırş.)
Büyükbaş Hayvan	Koşu Camusu	4	80
	Sağman İnek	5	100
	Koşu Öküzü	7	105
	Yaşar Düğge	1	0

	Tosun	2	0
	Toplam	19	285
Yük ve Binek Hayvanları	Döllü Kısarak	3	120
	Dölsüz Kısarak	1	0
	Döllü Merkep	4	60
	Toplam	8	180

Tabloya bakıldığında Ballu Kazasında bulunan Saraycık köyünde 8 tür hayvan bulunmaktadır. Toplamda 19 adet büyükbaş hayvan bulunmakta ve bunların 17 adedinden 285 kuruş hasılat elde edilmektedir. Yük ve binek hayvanları da toplam 8 adet olup ve bunların 7 adedinden 180 kuruş hasılat hesaplanmaktadır. Bu köyde dikkat çeken bir nokta hiç küçükbaş hayvanın bulunmamasıdır. Köy halkı geçimini tarımla sağlamakta olup hayvanları çift sürmekte kullanmaktadır. Sağman hayvanları ise süt ve süt ürünleri gibi ihtiyaçları için besledikleri düşünülmektedir.

Tablo 21. Tımarlı Köyündeki Hayvan Türleri ve Gelirleri

Hayvan Türü		Sayı	Hasılat (Krş.)
Büyükbaş Hayvan	Koşu Camusu	16	320
	Sağman İnek	15	300
	Sağman Camus	3	120
	Koşu Öküzü	19	285
	Kısır Camus	1	0
	Yaşar Düve	3	0
	Tosun	2	0
	Kısır Erkek Davar	13	13
	Kısır Davar	1	15
	Kısır İnek	7	0
	TOPLAM	80	1053
	Sağman Ağnam	19	138

Küçükbaş Hayvan	Sağman Keçi	57	306
	Kısır Keçi	33	33
	Erkek Buzağı	1	0
	TOPLAM	190	477
Yük ve Binek Hayvanları	Döllü Kısarak	2	80
	Dölsüz Kısarak	10	0
	Döllü Merkep	9	120
	Dölsüz Merkep	1	0
	TOPLAM	22	200

Tabloya göre Tımarlı köyünde 18 tür hayvan bulunmaktadır. Büyükbaş hayvan sayısı 80 adet olup ve 67 adedinden 1053 kuruş hasılat elde edilmektedir. Hasılat sağlayan hayvanlar koşu camusu, sağman inek, sağman camus ve koşu öküzüdür. Küçükbaş hayvanlardan sağman ağnam, sağman keçi ve kısır keçiden hasılat sağlanmakta olup 189 adedinden 477 kuruş gelir elde edilmektedir. Yük ve binek hayvanlarından sadece döllu kısarak ve döllu merkepten hasılat sağlandığı görülmekle beraber bunların sadece 11 adedinden 200 kuruş gelir elde edilmektedir.

Tablo 22. Karye-i Hüseyinli’de Hayvan Türleri ve Gelirleri

Hayvan Türü	Sayı	Hasılat (Krş.)	
Büyükbaş Hayvan	Koşu Camusu	27	520
	Sağman İnek	26	580
	Sağman Camus	5	200
	Koşu Öküzü	58	824
	Kısır Camus	3	0
	Camus Balak	4	0
	Yaşar Camus	2	0
	Yaşar Düve	7	0

	Erkek Yaşar Düve	1	0
	Tosun	6	0
	Kısır İnek	13	0
	TOPLAM	152	2124
Küçükbaş Hayvan	Sağman Ağnam	65	424
	Kısır Ağnam	62	140
	Erkek Ağnam	4	8
	Sağman Keçi	41	164
	Kısır Keçi	100	121
	Erkek Keçi	3	3
	Buzağı	2	0
	Erkek Buzağı	1	0
	Dişi Buzağı	2	0
	TOPLAM	330	860
	Yük ve Binek Hayvanları	Döllü Kısarak	7
Dölsüz Kısarak		9	0
Döllü Merkep		25	375
Dölsüz Merkep		2	0
Erkek Merkep		1	0
TOPLAM		44	655

Tabloya göre Karye-i Hüseyinli’de toplam 152 adet büyükbaş hayvanın 116 adedinden elde edilen hasılat 2124 kuruştur. Küçükbaş hayvanların 325 adedinden 860 kuruş hasılat sağlanmaktadır. Küçükbaş hayvan sayısı büyükbaş hayvan sayısından daha fazla olmasının yanı sıra hasılat olarak da büyükbaş hayvandan elde edilen hasılatın daha fazladır. Yük ve binek hayvanları ise 44 adet olup 655 kuruş hasılatı sahiptir. Bu köyde büyükbaş içerisinde 58 adet ile koşu öküzü, küçükbaş hayvanlardan 100 adet ile kısır keçi, yük ve binek hayvanlarından ise 25 adet ile döllü merkep birinci sırada yer almaktadır.

Tablo 23. Kemallu Köyündeki Hayvan Türleri ve Gelirleri

Hayvan Türü		Sayı	Hasılat (Krş.)	
Büyükbaş Hayvan	Sağman İnek	37	740	
	Sağman Camus	7	260	
	Koşu Öküzü	75	1105	
	Koşu Camusu	31	640	
	Kısır Camus	1	0	
	Camus İnek	2	80	
	Camus Balak	2	0	
	Camus Düğesi	7	0	
	Yaşar Düve	5	0	
	Kısır İnek	9	0	
	TOPLAM	176	2825	
	Küçükbaş Hayvan	Sağman Ağnam	90	543
		Kısır Ağnam	12	0
Sağman Keçi		170	670	
Kısır Keçi		23	23	
	Buzağı	14	0	
	Erkek Buzağı	5	0	
	TOPLAM	314	1236	
Yük ve Binek Hayvanları	Döllü Kısırak	5	200	
	Dölsüz Kısırak	9	0	
	Döllü Merkep	33	495	
	Dölsüz Merkep	6	0	
	TOPLAM	53	695	

Tabloya göre Kemallu köyünde toplamda 176 adet büyükbaş hayvan bulunmakta ve bunlardan 2825 kuruş hasılat elde edilmektedir. Küçükbaş hayvan

sayısı 314 adet olup büyükbaş hayvan sayısından fazladır. Ancak sayı olarak fazla olmasına rağmen hasılatı 1236 kuruş ile büyükbaş hayvan hasılatından azdır. Yük ve binek hayvanlarının sayısı ise 53 adet olup hasılatı 695 kuruştur.

Tablo 24. Hacılar Köyündeki Hayvan Türleri Ve Gelirleri

Hayvan Türü		Sayı	Hasılat (Krş.)
Büyükbaş Hayvan	Sağman İnek	23	460
	Sağman Camus	5	200
	Koşu Öküzü	52	750
	Koşu Camusu	10	200
	Kısır Camus	4	0
	Camus Düğesi	1	0
	Yaşar Düve	9	0
	Kısır İnek	12	0
	Kısır Davar	21	44
	Erkek Davar	9	18
	Tosun	11	0
	Kısır camus	3	0
	TOPLAM	160	1672
	Küçükbaş Hayvan	Sağman Ağnam	128
Kısır Ağnam		39	740
Sağman Keçi		11	64
Kısır Keçi		2	2
Buzağı		3	0
Dişi Buzağı		1	0
TOPLAM		184	1574

Yük ve Binek Hayvanları	Döllü Kısırak	4	16
	Dölsüz Kısırak	9	0
	Döllü Merkep	21	330
	Dölsüz Merkep	7	0
	Tay	1	0
	Dişi Tay	2	0
	TOPLAM	44	346

Tablo incelendiğinde Hacılar köyünde, 150 adet büyükbaş hayvan ve hasılatı 1672 kuruş olarak hesaplanmaktadır. Küçükbaş hayvan sayısı 184 olup hasılatı 1574 kuruştur. Burada da görüldüğü gibi küçükbaş hayvan sayısı büyükbaş hayvan sayısından fazladır fakat hasılat olarak büyükbaş hayvan hasılatı daha fazla olarak görülmektedir. Yük ve binek hayvanlarından 44 adet ve 346 kuruş hasılat hesaplanmaktadır. Burada sadece hasılatı olan hayvanlar tabloda gösterilmektedir.

Tablo 25. Karalı Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri

Hayvan Türü		Sayı	Hasılat (Krş.)
Büyükbaş Hayvan	Sağman İnek	3	60
	Koşu Öküzü	1	30
	Koşu Camusu	4	80
	Kısır Camus	1	0
	TOPLAM	9	170
Küçükbaş Hayvan	Sağman Ağnam	10	66
	Kısır Ağnam	3	6
	TOPLAM	13	72
Yük ve Binek Hayvanları	Döllü Kısırak	1	0
	Döllü Merkep	3	45
	TOPLAM	4	45

Tabloya göre Karalu köyünde 8 tür hayvan bulunmaktadır. Büyükbaş hayvan sayısı 9 adet olup 8 adedinden 170 kuruş gelir sağlanmaktadır. Hasılatı olan hayvanlar sağman inek, koşu öküzü ve koşu camusudur. Küçükbaş hayvanlar 13 adet olup bunların hepsinden 72 kuruş hasılat sağlanmaktadır. Köyde hasılat sağlamayan küçükbaş hayvan yoktur. Aynı şekilde yük ve binek hayvanları da 4 adet olup hepsinden 45 kuruş hasılat elde edilmektedir.

Tablo 26. Kırallu Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri

Hayvan Türü		Sayı	Hasılat (Krş.)
Büyükbaş Hayvan	Sağman İnek	24	460
	Sağman Camus	4	140
	Koşu Öküzü	47	695
	Koşu Camusu	10	200
	Kısır Davar	3	6
	Camus Düğesi	1	0
	Yaşar Düve	4	0
	Kısır İnek	1	0
	Dana	1	0
	Erkek Davar	3	6
	Kısır Manda	1	0
	Yaşar Tosun	2	0
	TOPLAM	101	1507
	Küçükbaş Hayvan	Sağman Ağnam	79
Kısır Ağnam		16	31
Sağman Keçi		24	96
Kısır Keçi		3	3
TOPLAM		122	646

Yük ve Binek Hayvanları	Döllü Kısarak	5	160
	Dölsüz Kısarak	1	0
	Döllü Merkep	17	135
	TOPLAM	23	295

Tabloda görüldüğü üzere Kırallu köyünde 19 tür hayvan kayda geçmiştir. Büyükbaş hayvan olarak toplamda 101 adet hayvan bulunmakta ve bunların 85 adedinden 1507 kuruş hasılat elde edilmektedir. Bu hayvanlar sağman inek, koşu camusu, koşu öküzü ve sağman camus olarak gösterilmektedir. Küçükbaş hayvanlar 122 adettir ve bunların hepsinden gelir elde edilmekte olup toplam hasılat 646 kuruştur. Yük ve binek hayvanları 23 adettir. Bu hayvanların 22 adedinden 295 kuruş gelir elde edilmekte olup bunlar döllü kısarak ve döllü merkep olarak gösterilmektedir.

Tablo 27. Kethüdalı Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri

Hayvan Türü		Sayı	Hasılat (Krş.)
Büyükbaş Hayvan	Sağman İnek	13	260
	Sağman Camus	3	120
	Koşu Öküzü	49	765
	Koşu Camusu	16	320
	Kısır Davar	3	6
	Yaşar Düve	3	0
	Kısır İnek	13	0
	Dana	1	0
	TOPLAM	101	1471
Küçükbaş Hayvan	Sağman Ağnam	114	686
	Kısır Ağnam	32	64

	Erkek Ağnam	5	10
	Sağman Keçi	5	20
	Kısır Keçi	4	4
	Kuzu	12	0
	TOPLAM	172	784
Yük ve Binek Hayvanları	Döllü Kısırak	1	40
	Dölsüz Kısırak	4	0
	Döllü Merkep	10	150
	Dölsüz Merkep	4	0
	Kısır Merkep	3	0
	TOPLAM	22	190

Tabloda görüldüğü üzere Kethüdalı köyünde 19 tür hayvan bulunmaktadır. Büyükbaş hayvanlar 101 adet olup 81 tanesinden 1471 kuruş hasılat elde edilmektedir. Hasılatı yazılan hayvanlar sağman inek, sağman camus, koşu öküzü ve koşu camusudur. Küçükbaş hayvanlar 172 adet olup sağman ağnam, erkek ağnam, sağman keçi, kısır keçi ve kısır ağnam türünün 160 adedinden 784 kuruş gelir elde edilmiştir. Yük ve binek hayvanlarında ise döllü kısırak ve döllü merkepten gelir elde edildiği görülmektedir. Bunların 11 adedinden 190 kuruş hasılat sağlanmaktadır.

Tablo 28. Nefs-i Ballu Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri

Hayvan Türü		Sayı	Hasılat (Krş.)
Büyükbaş Hayvan	Sağman İnek	32	640
	Sağman Camus	11	400
	Koşu Öküzü	58	870
	Koşu Camusu	28	540
	Kısır Camus	2	0
	Manda Balak	7	0

	Yaşar Düve	15	0
	Kısır İnek	7	0
	Kısır Davar	4	4
	Yaşar Tosun	2	0
	TOPLAM	166	2454
Küçükbaş Hayvan	Sağman Ağnam	51	312
	Kısır Ağnam	19	38
	Erkek Ağnam	2	4
	Sağman Keçi	84	344
	Erkek Keçi	4	4
	Buzağı	17	0
	Koç	1	0
	Dişi Kuzu	11	0
	Erkek Kuzu	16	0
	Dişi Oğlak	14	0
	Erkek Oğlak	22	0
	TOPLAM	241	702
	Yük ve Binek Hayvanları	Döllü Kısırak	3
Dölsüz Kısırak		13	0
Döllü Merkep		32	480
Dölsüz Merkep		1	0
TOPLAM		49	600

Tabloya göre Nefs-i Ballu köyünde 25 tür hayvan bulunmaktadır. Büyükbaş hayvan sayısı toplam 166'dır. Bu hayvanlardan sağman inek, sağman camus, koşu öküzü, koşu camusu olarak 129 adedinden 2454 kuruş gelir elde edilmektedir. Küçükbaş hayvanlar toplam 241 adettir ve bunların sağman ağnam, kısır ağnam, erkek ağnam, sağman keçi ve erkek keçi türünden gelir elde edilir. Bunlar 160 tane olup 702 kuruş hasılat sağlamaktadır. Yük ve binek hayvanlarından döllü kısırak ve döllü merkebin 35 tanesinden 600 kuruş gelir elde edilmektedir.

Tablo 29. İshakçalı Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri

Hayvan Türü	Sayı	Hasılat (Krş.)	
Büyükbaş Hayvan	Sağman İnek	26	510
	Sağman Camus	3	120
	Koşu Öküzü	30	435
	Koşu Camusu	27	540
	Kısır Camus(Manda)	5	0
	Yaşar Düve	3	0
	Kısır İnek	12	0
	Kısır Davar	2	4
	Erkek Davar	17	52
	Tosun	2	0
	TOPLAM	127	1661
	Küçükbaş Hayvan	Sağman Ağnam	31
Kısır Ağnam		50	102
	Sağman Keçi	93	380
	Buzağı	19	0
	Dişi Kuzu	7	0
	Erkek Kuzu	4	0
	Dişi Oğlak	40	0
	Erkek Oğlak	31	0
	TOPLAM	275	722
Yük ve Binek Hayvanları	Döllü Kısırak	7	300
	Dölsüz Kısırak	4	0
	Döllü Merkep	20	300
	Dölsüz Merkep	1	0
	TOPLAM	32	600

Tabloda görüldüğü üzere İshakçalı köyünde 22 tür hayvan kayda geçmiştir. Büyükbaş hayvan sayısı 127 adet olup bunların sağman inek, sağman camus, koşu öküzü, koşu camusu, kısır davar ve erkek davar türlerinden 1661 kuruş gelir elde edilmektedir. Küçükbaş hayvanlar 275 adet olup sağman ağnam, kısır ağnam ve sağman keçinin toplam 174 adedinden 722 kuruş hasılat sağlanmaktadır. Yük ve binek hayvanları olarak döllu kısırak ve döllu merkepten hasılat sağlanmaktadır. Bunların toplam 27 adedinden 600 kuruş hasılat elde edilmektedir.

Tablo 30. Bostanlı Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri

Hayvan Türü		Sayı	Hasılat (Krş.)
Büyükbaş Hayvan	Sağman İnek	12	240
	Koşu Öküzü	36	540
	Koşu Camusu	17	330
	Kısır Camus(Manda)	1	0
	Manda Düve	1	0
	Kısır İnek	1	0
	TOPLAM	68	1110
Küçükbaş Hayvan	Sağman Ağnam	49	278
	Kısır Ağnam	5	10
	Sağman Keçi	58	232
	Erkek Ağnam	2	4
	Kısır Keçi	8	35
	Buzağı	2	0
	Kısır Koç	2	4
	TOPLAM	126	563
Yük ve Binek Hayvanları	Döllu Kısırak	3	200
	Dölsüz Kısırak	5	0

	Döllü Merkep	7	105
	Dölsüz Merkep	2	0
	TOPLAM	17	305

Tabloda görüldüğü üzere Bostanlı köyünde 17 tür hayvan kayda geçmektedir. Büyükbaş hayvan sayısı toplam 68 olup bunların 65 adedinden 1110 kuruş hasılat sağlanmaktadır. Hasılat sağlayan hayvanlar sağman inek, koşu öküzü, koşu camusudur. Küçükbaş hayvanlar toplamda 126 adettir ve bunlardan 563 kuruş hasılat sağlanmaktadır. Bunların sağman ağnam, kısır ağnam, sağman keçi, erkek ağnam, kısır keçi ve kısır koç türlerinden toplam 124 adedinden hasılat elde edilmektedir. Yük ve binek hayvanlarında ise döllu kısırak ve döllu merkepten toplam 305 kuruş gelir sağlamaktadır.

Tablo 31. Kocalu Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri

Hayvan Türü		Sayı	Hasılat (Krş.)
Büyükbaş Hayvan	Sağman İnek	25	460
	Koşu Öküzü	49	730
	Koşu Camusu	7	140
	Sağman Camus	1	40
	Kısır Camus(Manda)	3	0
	Balak	2	0
	Yaşar Düve	5	0
	Kısır İnek	3	0
	Kısır Davar	5	5
	Tosun	3	0
	TOPLAM	103	1375
Küçükbaş Hayvan	Sağman Ağnam	30	180
	Kısır Ağnam	11	22

	Sağman Keçi	109	436
	Kısır Keçi	36	36
	Dişi Oğlak	18	0
	Erkek Oğlak	17	0
	Buzağı	3	0
	Kuzu	16	0
	TOPLAM	240	674
Yük ve Binek Hayvanları	Döllü Kısırak	3	120
	Dölsüz Kısırak	3	0
	Kısır Kısırak	2	0
	Döllü Merkep	16	240
	Dölsüz Merkep	3	0
	TOPLAM	27	360

Tabloya göre Kocalu köyünde toplamda 23 tür hayvan kayıtlara geçmiştir. Burada büyükbaş olarak toplam 103 adet hayvan ve 1375 kuruş hasılat görülmektedir. Bunlardan sağman inek, koşu öküzü, koşu camusu, kısır davar ve sağman camus olarak 5 tür hayvanın hasılatı gösterilmekte olup 87 büyükbaş hayvandan 1375 kuruş hasılat elde edilmektedir. Küçükbaş hayvan sayısı 240 olup hasılatları 674 kuruştur. Bu hayvanlardan sağman ağnam, kısır ağnam, sağman keçi, kısır keçi olarak 186 adet hayvandan hasılat sağlanmaktadır. Yük ve binek hayvanlarından döllu kısırak ve döllu merkep olmak üzere toplam 19 hayvandan 360 kuruş gelir sağlanmaktadır.

Tablo 32. Abdallu Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri

Hayvan Türü		Sayı	Hasılat (Krş.)
Büyükbaş Hayvan	Sağman İnek	2	40
	Koşu Öküzü	2	30

	Koşu Camusu	2	40
	Yaşar Düve	1	0
	Tosun	1	0
	TOPLAM	8	110
Küçükbaş Hayvan	Sağman Ağnam	15	60
	Kısır Ağnam	3	6
	Sağman Keçi	20	80
	Kısır Keçi	10	10
	Dişi Oğlak	1	40
	TOPLAM	49	196
Yük ve Binek Hayvanları	Döllü Merkep	2	30
	TOPLAM	2	30

Tabloda görüldüğü üzere Abdallu köyünde toplam 11 tür hayvan bulunmaktadır. Bu hayvanlardan 8 adedi büyükbaş hayvan, 49 adedi küçükbaş hayvan ve 2 adedi ise yük ve binek hayvanlarıdır. Büyükbaş hayvan olarak koşu öküzü, koşu camusu ve sağman inek olarak 3 tür hayvanın hasılatı vardır. Bunların toplam hasılatı 110 kuruş olarak hesaplanmaktadır. Küçükbaş hayvanların toplam hasılatı 196 kuruş olup hasılat sağlayan hayvanlar, sağman ağnam, kısır ağnam, sağman keçi, kısır keçi ve dişi oğlak olarak gösterilmektedir. Burada hem hasılat olarak hem de sayı olarak küçükbaş hayvanların diğer hayvanlardan daha fazla olduğu söylenebilir. Yük ve binek hayvanlarından ise sadece döllu merkep olduğu görülmektedir. 2 adet döllu merkebin 30 kuruş hasılatı bulunmaktadır.

Tablo 33. Kadşid Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri

Hayvan Türü	Sayı	Hasılat (Krş.)	
Büyükbaş Hayvan	Sağman İnek	50	990
	Koşu Öküzü	84	1185
	Koşu Camusu	46	920
	Sağman Camus	13	480
	Erkek Balak	2	0
	Manda Balak	5	0
	Manda Düvesi	2	0
	Yaşar Düve	16	0
	Erkek Düve	3	0
	Kısır İnek	12	0
	Tosun	9	0
	TOPLAM	242	3575
	Küçükbaş Hayvan	Sağman Ağnam	70
Kısır Ağnam		2	4
Erkek Ağnam		2	4
Sağman Keçi		33	132
Kısır Keçi		14	14
Dişi Oğlak		2	0
Erkek Oğlak		3	0
Buzağı		8	0
Kuzu		25	0
TOPLAM		159	686
Yük ve Binek Hayvanları		Döllü Kısırak	23
	Dölsüz Kısırak	5	0
	Kısır Kısırak	1	0

	Döllü Merkep	31	450
	Dölsüz Merkep	6	0
	Kısır Merkep	3	0
	Erkek Tay	1	0
	TOPLAM	70	970

Tablodan anlaşıldığı üzere Kadşid köyünde toplam 27 tür hayvan kaydedilmiştir. Bunların bazıları hasılatları ile birlikte hesaplanmıştır. Burada büyükbaş hayvan sayısı toplamı 249 adettir. Bu hayvanların arasında hasılatı olan hayvanlar sağman inek, koşu öküzü, koşu camusu ve sağman camus olup toplam hasılat 3575 kuruştur. 193 adet büyükbaş hayvandan hasılat sağlanmaktadır. Küçükbaş hayvan sayısı ise 159 adet olup bunlardan 686 kuruş gelir elde edilmektedir. Gelir getiren küçükbaş hayvanlar sağman ağnam, kısır ağnam, erkek ağnam, sağman keçi ve kısır keçi olarak gösterilmektedir. Yük ve binek hayvanlarında ise 70 adet hayvandan 970 kuruş hasılat elde edilmektedir. Hasılatı hesaplanan sadece döllü kısırak ve döllü merkeptir.

Tablo 34. Halaçlu Köyünde Hayvan Türleri ve Gelirleri

Hayvan Türü		Sayı	Hasılat (Krş.)
Büyükbaş Hayvan	Sağman İnek	9	180
	Koşu Öküzü	21	315
	Koşu Camusu	2	40
	Yaşar Düve	1	0
	Kısır İnek	1	0
	TOPLAM	34	495
Küçükbaş Hayvan	Sağman Ağnam	89	540
	Kısır Ağnam	1	2

	Sağman Keçi	27	108
	Kuzu	10	0
	TOPLAM	137	650
Yük ve Binek Hayvanları	Döllü Kısırak	1	40
	Dölsüz Kısırak	3	0
	Kısır Kısırak	1	0
	Döllü Merkep	13	195
	Dölsüz Merkep	1	0
	TOPLAM	19	235

Tablo görüldüğü üzere Halaçlı köyünde toplamda 14 hayvan türü deftere kaydedilmiştir. Büyükbaş hayvan 34 adet olmakta ve 495 hasılat elde edilmektedir. Büyükbaş hayvanların baş olarak hasılatına bakıldığında sağman inek 20 kuruş, koşu öküzü 15 kuruş ve koşu camusu 20 kuruş olarak hesaplanmaktadır. Hasılat toplamı 32 adet büyükbaş hayvana aittir.

Küçükbaş hayvan 137 adettir. 117 adet küçükbaş hayvandan 650 kuruş gelir elde edilmiştir. Bu hayvanlardan sağman ağnam 7 kuruş, kısır ağnam 2 kuruş, sağman keçi ise 4 kuruş gelir getirmektedir. Yük ve binek hayvanlarında 19 adet hayvan ve 235 kuruş hasılat kaydedilmiştir. Hasılatı olan döllu merkep ve döllu kısırak olup sayıları 14 adettir. Döllü kısıraktan tane başına 40 kuruş ve döllu merkepten ise 15 kuruş gelir elde edilmiştir.

Tablolarda görüldüğü üzere büyükbaş hayvancılık, küçükbaş hayvancılık, yük ve binek hayvancılığı Ballu kazası köylerinin tamamında mevcuttur.

3. BÖLÜM

XIX. YÜZYIL ORTALARINDA BALLU'DA VERGİ ve GELİR DAĞILIMI

3.1. VERGİ DAĞILIMI

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat döneminde birçok alanda olduğu gibi vergilendirme usulünde de değişikliğe gidilmiştir. Buna göre herkesten kazancına göre vergi alınması esası belirlenmiş ve adaletsizliğin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu uygulama kısmen de olsa başarıya ulaşmıştır. Temettuat defterlerine bakıldığında tüm ekonomik faaliyetler hane esasına göre tek tek kaydedilmiş ve bu faaliyetlerden elde edilen gelir ve vergi miktarları belirlenmiştir. Toplam rakam, defterin sonuna "Bir senede vergisi" olarak kayıtlara geçmiştir. Bölgenin ekonomik yapısını gösteren bu kayıtlar ayrıntılı bilgiler içermektedir.

3.1.1. Vergiyi Mahsusa

Ballu temettuat defterinde vergiyi mahsusa ve aşar adı altında iki çeşit vergi bulunmaktadır. Vergiyi mahsusa Tanzimat döneminde örfi vergiler yerine konulan bir vergi türüdür. Vergiyi mahsusa o dönemde "Ancemaatin vergi", "Komşuca alınan vergi" ve "Vergü" olarak isimlendirilmiştir. Ancemaatin vergi, kazanç üzerinden alınan bir vergidir. Temettu sayımlarında amaç herkesin kazancına göre vergi vermesi ve bunun bir düzen içerisinde yürütülmesinin sağlanmasıdır. Vergilerin herkesin kazancına göre alınmasını sağlamak için öncelikle kişilerin yıllık gelirleri tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır. 1845 yılından itibaren verginin yılda iki taksitle ödenmesi usulünden vazgeçilerek mahsulün alındığı aylarda yıl boyunca alınması usulü uygulamaya konulmuştur.⁴⁶

Vergi defterlerde kaydedilirken hane reisi isminin üzerinde "seneyi sabıkta vergiyi mahsusadan bir senede vermiş olduğu vergisi" şeklinde geçmektedir. Bu mükellefin bir senede vermiş olduğu vergi anlamına gelmektedir. 1844 yılında halkın kazancının %20'sini vergiyi mahsusa olarak verdiği bilinmektedir. Bu dönemde kazadan alınan toplam verginin elde edilen gelir içindeki payı %27'dir. Vergisi

⁴⁶ Mustafa Kazım Bayhan, "Temettuat Defterline Göre XIX. yüzyıl Ortalarında Barla'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2006, s.98.

olmayan hanelerin vergiyi mahsusası olarak sıfır yazılmıştır.⁴⁷ Vergiden muaf olanların durumu ne olursa olsun emlakı olmayan kişilerin vergi kayıtları tutulmamıştır. Bu da yeni vergi sisteminin getirdiği yeniliklerdendir.

Vergiyi mahsusa, Ballu temettuat defterlerinde hane sahibi isimlerinin üst kısımlarına dikey biçimde yazılarak gösterilmiştir. Kazanın toplam vergisi, köylerin toplamından oluşmaktadır. Tablo 35’de köy bazında vergiyi mahsusa miktarı hanelere bölünerek ortalama vergi miktarı gösterilmeye çalışılmıştır.

Tablo 35. Vergiyi Mahsusanın Hane Başına Düşen Miktarı ve Toplam Kazanç İçindeki Vergi Yüğü

Köyler	Hane Sayısı	Vergi Veren Hane Sayısı	Vergiyi Mahsusa (Krş.)	Hane Başına Vergiyi Mahsusa (Krş.)	Toplam Temettuat (Krş.)	Vergi Yüğü (%)
Saraycık	7	7	499	71,2	3788	13
Tımarlı	14	13	783	60,2	5949	13
Karye-i Hüseyinli	37	35	2593	74,08	18006	13
Kemallu	49	47	3015	64,1	22410	13
Hacılar	30	30	1580	52,6	9404	17
Karalı	3	3	109	36,3	724	15
Kıralı	26	25	1578	63,12	10655	15
Kethüdalı	33	29	1806	62,2	10222	18
Nefs-i Ballu	45	43	2693	62,6	17521	15
İshakçalı	23	22	1520	69,09	11451	13
Bostanlı	24	22	1100	50	9827	11
Kocalı	26	24	1460	60,8	12031	12
Abdallı	2	2	108	54	1067	10
Kadşid	58	51	3229	63,3	22208	14

⁴⁷ Zabun, Sivas, C.,1, s.74.

Halaçlu	20	19	1155	60,7	8556	13
Toplam	397	372	23228	62,44	163,819	14

Tabloda görüldüğü üzere Ballu kazasında alınan toplam vergiyi mahsusa miktarı 23228 kuruş, vergi veren hane sayısı ise 372'dir. Bu da kazanın %93,7'sinin vergi verdiğini göstermektedir. Şahıslardan alınan vergi 36 kuruş ve 74 kuruş arası değişiklik göstermektedir. Vergideki bu farklılığın sebebi büyük oranda köylerin hane sayısı ile ilgilidir. Öte yandan 22 hanenin vergi vermediği görülmektedir.

Köy bazında vergi miktarlarına bakıldığında ise en fazla vergi veren köy, 3329 kuruş ile Kadşid köyüdür. Bu köyün gelirinin iyi oluşu vergi miktarına da yansımış ve köydeki halk vergi vermeye özen göstermiştir. Kadşid köyünün vergiyi mahsusa miktarının yanında öşür vergi miktarı da yüksektir. Kazadaki en yüksek öşre sahip olmasa da 1441 kuruşluk vergi ile ikinci sırada yer almıştır. Bu bilgiler doğrultusunda Kadşid köyünün vergiyi mahsusa ve öşür vergi miktarlarında paralellik olduğu söylenebilir. İki verginin yüksek oluşunun bir sebebi de hane sayısındaki fazlalıktır. Bu köyde hane başına düşen vergi ise 63,3 kuruş olarak hesaplanmıştır. Ancak hane başına hesap yapıldığında en fazla vergi veren köy 74,08 kuruş ile Hüseyinli köyüdür. Bunun sebebinin Hüseyinli köyü hanelerinin neredeyse tümünün vergi vermesi ve ekonomik durumlarının diğer köylere oranla daha iyi olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Diğer taraftan Karalu köyü hane başına düşen 36,3 kuruşluk vergi ile diğer köylere oranla en düşük seviyededir. Bu durumun sebebi vergi veren hanelerinin gelir düzeyinin düşüklüğüdür.

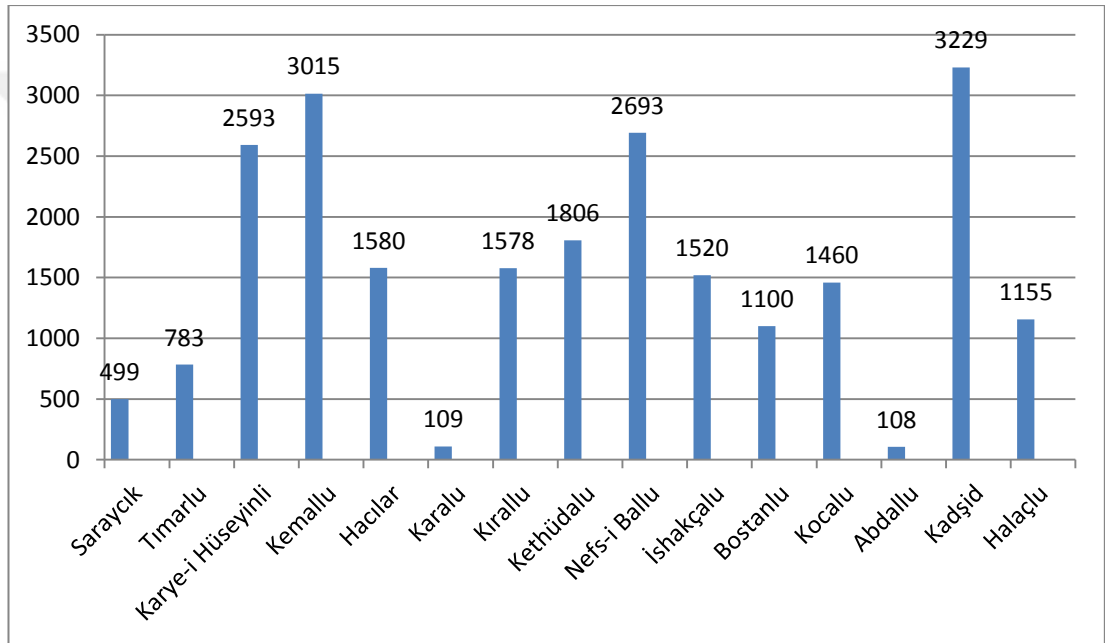
Ballu'da toplamda en az verginin toplandığı köy ise 108 kuruş ile Abdallu köyüdür. Abdallu köyünün toplam vergisi az olmasına rağmen hane başına en az vergi Karalu köyüne aittir. Abdallu ve Karalu köyünün vergiyi mahsusa miktarındaki düşüklük, öşür vergisi miktarındaki düşüklük ile paralellik göstermektedir. Yine bu bilgi çerçevesinde köyler içerisinde ekonomik açıdan en zayıf olan yerin Karalu köyü olduğu söylenebilir.

Ballu kazasında vergiyi mahsusa toplamının kazanca oranı hesaplandığında temettuat miktarı ile vergiyi mahsusa miktarı arasındaki paralellik görülmektedir. Ballu halkı kazancının ortalama % 14'ünü vergiyi mahsusa olarak devlete vermektedir. En fazla vergi yüküne sahip köy % 18 ile Kethüdalı köyüdür. Bunun

yanında bu köyden %7,3 oranında öşür vergisi de alınmıştır. Diğer köylerin yanında bu köyün vergi oranının yüksekliği halkı zor duruma düşürmektedir.

En az vergi yüküne sahip köy ise %10 ile Abdallu köyüdür. Abdallu köyünün, toplam kazanç içindeki öşür miktarı da düşüktür. Her iki vergi oranı da bu köyde düşük olup halk vergileri ödemekte zorlanmamaktadır. Bunun nedeni köyün hane sayısının az olması ve halkın gelirine göre vergi alınmasıdır. Kazada çoğunluk olarak Saraycık, Tımarlı, Karye-i Hüseyinli, Kemallu, İshakçalı, Halaçlı köylerinde %13'lük vergi payı alınmıştır.

Şekil 12. Köylerin Vergiyi Mahsusa Grafiği (Kırş.)

3.1.2. Öşür Vergisi

Aşar kelimesi öşürün çoğuludur. Öşür “onda bir” anlamına gelmektedir. Yani mahsuller üzerinden alınan onda bir vergidir. Öşür çok eski zamanlara dayanmaktadır. Neredeyse dinler kadar eskidir. Osmanlı Devleti’nde uygulanan öşür uygulamasında bazı farklılıklar olmuştur. Fethedilen topraklar devletin sayılmış ve halk bu topraklar üzerinden elde ettiği ürüne vergi ödemiştir.⁴⁸ Aşar vergisi şer’i bir vergi türüdür. Aşar vergisinde Tanzimat’tan sonra değişiklikler olmuştur. En önemli

⁴⁸Abdullah Mutlu, *Tanzimattan Günümüze Türkiye’de Vergileme Zihniyetinin Gelişimi*, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları, Ankara 2009, Vergileme, s.48.

değişiklik alınan oranın sabitleştirilmesi olmuştur. Aşar vergisinin 1/10 oranında alınması kararlaştırılmıştır. Bundan önce 1/4'e kadar alınan aşar vergileri vardı.⁴⁹

Aşar vergisi devlet hazinesinin vazgeçilmez unsurudur. Değişik mahsuller için buğday öşürü, harir⁵⁰ öşürü, tütün öşürü gibi isimler kullanılmıştır. Tarım halkın genelinin geçim kaynağı olduğundan gelir unsurlarının içinde her zaman aşar vergisi başta yer almıştır.⁵¹

Ballu temettuat defterinde kayıt tutulurken hane reislerinin isminin üstünde senelik vergisinden sonra “ aşar olarak bir senede verdiği” ibaresinin hemen altında öşür vergisi yazılmıştır. Bu işlem uygulanırken önce buğday kile cinsinden yazılmış ve altına öşür miktarı yazılmıştır. Buğdaydan sonra arpa kile cinsinden yazılmış ve altına yıllık öşür miktarı kaydedilmiştir. Buğdaydan 1 kileye karşılık 4 kuruş, arpadan ise 2 kuruş öşür vergisi alınmıştır. Daha sonra en alta bu iki ürünün öşürlerinin toplamı kaydedilmiştir.

Tablo 36. Öşür Vergisinin Hane Başına Düşen Miktarı ve Toplam Kazanç İçindeki Öşür Yüğü

Köyler	Hane Sayısı	Öşür Veren Hane Sayısı	Öşür Miktarı (Krş.)	Hane Başına Düşen Öşür (Krş.)	Toplam Temettuat (Hasılat Krş.)	Vergi Yüğü (%)	Mezru Tarla Hasılat (Toplam) (Krş.)
Saraycık	7	7	246	35,1	3788	6,4	2214
Tımarlı	14	13	331	25,4	5949	5,5	2970
Karye-i Hüseyinli	37	36	1405	39,02	18006	7,8	10661
Kemallu	49	46	1988	43,2	22410	8,8	17749
Hacılar	30	27	656	24,2	9404	6,9	4348
Karalu	3	2	48	24	724	6,6	414
Kırallu	26	22	879	39,9	10655	8,2	6059
Kethüdalı	33	28	753	26,8	10222	7,3	4965
Nefs-i Ballu	45	39	1308	33,5	17521	7,4	10795

⁴⁹ Coşkun Çakır, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi*, Küre Yayınları, İstanbul 2001, s. 51-52.

⁵⁰ İpek, ipekten yapılmış. Bk., Şemseddin Sami, *Kâmûs-i Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006, s.546,

⁵¹ Öztel, *II.Meşrutiyet*, s.98-100.

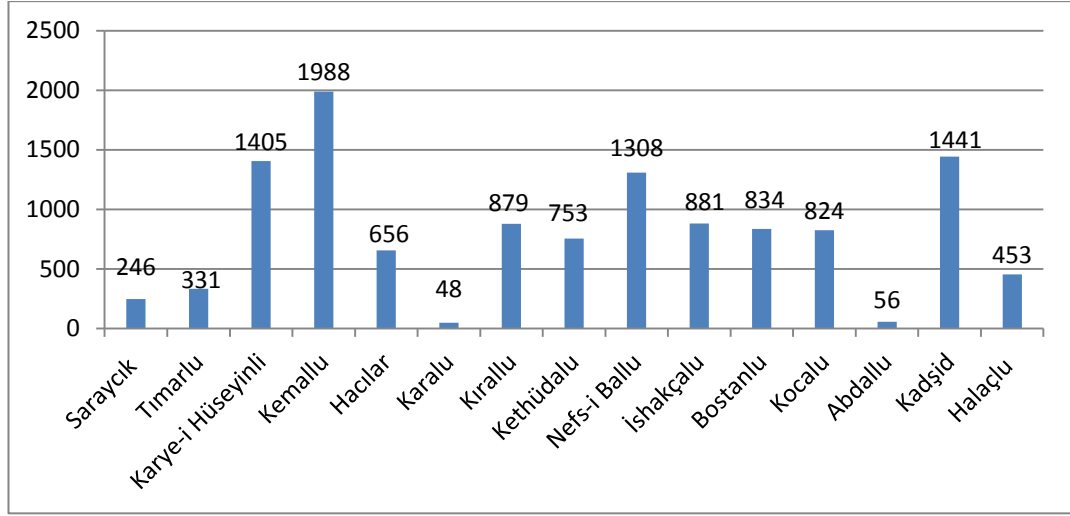
İshakçalı	23	22	881	40,04	11451	7,6	6431
Bostanlı	24	18	834	46,3	9827	8,4	5320
Kocalı	26	23	824	35,8	12031	6,8	7674
Abdallu	2	2	56	28	1067	5,2	369
Kadıd	58	48	1441	30,02	22208	6,4	14706
Halaçlı	20	16	453	28,3	8556	5,2	4410
Toplam	397	349	12103	34,6	163,819	7,3	99085

Tabloda kazada, hane başına düşen öşür miktarı ve öşürün toplam temettuat içerisindeki oranı gösterilmiştir. Kazada hane başına öşür ortalaması üzerinde kalan köyler, Saraycık, Hüseyinli, Kemallu, Kırallu, İshakçalı, Bostanlı ve Kocalı'dur. Buna göre bu köylerin tahıl ürünü gelirlerinin yüksek olduğu söylenebilir. Örneğin; öşür miktarı fazla olan Kemallu köyünün buğday ve arpa yıllık kile miktarı da fazladır. Kemallu köyü yıllık 403 kile tahıl üreterek kazada ikinci sırayı almıştır. Öşür miktarı en düşük köy ise Karalı köyüdür ve paralel olarak yıllık buğday ve arpa kile miktarı düşüktür. Köyler arasında gelir öşür oranı hesaplandığında çok fazla fark olmadığı görülmektedir. Burada sadece %8,8'lik öşür yüküyle Kemallu köyü dikkat çekmektedir. Toplam temettuat içindeki öşür vergisi yükü en az olan köyler ise Abdallu ve Halaçlı köyleridir.

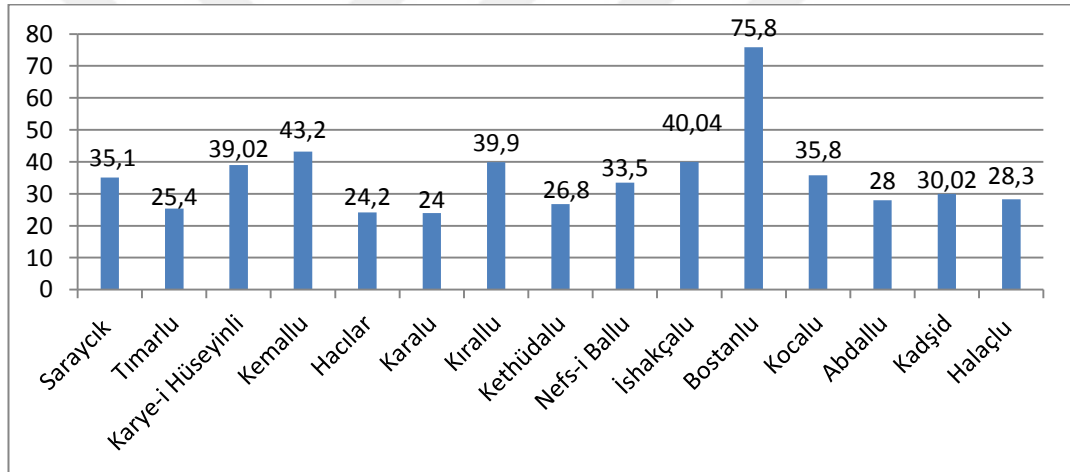
Kazada gelire göre ödenen öşür miktarı %8,8 ve %5,2 arası değişmektedir. Bu hesaplama köylerdeki tüm temettuat miktarı esas alınarak yapılmaktadır. Öşür vergisi, temettuat kayıtlarına göre buğday ve arpadan alınmaktadır. Bu ürünlerin mezru tarlada yapıldığı bilinmektedir. Buna göre öşür miktarının mezru tarla hasılatı içindeki payı ortalama %12 olarak hesaplanmıştır.

Hane ölçeğinde öşür ortalaması 34,6 kuruştur. Hane ölçeğinde en fazla öşür vergisi 46,3 kuruş ile Bostanlı köyüdür. En az öşür vergisi hane başı miktarına sahip köy ise 24 kuruş ile Karalı köyüne aittir. Bu köyde vergi mükellefi sayısının az olması toplam vergi miktarının düşük olmasına neden olmuştur.

Şekil 13. Köylerin Öşür Vergisi Grafiği (Krş.)

Şekil 14. Hane Başına Düşen Öşür Grafiği (Krş.)

3.1.3. Ağnam Vergisi

Ağnam vergisi koyunlardan alınan önemli bir vergi çeşididir. Bu verginin uygulaması bölgenin İstanbul'a olan uzaklığıyla belirlenmektedir. İstanbul'a yakın olan küçükbaş hayvanlar kuzu ve oğlak dışında devlet tarafından belirlenen fiyatlarla satın alınmaktadır. Elde edilen hayvanlar askerin ve memurun et ihtiyacını karşılamaktadır. İstanbul'a uzak bölgelerde ise bu yükümlülük nakit olarak ödenmektedir. Bu durum halk üzerinde olumsuz bir etki oluşturduğundan kaldırılmasına karar verilmiştir. Bunun yerine küçükbaş hayvanlardan elde edilen gelirin %10'u şeklinde bir vergi getirilmiştir. Bu da hayvan başına 2 ya da 4 kuruş

gibi bir miktara karşılık gelmektedir.⁵² Ballu temettuat defterinde verginin direkt olarak kaydı tutulmamıştır.

3.2. GELİR DAĞILIMI

Osmanlı Devleti'nde kırsal nüfusun ekonomik özelliklerini incelerken, konuya “köylü ekonomisi” diye nitelendirilen bir sosyo-ekonomik bir modelle yaklaşılmaktadır. Köylü ekonomisinde ideal üretici tipi, kendi kendine yeterli olan bağımsız, küçük üreticilerdir. Üretici geçimini sağladığı tarım işletmesini oluşturan ev, toprak, tarım araçları ve hayvanlar gibi faktörlerin tamamına ya da birkaçına sahiptir. Bu faktörlere sahip olmanın en temel nedeni ailenin geçimini sağlamaktır. Böylece işletmeler aileyle bütünleşmiş olacaktır. Köylü ekonomisinin diğer bir özelliği de işletmelerin küçük olmasıdır. Ailenin sahip olduğu arazi miktarı, bir ailenin geçimini sağlayacak orandadır. Buna rağmen üretici çiftçiliğin yanında ihtiyaçları karşılamak için başka bir iş tutabilmektedir. Bu köylü ekonomisinden bir sapma sayılmaz. Köylü tarım dışı bir faaliyette geçici olarak çalışabilmektedir. Köylü işletmelerin yaygın olduğu köylü ekonomisinde, topluluğu oluşturan hanelerin gelir düzeyi arasındaki farklar azdır. Üretici topluluğu, kendileri arasında aşırı bir gelir farkı bulunmadığı sürece bu özelliğini korumaktadır.⁵³

Ballu kazası hane sahiplerinin gelir getiren ekonomik faaliyetleri ayrı ayrı incelendiğinde, köyler arasında gelir dağılımı farklılıkları görülmektedir. Bunun sebeplerinden biri köylerdeki hane sayısı farklılığıdır. Özellikle bazı köylerin hane sayıları oldukça azdır.

3.2.1. Temettuat Gelirleri

Tanzimat'tan sonraki mali düzenlemelerde herkesin gelirin göre vergi alınması sistemi benimsenmiştir. Kazanca göre vergilendirme esası getirilmiştir. Bu vergiler muhassıllar aracılığıyla toplanmaktaydı. Temettuat gelirleri defterin en son kısmında toplam olarak hesaplanarak yazılmıştır.

---

⁵²Güran, 19. Yüzyıl, s.15.

⁵³Güran, 19. Yüzyıl, s.112.

Tablo 37’de Ballu kazası temettuat gelirleri her hanenin tüm malları ve onların hasılatları yazıldıktan sonra hane sonuna yazıldığı şekliyle gösterilmektedir.

Tablo 37. Temettuat Toplamı ve Hane Başına Düşen Miktarları

Köyler	Hane Sayısı	Temettuat Toplamı (Krş.)	%	Hane Başına Düşen Temettuat(Krş.)
Saraycık	7	3788	2,3	541,14
Tımarlu	14	5949	3,6	424,1
Karye-i Hüseyinli	37	18006	10,9	486,6
Kemallu	49	22410	13,6	457,3
Hacılar	30	9404	5,7	313,4
Karalu	3	724	0,4	241,3
Kırallu	26	10655	6,5	409,8
Kethüdalı	33	10222	6,2	309,7
Nefs-i Ballu	45	17521	10,6	389,3
İshakçalı	23	11451	6,1	497,8
Bostanlı	24	9827	5,1	409,4
Kocalı	26	12031	7,3	462,7
Abdallı	2	1067	0,6	533,5
Kadısid	58	22208	13,5	382,8
Halaçlı	20	8556	5,2	427,8
Toplam	397	163,819	100	412,6

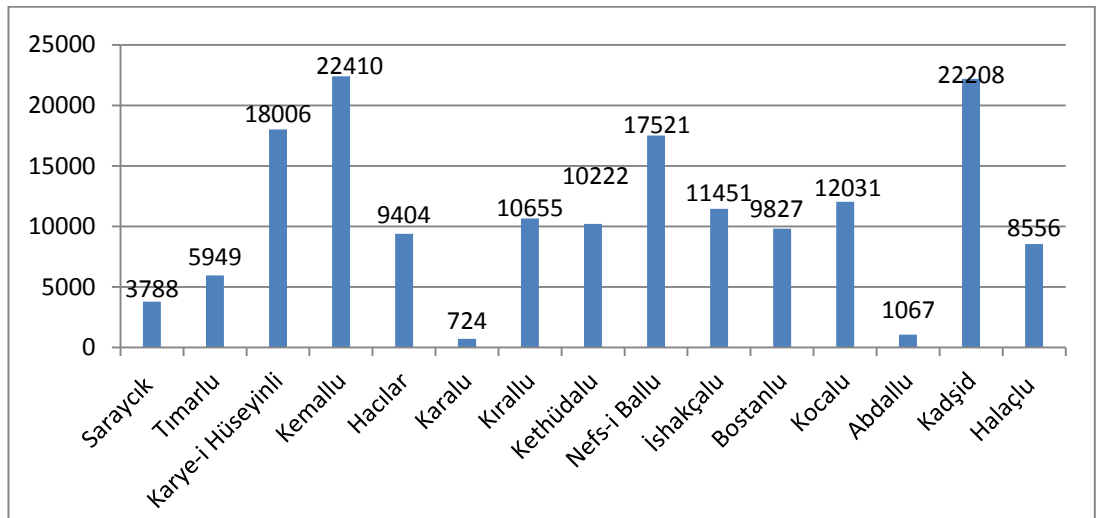
Tabloda görüldüğü üzere Ballu kazasında temettuat geliri 163,819 kuruş olarak hesaplanmaktadır. Temettuat sayımları halkı adaletli olarak vergilendirmek açısından çok önemlidir. Herkesin gelirine göre vergi alınmaya çalışıldığından her köyün temettuat gelirleri farklılık göstermektedir. Buna göre en yüksek temettuat miktarına sahip olan Kemallu köyüdür. Bu köyün temettuat miktarı 22410 kuruş olup

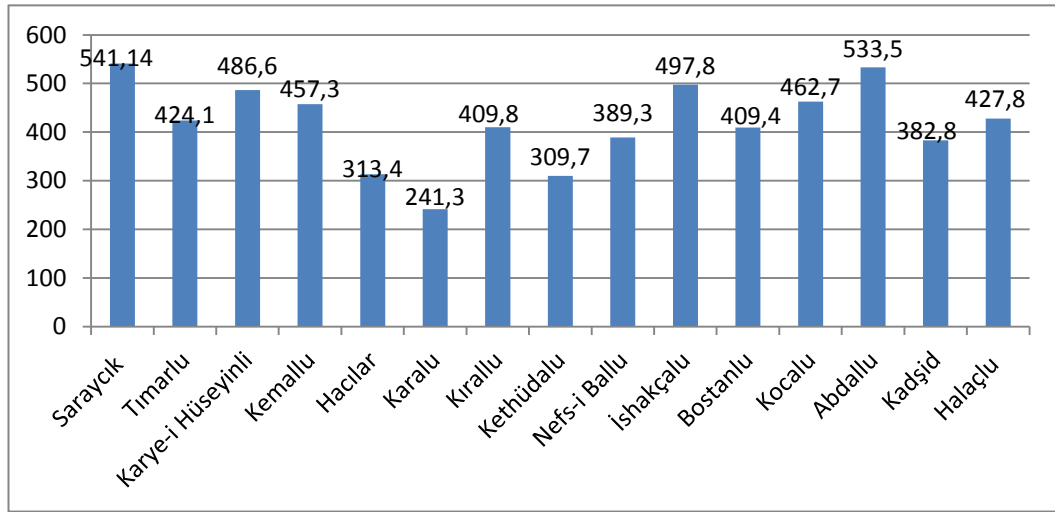
toplam temettuat içindeki payı %13,6'dır. Bu paya bakılarak köyün gelirinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Köyün gelirinin yüksek oluşunda köy hane sayısı etkilidir. İkinci sırayı temettuat geliri 22208 kuruş olan ve %13,5 oranına sahip Kadşid köyü almaktadır. Üçüncü sırada ise temettuat geliri 18006 olan ve %10,9 oranına sahip Hüseyinli köyü vardır. Bu üç köyün toplam temettuat gelirleri, kaza içindeki toplam temettuat gelirlerinin %38'ini oluşturmaktadır. Dördüncü olarak Nefs-i Ballu köyü de bu üç köyün toplamına eklenirse kazadaki toplam temettuatların neredeyse yarısının bu dört köyün temettuatlarından oluştuğu görülebilir. Zaten bu dört köy Ballu'nun en kalabalık olan köyleridir.

Tabloda ayrıca temettuat gelirlerinin hane başına düşen miktarları da gösterilmiştir. Buna göre hane başına en yüksek temettuat 541,14 kuruş ile Saraycık köyüne aittir. Ancak en yüksek temettuat miktarına sahip köy ile hane başına en yüksek temettuat miktarı paralel değildir. Bunun nedeni köyler arasındaki hane sayısı farklılığıdır. En yüksek temettuat miktarına sahip olan Kemallu köyü 49 hane iken hane başına en yüksek temettuata sahip olan Saraycık köyü 7 hanedir. Nitekim köydeki hane sayısının diğer yerleşim yerlerine göre az olması önemli bir etken olmuştur. Yine hane başına düşen temettuat ortalaması 412,6 kuruştur. Bu oranın üzerine çıkan köyler; Saraycık, Tımarlı, Karye-i Hüseyinli, Kemallu, Kırallu, İshakçalı, Kocalu, Abdallu ve Halaçlı'dur. Toplamda 15 köye sahip olan Ballu kazasında 6 köy bu gelirin altında kalmaktadır. Bazı köylerde hiç temettuatı olmayan haneler vardır.

Şekil 15. Köylerin Temettuat Grafiği (Kırş.)

Şekil 16. Ballu Kazasında Köylerin Hane Başına Temettuat Grafiği (Krş.)

3.2.1.1. Diğer Gelirler

Ballu kazası defterlerine göre gelirlerin büyük bölümü tarım ve hayvancılıktan sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra hizmetkârlık gelirleri, çobanlık gelirleri, ticaret gelirleri, emlak gelirleri ve imamlık gelirleri de defterlere kayıt edilmektedir.

Tımarlı köyünde 50 kuruş, Hacılar köyünde 150 kuruş, Bostanlı köyünde 150 kuruş, Kocalı köyünde 100 kuruş, Halaçlı köyünde 50 kuruş hizmetkârlıktan gelir elde edilmiştir. Bostanlı köyünde iki kişinin hizmetkârlık geliri vardır. Diğer köylerde birer kişi bu gelire sahiptir. Toplamda hizmetkârlık geliri 500 kuruş olarak hesaplanmaktadır.

Çobanlık gelirine bakıldığında ise toplam 650 kuruş gelir görünmektedir. Buna göre Karye-i Hüseyinli köyünde 150 kuruş, Kethüdalı köyünde 250 kuruş, Nefs-i Ballu köyünde 200 kuruş, Kadşid köyünde 150 kuruş çobanlık geliri vardır. Diğer gelirler içinde en fazla pay çobanlığa aittir.

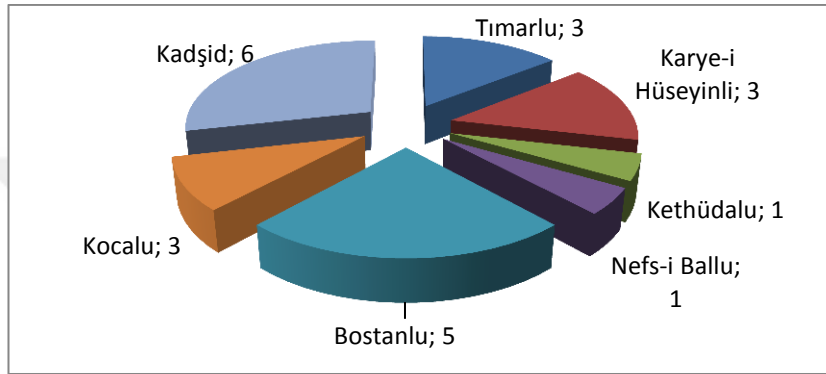
Kayıtlara geçen diğer bir gelir kaynağı da emlak ticaretidir. Kırallı 35 kuruş ve Bostanlı 120 kuruş ile bu gelir çeşidine sahip olan köylerdir.

Bu gelirlerden toplamda 1305 kuruş gelir elde edilmektedir. Buna göre bu gelirlerin temettuat gelirleri içindeki payı %0,7 olarak hesaplanmakta olup bu pay oldukça düşük görülmektedir.

3.3. BALLU KAZASINDA VERGİ VERMEYENLER VE ÖZELLİKLERİ

Ballu kazası temettuat defterlerinde vergi kayıtları olmayan haneler de mevcuttur. Bu hanelerin gelirleri yazılmış olup vergileri yazılmamıştır. Aşağıda tabloda köylerde vergiden muaf olan haneler gösterilmektedir.

Şekil 17. Vergi Vermeyen Hane Sayıları

Temettuat defterlerinde bunlardan başka vergiden muaf olanlar da vardır. Yetim çocuklar, dilsizler, mecnunlar, yaşlılar, körler ve çolaklar da vergiden muaf olarak görülmektedir. Askerler malı mülkü var ise defterlerde gösterilmekte, malı mülkü olmayanların haneleri belirtilerek vergileri yazılmamaktadır.

Ballu kazasında vergi vermeyen 22 hane bulunmaktadır. Vergi vermeyenler en çok “şunun bunun ianesiyle geçinenler” şeklinde nitelendirilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere Kadşid’de 6 hane, Bostanlu’da 5 hane, Kocalu’da 3 hane, Karye-i Hüseyinli’de 3 hane, Tımarlu’da 3 hane, Nefs-i Ballu’da 1 hane ve Kethüdalı’da 1 hane olmak üzere vergi vermeyen toplam 22 hane mevcuttur.

SONUÇ

1844-1845 yılına ait Ballu temettuat defterlerinde “ Sivas sancağına bağlı olan Ballu kazası” şeklinde yer alan kazaya ait toplam 15 köy mevcuttur. Kazanın Saraycık Tımarlı, Karye-i Hüseyinli, Kemallu, Hacılar, Karalu, Kırallu, Kethüdalı, Nefs-i Ballu, İshakçalı, Bostanlı, Kocalı, Abdallu, Kadşid ve Halaçlı köylerine ait olan kayıtlarının incelenmesi sonucu bölgeye ait önemli veriler elde edilmiştir.

15 köyden oluşan kazada 397 hane tespit edilmiş ve tahmini nüfus 1985 kişi olarak hesaplanmıştır. Yerleşim biriminde en kalabalık nüfusa sahip olan köy 290 kişi ile Kadşid’dir. Kadşid köyünde 58 hane bulunmaktadır. Hanelerin yoğun olduğu yerler ise Kadşid, Nefs-i Ballu, Kemallu, Hüseyinli, Kethüdalı köyleridir. Diğer köylerin ortalama hane sayıları ise 20 civarındadır.

Ballu temettuat kayıtlarında gayrimüslim herhangi bir kişiye rastlanmamıştır. Bu bakımdan kazanın tamamının Müslüman olduğu söylenebilir. Hane reislerinin “Emir oğlu Osman, Kara Ahmet oğlu Ömer, Sarı oğlu Mehmed” örneğinde olduğu gibi lakaplarıyla anıldıkları görülmüştür. Kadın hane reisi olarak herhangi bir kayıt yoktur.

Ballu kazası köylerinde gelir getiren en önemli geçim kaynağı, tarım ve hayvancılıktır. Ballu kazasının köylerinde 7315 arazinin kaydı tutulmuştur. Bunların 3995 dönüm ile %54,6’sı geliri olan araziler, 3320 dönüm ile %45,5’i geliri olmayan arazilerdir. Defterlerde geliri olan araziler mezru tarla, penbe tarla, bostan tarla, bağ tarla olarak gösterilirken, geliri olmayanlar boz ve hali tarla ile gayri mezru tarla olarak belirtilmiştir. Kazada elde edilen gelir toplam 127118 kuruştur ve bu gelirin içinde en büyük payı 99085 kuruş ile mezru tarlaya aittir. Mezru tarlanın kazadaki toplam gelir içindeki payı %77,9’dur. Böylece mezru tarla kazadaki en yüksek gelir payına sahiptir. Defterlerde mezru tarla en baş sırayı almaktadır. Bunun yanında mezru tarlada hangi ürünün yetiştirildiğine dair bir kayıt gözükmemektedir. Ancak defterlerde hanelerin devlete öşür olarak verdiği buğday ve arpa değeri kuruş olarak gösterilmektedir. Buna göre mezru tarlada çoğunlukla tahıl üretimi yapıldığı söylenebilir. Mezru tarla kayıtları tüm köylerde görülmektedir. Tahıl tarımı bölgede yapılan en önemli tarımsal faaliyettir. Mezru tarladan toplamda 2972 kile tahıl elde edilmektedir. Bu üretimin 902 kilesi arpaya, 2070 kilesi buğdaya aittir. Elde edilen verilere göre tahıl tarımının yüksek gelir getiren tarımsal faaliyet olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Mezru tarla hasılatında en önde gelen köy 17749 kuruş ile

Kemallu'dur. Böylece Kemallu köyünün mezru toplam gelir içindeki payı %17,9 olarak hesaplanmaktadır. Penbe tarlası 665 dönüm olup elde edilen toplam gelir 17961 kuruştur ve mezru tarladan sonra ikinci sırayı almaktadır. Toplam tarım geliri içindeki payı ise %14,1'dir. Penbe tarımı Karalu köyü haricinde tüm köylerde yapılmaktadır. Burada da 97 dönümden elde ettiği 3056 kuruş hasılat ile Kemallu köyü dikkat çekmektedir. Buna göre Kemallu köyünün toplam penbe hasılatı içindeki payı %17,1'dir. Kemallu köyünün mezru tarla hasılatı ve penbe tarla hasılatı bakımında yüksek olması dikkat çekici bir durumdur. Buna göre bu köyün tarım sektöründe diğer köylerden ileride olduğu söylenebilir. Bostandan tarlasına bakıldığında 307 dönüm ve 6402 kuruş hasılat elde edilmektedir. Bostan tarlasının kazadaki toplam gelir içindeki payı %5,03'tür. Bu orana göre bostan tarımı çok fazla yapılmamaktadır. Her haneye ortalama 1 dönüm bostan tarlası düşmektedir ve bu tarlalardan hane başına yaklaşık 22 kuruş gelir elde edilmektedir. En fazla bostan tarlasına sahip olan köy 47 dönüm ve 1034 kuruş hasılat ile Kemallu köyüdür. Bu köy toplam bostan hasılatının %16,1'ini sağlamaktadır. Gelir getiren diğer arazi çeşidi bağ tarladır. Bağcılık sadece 4 köyde yapılmaktadır. Bunlar Saraycık, Kadşid, Halaçlı ve Kemallu köyleridir. Toplam 106 dönüm bağ tarladan 3670 kuruş gelir sağlanmıştır. Bağ gelirinin kazadaki toplam gelir içindeki payı ise %2,8 olup kazaya en az gelir sağlayan tarımsal faaliyettir. Bağcılıkta en fazla hasılat 1483 kuruş ile Halaçlı köyünden elde edilmektedir. Bu da toplam bağ gelirinin %40,4'ünü oluşturmaktadır.

Kazada gelir getirmeyen iki tür arazi bulunmaktadır. Bunlar 2249 dönüm ile gayrimezru tarla ve 1071 dönüm ile boz ve hali tarlalardır. Gayrimezru tarla nadasa bırakılan tarlalar olurken bol ve hali tarlalar terkedilmiş tarlalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ballu'da ikinci gelir getiren geçim kaynağı hayvancılıktır. Burada tarımla uğraşan köylü yan ekonomik gelir kaynağı olarak hayvancılıkla uğraşmaktadır. Ballu kazası köylerinde büyükbaş, küçükbaş ve yük ve binek hayvancılığı yapılmaktadır. Kazada küçükbaş hayvancılık büyükbaş hayvancılığa göre daha yaygındır. Ballu kazası köylerinde toplamda 2552 küçükbaş hayvan varken 1536 büyükbaş hayvanın varlığından söz edilebilir. Gelir getiren toplam 2079 adet küçükbaş hayvan vardır ve bunların toplam gelirleri 9597 kuruş olarak gösterilmektedir. Büyükbaş hayvanların 1193 adedinden 21674 kuruş elde edilmektedir. Sayı az olmasına rağmen büyükbaş

hayvan gelirinin küçükbaş hayvan gelirinden daha fazla olduğu görülmektedir. Dolayısıyla büyükbaş hayvan hasılatı, küçükbaş hayvan hasılatının iki katından fazladır.

Ballu'da yük ve binek hayvanları 312 adet olup 5706 kuruş hasılat sağlamaktadır. Köylerde yük ve binek hayvanlarından sadece döllu kısrak ve döllu merkepten hasılat elde edilmektedir. En fazla gelir getiren hayvan 8664 kuruş ile koşu öküzüdür. Kazada tarımın yaygın olarak yapılması ve koşu öküzünün sürekli kullanılması hasılatının yüksek olmasına neden olmaktadır. Neredeyse her hanede koşu öküzü bulunmaktadır. Bir öküze ortalama 7,2 dönüm arazi düştüğü görülür.

Meslek gruplarına bakıldığında meslek çeşitliliğinin az olduğu görülmektedir. Halkın çoğunluğu tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlamaktadır ve bu yüzden en yaygın mesleğin rençberlik olduğu söylenebilir. Ayrıca kazanın küçük bir yerleşim yeri olmasından dolayı diğer meslek dalları gelişmemiştir. Rençberliğin yanında sadece hizmetkar, imam ve çoban gelir getiren meslekler görülmektedir.

Gelir oranlarına bakıldığında kazada en yüksek gelir tarım ve hayvancılıktan elde edilmiştir. Vergiler hane kazancını esas alan bir sisteme göre belirlenmiş ve bu sistem çerçevesinde toplanmıştır. Defterlere vergiyi mahsusa ve öşür vergisi olarak iki tür vergi kayda geçmektedir. Toplanan vergilerin toplam kazanç içindeki payları hesaplandığında öşür vergisi %7,3, vergiyi mahsusa %14 olarak belirlenmektedir.

Çalışmanın sonucunda elde edilen bilgiler ve veriler ışığında Ballu kazasının XIX. yüzyıl ortalarında Osmanlı taşrasında tarım ve hayvancılığa dayalı bir kaza olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca nüfus, meslek ve ekonomik faaliyetleri kendi içerisinde tutarlılık göstermektedir.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Kamil Kepeci Tasnifi, ML.VRD.TMT.d, 13096.

1. Basılı Eserler

Adıyeye, Nuri, “Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, OTAM Dergisi, Ankara 2000, S. 11, ss. 769-823.

Bizbirlik, Alpay ve ATAR, Zafer, “XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarihinde Temettuat Defterleri'nin Yeri: Saruhan Sancağı Mütevellî Çiftliği Temettuat Defteri Örneği”, SAÜ Fen Edebiyat Dergisi, Sakarya 2009, C., 11, S.1, ss. 27-37.

Cezar, Yavuz, *Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim Dönemi*, XVIII. Yüzyıl'dan Tanzimat'a Mali Tarih, Alan Yayıncılık: 62, Mayıs 1986.

Çadircı, Musa, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları*, TTK Yayınları, Ankara 1991.

Çakır, Coşkun, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi*, Küre Yayınları, İstanbul 2001.

Çimen, Adnan, “Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlıda Nüfus Hizmetleri”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Mart 2012, ss. 183-216.

Elibol, Numan, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları”, SDÜ, İİBF, Isparta 2007, C. XII, S. 2, ss. 135-160.

Gazi Seyrek, Ahmet, “Kızılırmak İlçesi Analizi”, Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013.

Giray, Filiz, *Maliye Tarihi*, Ezgi Yayınları, 4. Baskı, Bursa 2013.

Güran, Tefik, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1998.

Kalemci, Fatma, “Sivas'ın İmralı İlçesinde Sülale Adları ve Lakaplar”, Türk Halk kültüründen Derlemeler, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara 1996, s.101.

Kayan, Ahmet, “Verginin Tarihsel Gelişimi ve Sebep Olduğu Bazı Önemli Olaylar,” Maliye Dergisi, 2000, S. 135, ss. 80-87.

Mutlu, Abdullah, Tanzimattan Günümüze Türkiye’de Vergileme Zihniyetinin Gelişimi, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları, Ankara 2009.

Öztel, Muharrem, *II.Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Maliyesi*, Kitapevi Yayınları, Bayrak Matbaası, İstanbul 2009.

Öztürk, Said, ”Türkiye’de Temettuat Çalışmaları”, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C., 1, Sayı 1, 2003, S.1, ss. 287-304.

Sami, Şemseddin, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006.

Şener, Abdüllatif, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi*, İşaret Yayınları, İstanbul 1990.

Tabakoğlu, Ahmet, *Türkiye İktisat Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul 2009.

Yurtseven, Ahmet, “XIX. Yüzyılın Ortalarında Kurşunlu Kazasının Sosyo-Ekonomik Durumu”, Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi C. IV, No. 2, Çankırı 2012.

Zabun, Sezgin, *Sivas Temettuat Defterleri*, C., 1, Buruciye Yayınları, Sivas 2013.

Tezler:

Aslan, Ömer Faruk, “Temettuat Defterlerine Göre (1844 – 1845) Havza’nın Sosyal Ve Ekonomik Yapısı”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Bayhan, Mustafa Kazım, “Temettuat Defterline Göre XIX. yüzyıl Ortalarında Barla’nın Sosyo-Ekonomik Yapısı”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2006.

Elektronik Kaynaklar:

T.C. Kızılırmak Kaymakamlığı, (Çevrimiçi), <http://www.kizilirmak.gov.tr>. 29 Mayıs 2018.

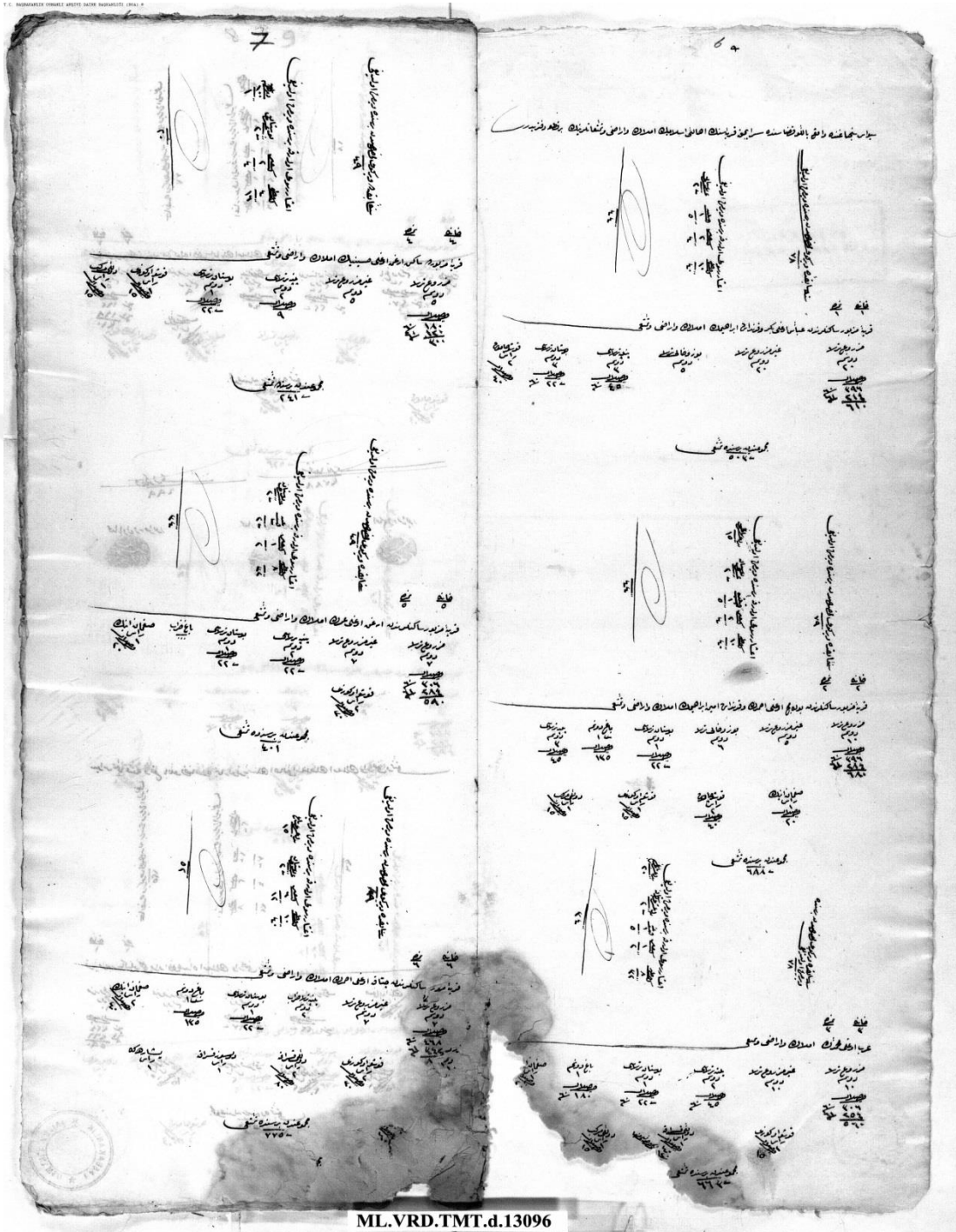
TDK, (Çevrimiçi), <http://tdk.gov.tr>. 25 Mayıs 2018.

Kahyalı Köyü Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, (Çevrimiçi),
<http://www.kahyalikoyu.net/koyumuz>. 30 Mayıs 2018.

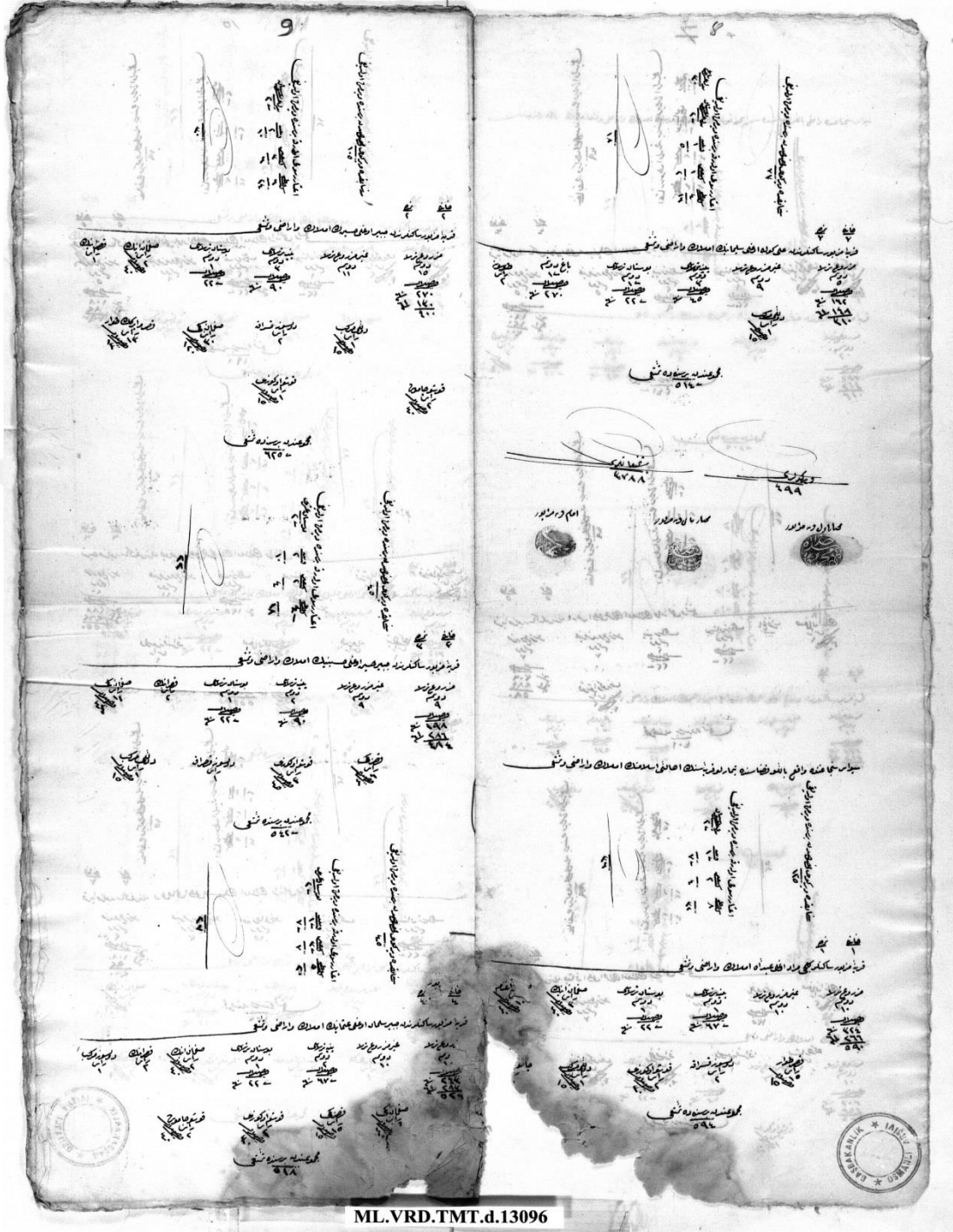
EKLER

Ek 1. Saraycık Karyesi Temettuat Defterinin İlk Sayfaları

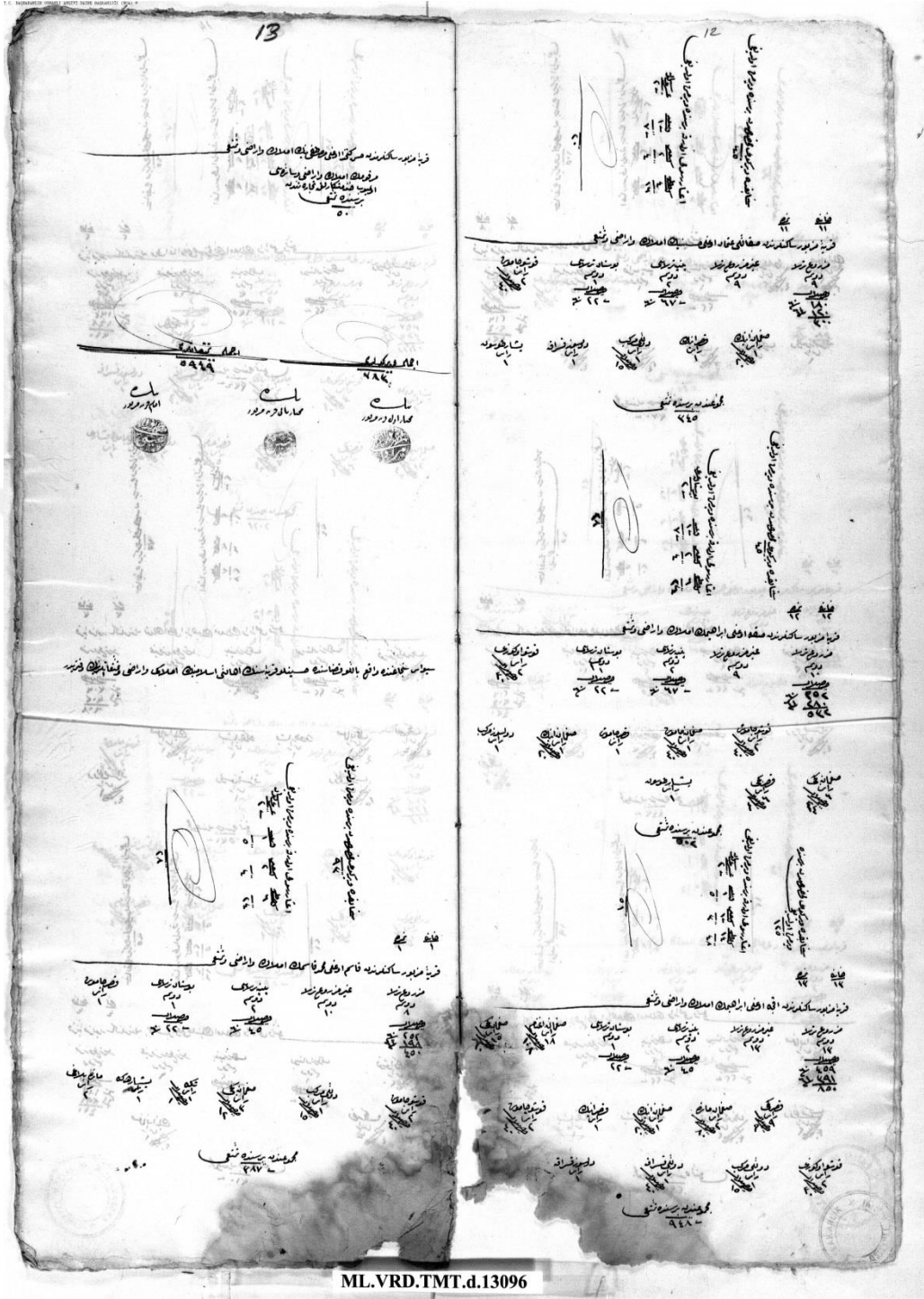
Ek 2. Tımarlu Karyesi Temettuat Defterinin İlk Sayfaları

T.C. İZMİR İLİ MİLLÎ KÜTÜPHANE VE ARŞİVLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

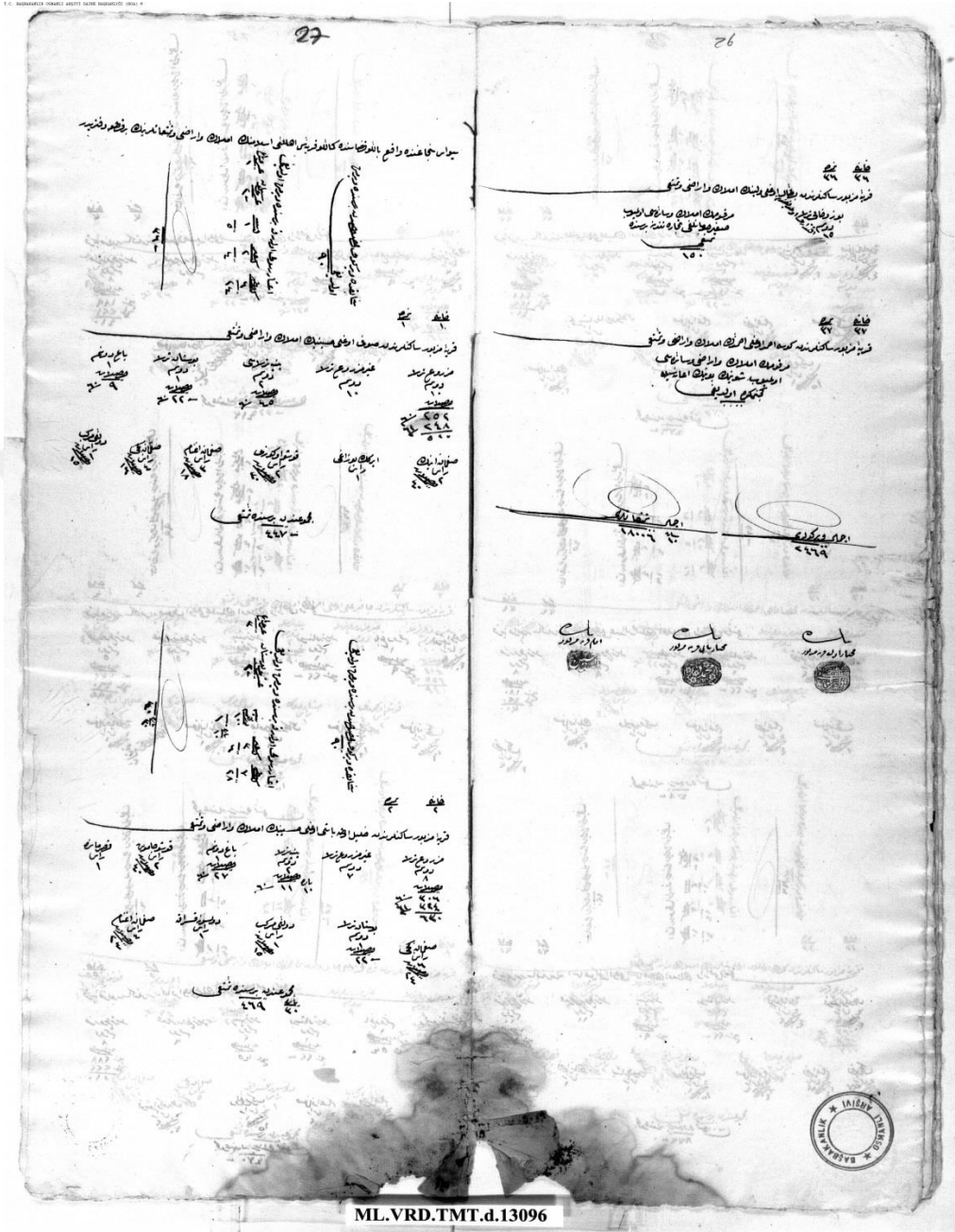
ML.VRD.TMT.d.13096

Ek 3. Hüseyinli Karyesi Temettuat Defterinin İlk Sayfaları

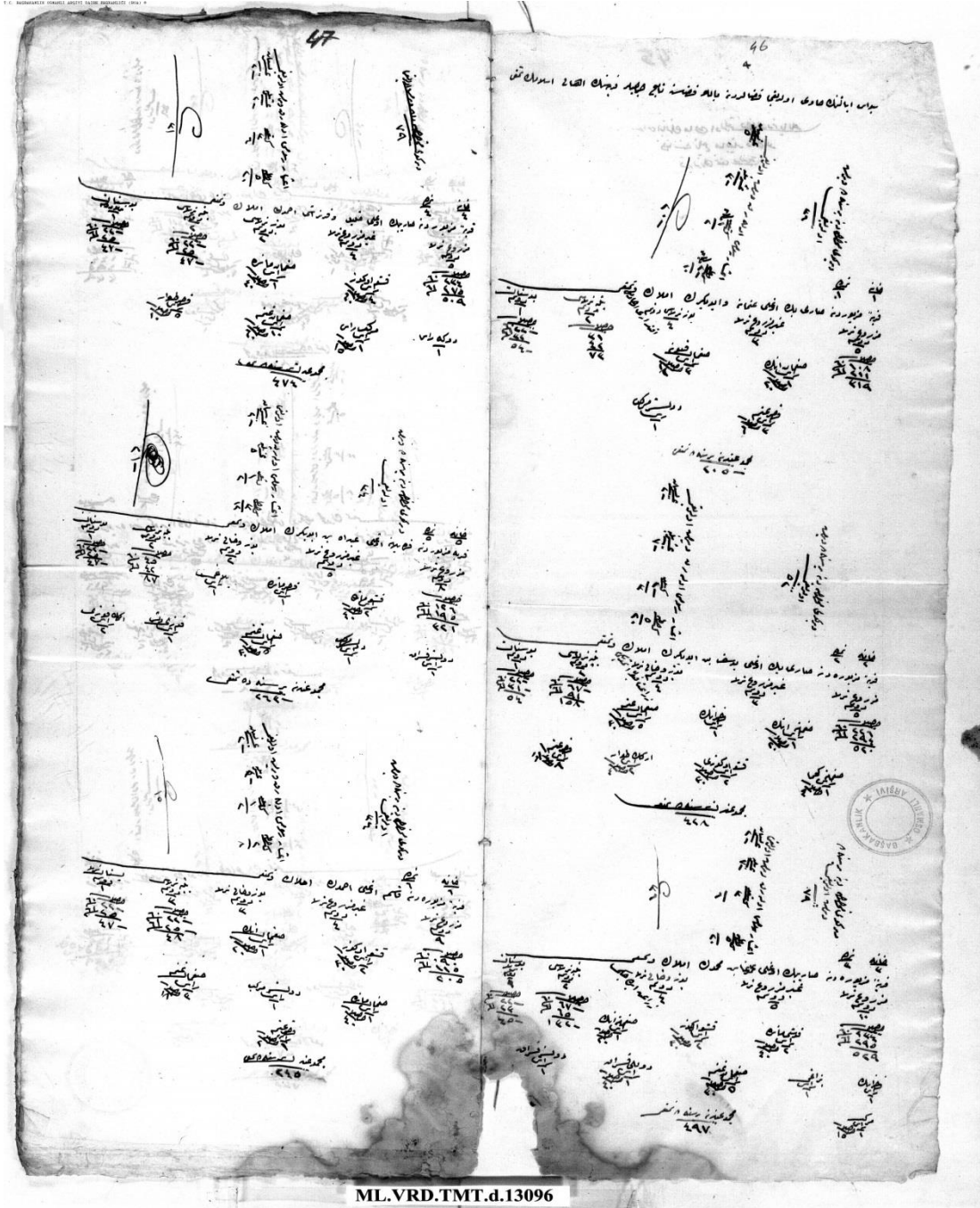
ML.VRD.TMT.d.13096

Ek 4. Kemallu Karyesi Temettuat Defterinin İlk Sayfaları

ML.VRD.TMT.d.13096

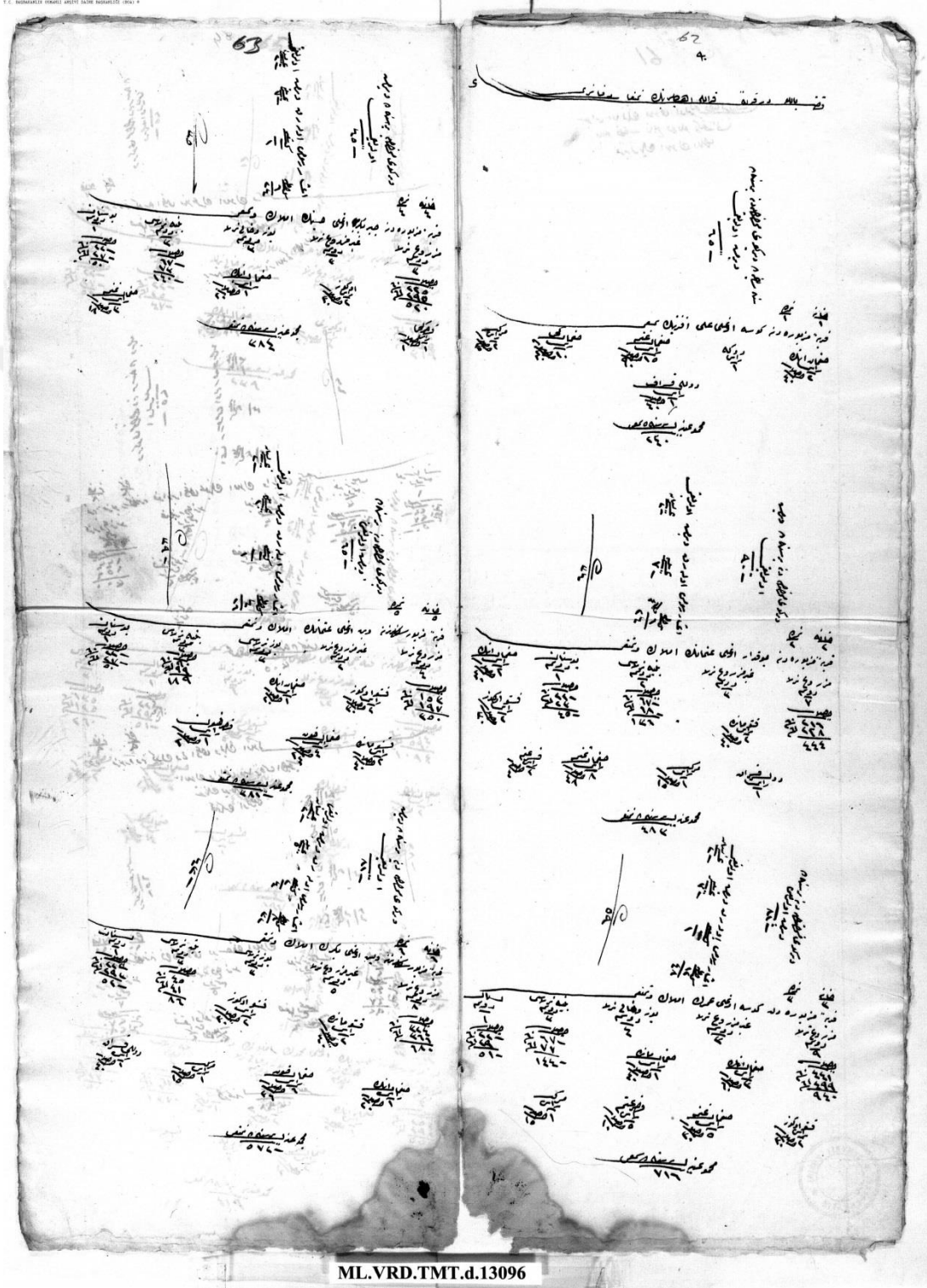
Ek 5. Hacilar Karyesi Temettuat Defterinin İlk Sayfaları

ML.VRD.TMT.d.13096

Ek 7. Kırallu Karyesi Temettuat Defterinin İlk Sayfaları

ML.VRD.TMT.d.13096

